

Programmabegroting 2019

“Met zorg investeren in de toekomst”

Bestuurlijk verantwoordelijk:

College van B & W Hof van Twente

Coördinatie en eindredactie:

Afdeling bedrijfsvoering & concernstaf

Datum behandeling raad:

7 november 2018

Inhoud

Inleiding	3
Conclusie	11
Budgettair perspectief	12

Programma's

Programma 1 : Burger en bestuur	16
Programma 2 : Veiligheid en regels	22
Programma 3 : Wonen en werken	30
Programma 4 : Leefomgeving	41
Programma 5 : Sociaal domein	60

Overzichten

Overzicht 1 : Algemene Dekkingsmiddelen	73
Overzicht 2 : Onvoorzien	75
Overzicht 3 : Overhead	76
Overzicht 4 : Vennootschapsbelasting	78

Paragrafen

Paragraaf 1 : Lokale heffingen	81
Paragraaf 2 : Weerstandsvermogen	89
Paragraaf 3 : Onderhoud kapitaalgoederen	103
Paragraaf 4 : Financiering	108
Paragraaf 5 : Bedrijfsvoering	114
Paragraaf 6 : Verbonden partijen	119
Paragraaf 7 : Grondbeleid	128

Bijlage: overzicht beleidsindicatoren	131
---------------------------------------	-----

Inleiding

Op 14 mei jl. is door de coalitiepartijen CDA en VVD de Visie 2018-2022 gepresenteerd onder de titel: “Samen Doen!”. Centraal daarin staan de drie pijlers Participatie, innovatie en investeren. Deze resulteren in een strategische uitvoeringsagenda. De uitwerking van die strategische uitvoeringsagenda krijgt vorm in deze en komende programmabegrotingen.

Onze financiële situatie, met beperkte budgettaire ruimte, stijgende uitgaven en aanhoudende risico's in het sociaal domein, dwingt ons om keuzes te maken. Als wij stappen willen zetten op weg naar de ambities van “Samen Doen”, dan lopen wij tegen het dilemma aan dat we extra willen investeren, maar tegelijkertijd ook moeten bezuinigen. Voor dit jaar is extra investeren mogelijk, maar het is de vraag of dit uitgangspunt meerjarig houdbaar zal blijven.

Hoe de zorg de financiën van gemeenten uitholt

Sinds de overheveling van de nieuwe taken in het sociaal domein in 2015 wordt de gemeente geconfronteerd met een stijgend tekort op het taakveld sociaal domein. Legden we hier in 2016 nog ruim € 37 per inwoner op toe, in 2019 zal dit tekort

oplopen naar ruim € 109 per inwoner. Met de notitie “Hoe de decentralisatie van zorg de financiën van gemeenten uitholt” vragen wij publiekelijk aandacht voor de boodschap dat wij als gemeente door de nieuwe (jeugd)zorgtaken onze voorzieningen niet meer op peil kunnen houden. In de programmabegroting 2018 kondigden wij al een lobby aan.

Overzicht inkomsten en uitgaven nieuwe taken WMO en Jeugd				
	Werkelijk 2016	Werkelijk 2017	Begroot 2018	Begroot 2019
Inkomsten	€ 10.667.287	€ 9.923.564	€ 10.117.000	€ 10.574.048
Uitgaven	€ 11.984.372	€ 12.931.964	€ 13.849.511	€ 14.419.334
Tekort	€ -1.317.085	€ -3.008.400	€ -3.732.511	€ -3.845.286
Tekort per inwoner	€ -37,62	€ -85,92	€ -106,60	€ -109,82

In wezen openbaren zich steeds pregnanter de gevolgen van een systeemfout: de gemeente is verantwoordelijk om voor alle geleverde (jeugd-)zorg te betalen, maar vaak zijn het anderen als huisartsen en rechters die de toekenning bepalen. Als uitgangspunt zou moeten gelden dat bepalen en betalen in één hand komen te liggen en dat compensatie van de zorgkosten op basis van volume- en prijsontwikkelingen plaatsvindt.

In de Kaderbrief 2019 hebben we een aanzet gegeven voor een pakket van nieuw beleid met dekkingsmaatregelen. De (beperkte) financiële ruimte noodzaakt echter tot bijstellingen en enkele aanvullende dekkingsmaatregelen.

Hoe de decentralisatie van zorg de financiën van gemeenten uitholt

In 2015 is de zorg gedecentraliseerd. Dit vanuit de gedachte: gemeenten staan dicht bij hun inwoners en kunnen efficiënter werken dan de voormalige, meer centraal georganiseerde diensten. Gemeenten kunnen meer maatwerk leveren en na keukentafelgesprekken zouden burens, familie en kennissen bij de zorg kunnen worden betrokken. Dat zou de zorg allemaal goedkoper maken.

De VNG accepteerde de overheveling van zorgtaken naar de gemeenten met een 25% korting. Insiders weten dat in het ambulante GGZ-deel van de jeugdzorg zich echter al jaren een trend van 10% jaarlijkse volumestijging aftekent.

Na 1 januari 2015 zijn er diverse Kamermoties aangenomen, kabinetsmaatregelen getroffen en rechterlijke uitspraken gedaan. Gemeenschappelijk element: de gemeenten kregen rap minder mogelijkheden om financieel te sturen op hun budgetten. Zorg moest op door het Rijk bepaalde minimale niveaus plaatsvinden. De vrijheid voor gemeenten om eigen bijdragen te heffen werd aan banden gelegd.

Bovendien leidde het Rijksbeleid van extramuralisering van zorg (minder mensen in verpleeg- en verzorgingshuizen) ertoe dat er steeds meer zorg (thuishulp, begeleiding en dagbesteding) op het bordje van gemeenten kwam te liggen. Het Rijk bood in alle gevallen niet of onvoldoende financiële compensatie.

Het idee van inschakelen van de eigen omgeving van zorgbehoevenden na zogenaamde keukentafelgesprekken bracht niet de verwachte kostenreductie.

En binnen de Jeugdzorg+ (gesloten jeugdzorg) blijken in korte tijd grote kostenstijgingen te kunnen ontstaan. Want per geval gaat het al gauw om € 100.000 per jaar of een veelvoud daarvan. En ook hier geldt meestal: anderen (artsen, rechters) bepalen de zorg, terwijl gemeenten moeten betalen.

In wezen openbaren zich hier de gevolgen van een systeemfout: voor belangrijke budgetdelen liggen 'bepalen' en 'betalen' bij verschillende instanties. Hierdoor kunnen gemeenten op grote delen van hun budgetten niet meer sturen. Het is daarom onterecht gemeenten verantwoordelijk te houden voor het in de hand houden van hun budgetten, terwijl Den Haag en rechterlijke macht in belangrijke mate de zorg bepalen zonder dat gemeenten daarvoor (voldoende) gecompenseerd worden.

En voor gemeenten is het steeds duidelijker geworden dat de aannames over volumes bij de overdracht van de zorg in 2015 niet deugden. Zo verleent Hof van Twente anno 2018 aan 650 kinderen zorg, terwijl het Rijk vier jaar geleden uitging van 350.

Compensatie van stijgende zorgkosten via de 'samen trap op, trap af' systematiek van het Gemeentefonds blijkt volstrekt onvoldoende om de volume- en prijsontwikkelingen in de zorg te compenseren. Bovendien gaat de verdeling van de middelen voor zorg over gemeenten via discutabele verdeelmodellen.

Dit alles maakt dat veel gemeenten flinke tekorten hebben op de gedecentraliseerde zorgtaken. Voor Hof van Twente bedroegen de werkelijke tekorten in 2016 en 2017 € 37,62 resp. € 85,92 per inwoner. Voor 2018 en 2019 ziet het er nog beroerder uit. In 2018 volgt een tekort van € 106,60 per inwoner en voor 2019 wordt zelfs een tekort van € 109,82 per inwoner voorzien.

Voor de gemeente Hof van Twente is de maat vol. Wij willen de kat de bel aanbinden en vragen met deze Programmabegroting 2019 nadrukkelijk aandacht voor deze problematiek. We vragen andere gemeenten die soortgelijke ervaringen hebben hetzelfde te doen en dat ook nadrukkelijk publiekelijk uit te dragen. De centrale boodschap (naar het Rijk) is: door de nieuwe (jeugd)zorgtaken kunnen wij onze voorzieningen niet meer op peil houden.

Het idee om het "Fonds tekortgemeenten" structureel te maken biedt geen toereikende oplossing. De enige uitweg is om de uitgangspunten van de decentralisatie te herzien:

- 1. In plaats van anderen de zorg laten bepalen en de gemeente laten betalen, dienen bepalen en betalen in één hand te liggen.*
- 2. En als gemeenten die rol niet toevertrouwd wordt, dan dienen zorgtaken wellicht bij verzekeraars neergelegd te worden. Ondersteuning bij de gemeente, zorg bij de zorgverzekeraar.*
- 3. Compensatie van de kosten sociaal domein op basis van volume- en prijsontwikkelingen vraagt om het verhogen van structurele budgetten.*

....Géén pleisters plakken maar opereren...!

Participatie...

wil zeggen dat Hof van Twente optimaal gebruik wil maken van de kracht, kennis en energie in de samenleving. Door inwoners een stem en rol te geven, door uit te nodigen om mee te doen en mee te denken. En door goede initiatieven vanuit de samenleving te ondersteunen en te faciliteren.

Participatie is één van de drie speerpunten. Met het gemeentelijk wijkbeheer hebben we hier de afgelopen jaren ervaring mee opgedaan. Maar participatie is meer dan alleen wijkbeheer of het samen met inwoners beslissen over en beheren van het gebied. De afgelopen jaren hebben we gemerkt dat participatie niet vanzelf gaat en in praktijk vaak een grote dynamiek kent. Die dynamiek komt tot uiting in de betrokkenheid van mensen, verschillen en tegenstellingen in belangen, creatieve inbreng en compromisbereidheid.

Enkele jaren geleden zijn we bijvoorbeeld gestart met het huidige wijkbeheer. Onze wijkbeheerders spelen in de communicatie en samenwerking met wijken en kernen een centrale rol. We vinden het belangrijk om wijkbeheer in de gemeente levend te kunnen houden als een verbindende schakel. Het stimuleren van bewonersinitiatieven en faciliteren van ideeën van inwoners, bijvoorbeeld over vervanging van openbaar

groen, verbeteren woongenot of meer duurzaamheid, vraagt om de huidige middelen structureel beschikbaar te hebben.

Innovatie...

duidt op het streven om Hof van Twente toonaangevend te laten zijn qua leef- woon- en werkklimaat. Door samen met ondernemers innovatie en verduurzaming aan te jagen. Door vernieuwing in het sociaal domein gestalte te geven en zo de transformatie een forse impuls te geven. Of door de circulaire economie en de ambities van de energietransitie met projecten in praktijk te brengen.

Het programma Sociaal economische visie (SEV) is uitgebreid met een extra pijler: innovatie. Het is de uitdaging om innovatie in de haarvaten van de organisatie te verankeren. En tegelijkertijd vinden we het belangrijk om ruimte te creëren om innovatie als een startup in de volle breedte van de organisatie aan te jagen.

De agrarische sector is in beweging, of het nu gaat om opschalen, toekomstbestendig blijven of stoppen en het anders invullen van de bedrijfsvoering. De afgelopen jaren heeft de raad hiervoor in totaal ruim € 1 miljoen beschikbaar gesteld en dit heeft een multipliereffect gehad qua maatschappelijk

rendement. Mede daardoor is Hof van Twente koploper in de regio op het gebied van plattelandsontwikkeling. Om deze inspanningen te continueren vinden we het wenselijk om ook hier de resterende middelen aan te vullen.

Omdat asbest een maatschappelijk probleem is dat sterk verwant is aan de inzet die wij plegen op het gebied van zowel de sociaaleconomische visie als plattelandsontwikkeling, stellen wij voor om binnen de contouren van het asbestbeleid een deel van de bestaande asbestmiddelen hiervoor in te zetten. Doelstelling hierbij is om een kans te bieden voor de transitie van agrarische erven, in te spelen op bestaande sociale problematiek en de omvorming van de economie een impuls te geven.

Naast de SEV is ook de de transformatie in het sociaal domein een belangrijk terrein dat de komende jaren in het teken zal staan van innovatie. Deze transformatie vraagt om extra inzet op preventie, meer “voorliggende” zorg inzetten, meer afstemming en grip organiseren op de te leveren resultaten. Tegelijkertijd zien we als zorgwekkende ontwikkeling dat uitgaven binnen het sociaal domein en met name bij jeugdzorg fors (blijven) stijgen. We maken ons sterk richting het Rijk om aandacht te vragen voor de systeemfout in de wet, waardoor gemeenten maar

weinig mogelijk-heden hebben om kosten te beheersen. Zie ook het tekstkader op pagina 4.

Dit alles noodzaakt om te werken vanuit onze visie op de transformatie in het sociaal domein. De inspanningen op dit brede terrein zijn daarom gebundeld in een transformatie-agenda.

Investeren...

is nodig om op een goede maniere kunnen participeren en innoveren. Doel is om slim te investeren in de samenleving en de openbare ruimte, met een zo hoog mogelijk maatschappelijk rendement dat bijdraagt aan het geluk van inwoners.

In lijn met de visie “Samen Doen!” gaan we de komende jaren investeren op de volgende 4 hoofdthema's. Met het nieuw beleid in deze programmabegroting maken we hiermee een duidelijke start.

1. Zorg en welzijn

De transformatie in de zorg en de koppeling met onze voorzieningen vragen om een programmatische aanpak. Hierbij vormt de bestaande financiële taakstelling van € 1 miljoen (programmabegroting 2018) één van de uitgangspunten. Het macro-effect van alle transformatie-initiatieven die in voorbereiding

of uitvoering zijn, is erop gericht dit doel te behalen. Volumeontwikkelingen hebben echter in praktijk hierop een negatieve invloed. In paragraaf weerstandsvermogen is het risico dat die taakstelling niet (geheel) gehaald wordt dan ook als risico meegenomen.

Ook vraagt onze verantwoordelijkheid voor jeugdzorg om hogere bijdragen. Het aantal kinderen dat aangewezen is op jeugdzorg blijft stijgen, waardoor de kosten blijven stijgen. Zo verleent Hof van Twente anno 2018 aan 650 kinderen zorg, terwijl 4 jaar geleden door het Rijk nog van 350 kinderen werd uitgegaan. De betaalbaarheid van de zorg voor de toekomst staat daardoor onder druk.

Extra inzet is noodzakelijk in de vorm van: afstemming tussen de huisartsen en de gemeentelijke toegang, een extra jeugdregisseur om cases waar een kindbeschermingsmaatregel is genomen te volgen en ondersteuning voor het genereren en analyseren van sturings- en monitoringsinformatie.

We handhaven de gereserveerde bedragen voor de voorgenomen investeringen in de bouw en realisatie van nieuwe integrale kindcentra (IKC) in Markelo en Delden, maar ook voor de vernieuwing van het

sportpark de Mors in Delden. Maar een voorwaarschuwing is op zijn plaats. Want wanneer de groei van het tekort in het sociaal domein zich ook de komende periode fors doorzet, en het Rijk dit niet compenseert, dan kan het noodzakelijk zijn een keuze te maken om bijvoorbeeld de reservering voor sporthal de Mors terug te draaien of wellicht toch een OZB-verhoging door te voeren.

2. Duurzaamheid en innovatie

Gedrag en bewustwording vergen een financiële impuls voor lokale initiatieven van inwoners en ondernemers. Een duurzame toekomst vraagt om een investering in de economie en infrastructuur van onze gemeente.

Om verschillende ingezette projecten en activiteiten verder vorm te geven zullen we voor de komende jaren de resterende budgetten van de SEV (sociaal economische visie) en het programma platteland aanvullen met elk € 0,5 miljoen aan middelen. Dit doen we door extra te prioriteren binnen het masterplan asbest ten laste van de gemeentelijke reserve asbest.

In de afgelopen jaren hebben we voor de verschillende producten zoals wegen, riool, groen, bermen, bomen en gladheid beheersplannen

gemaakt. Hierdoor kunnen we planmatig en programmatisch investeren in de kwaliteit van de openbare voorzieningen. Ook voor de tientallen civieltechnische kunstwerken (bruggen, duikers ed.) die de gemeente telt, wordt nog een beheersplan opgesteld. Het is dringend noodzakelijk hiervoor structurele middelen beschikbaar te stellen. We voorzien in een structureel budget hiervoor.

We stellen voor om de subsidie aan De Reggehof met ingang van 2019 structureel te verhogen ten behoeve van het huurdersdeel van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Om helderheid te krijgen in de verantwoordelijkheden op het gebied van onderhoud en vervanging van zowel de eigenaar (gemeente) als de huurder (De Reggehof) van het gebouw van De Reggehof, is er een nieuw MJOP opgesteld. Dat vormt hiervoor de basis.

3. Organisatie/ICT/Communicatie

Door onze eigen dienstverlening, communicatie naar inwoners en automatisering/informatisering verder te optimaliseren kunnen we de pijlers participatie en innovatie nog beter stimuleren.

Wij geven een vervolg aan de in gang gezette organisatieontwikkeling. Teamontwikkeling, persoonlijke ontwikkeling en de kernwaarden leiderschap, eigenaarschap en vertrouwen (LEV)

staan hierin centraal. We gaan verder met investeringen in vernieuwing en digitalisering van onze dienstverlening, bedrijfsvoering en communicatie.

De raad heeft in de afgelopen jaren in een aantal situaties besloten om voor uitvoering van werkzaamheden geen structurele maar incidentele middelen beschikbaar te stellen. Dit gebeurde omdat sprake was van tijdelijke werkzaamheden of omdat nog niet duidelijk was of en in welke omvang de taakuitvoering binnen de gemeentelijke organisatie zou blijven. In 2017 is besloten om de taken op het gebied van gemeentelijke belastingen binnen de eigen organisatie te blijven uitvoeren. Dit vormt een reden om de tijdelijke bezetting structureel te maken.

In het verleden is een bezuinigingstaakstelling opgenomen vanuit de gedachte dat door verdere deregulering van de APV minder ambtelijke capaciteit benodigd is. De praktijk van de afgelopen jaren leert dat het niet reëel is om te bezuinigen op de ambtelijke capaciteit op dit taakveld.

In vervolg op het ondermijningsbeeld dat voor Hof van Twente is gemaakt, voelen we ons verantwoordelijk om te investeren in ondersteuning op dit onderwerp door hier een eenmalig budget voor beschikbaar te stellen.

4. Participatie

Om overeenkomstig de doelstellingen van het wijkbeheer uitvoering te kunnen geven aan het project Jij en wij(k) aan zet en om een kwaliteits- en efficiëncyslag te kunnen maken met de meldingen openbare ruimte is het nodig ruimte te creëren. Om bewonersinitiatieven te ondersteunen en uit te kunnen voeren en faciliteren van ideeën van inwoners is het wenselijk om de middelen die we hiervoor nu beschikbaar hebben structureel beschikbaar te krijgen. Dit is als nieuw beleid opgenomen in deze programmabegroting.

Dekkingsplan

Voor de komende jaren hebben we de ambitie om naast de reguliere uitgaven met een afgewogen pakket aan nieuwe investeringen te komen in lijn met de visie 2018-2022 “Samen Doen!”. Een eerste, substantiële tranche is in deze begroting opgenomen. Deze wordt gedekt door incidentele en structurele budgetten en het gericht inzetten van reserves.

Zoals in de Visie “Samen Doen” is aangekondigd willen we toekomstige positieve rekeningresultaten storten in de reserve majeure projecten. Hiermee kunnen we op basis van de strategische agenda ook in komende begrotingen nieuwe initiatieven blijven ontplooiën en ondersteunen.

De financiële situatie van de gemeente maakt dat we in de keuzes voor nieuw beleid hebben moeten prioriteren. De budgettaire ruimte is namelijk beperkt en voor de reserves geldt dat we uit oogpunt van verantwoord begroten de weerstandscapaciteit op voldoende niveau (minimaal 1,0) willen houden. Door actualisatie van de risico inschatting (zie paragraaf 2) is die benodigde weerstandscapaciteit gegroeid.

Andere dekkingsvoorstellen die we in deze programmabegroting hebben opgenomen zijn:

- Vorming van een extra structurele, algemene bezuinigingstaakstelling op programma 5 “Sociaal domein” van € 450.000. Deze komt dan bovenop de reeds opgenomen taakstelling op de welzijnssubsidies (€ 300.000) die al vanuit het verleden bestaat;
- Schrappen extra dotatie van € 5 per inwoner aan Agenda voor Twente.
- Niet doorvoeren indexerings budgetten met materiële kostenindex.
- Verlaging investeringsbudgetten mobiliteitsplan en openbare verlichting met 10%
- Versoberen uitvoering plan Verkeersvisie Spoorpark (verlaging met € 1 miljoen)

- Inzet van € 1 miljoen van de reserve asbest voor plattelandsontwikkeling (€ 0,5 miljoen) en voor sociaal economische visie (€ 0,5 miljoen)”.
 - Afromen reserve grondexploitatie tot weerstandratio van 1,0 (€ 660.000)
 - Vorming afschrijvingsreserve deel investering IKC Delden (€ 3,5 mln.)

Beleidsindicatoren

Het Besluit, begroting en verantwoording (BBV) maakt het verplicht 39 beleidsindicatoren op te nemen in de programmabegroting. Hiermee wordt beoogd om de raad handvatten te bieden om beter te kunnen sturen en ontwikkelingen te monitoren. De cijfers voor deze beleidsindicatoren, die in de betreffende programma's zijn opgenomen, komen voort uit www.waarstaatjegemeente.nl. Deze zijn echter niet altijd volledig actueel.

Graag gaan wij opnieuw in overleg met uw raad om ervaringen over het gebruik van beleidsindicatoren te delen en daarbij in te spelen op de wensen.

Conclusie

Compensatie van stijgende zorgkosten via de “samen trap op, trap af” systematiek van het gemeentefonds blijkt ook voor Hof van Twente volstrekt onvoldoende om de volume- en prijsontwikkelingen in de zorg te compenseren. Wij vragen met deze programmabegroting 2019 nadrukkelijk aandacht voor deze problematiek. De uitgangspunten van de decentralisatie moeten door het Rijk worden herzien en structurele budgetten moeten worden verhoogd.

De tekorten in het sociaal domein die hierdoor zijn ontstaan stellen ons voor een groot dilemma. Want het college heeft in de Visie 2018-2022 “Samen Doen!” aangekondigd de komende jaren te willen investeren in onze gemeente. Op basis van de meerjarenraming (2019-2022) omvat het nieuw beleid in totaal € 3,25 miljoen.

Maar onze boodschap hierbij is ook duidelijk, namelijk dat hiermee de grenzen van onze financiële mogelijkheden in zicht komen. De financiële risico's van het sociaal domein en de opdracht om de financiële taakstellingen ook daadwerkelijk te

realiseren, noodzaken ertoe om de ontwikkelingen scherp te blijven monitoren. We sluiten dan ook niet uit dat we in de komende jaren niet alles uit de visie “Samen Doen!” blijken te kunnen realiseren en de ambities moeten bijstellen.

Het pakket aan nieuw beleid laten wij gepaard gaan met een reeks dekkingsmaatregelen, waaronder een aantal bezuinigingsmaatregelen. Hierdoor is overeenkomstig ons uitgangspunt sprake van een sluitend meerjarenperspectief.

En de lobby richting het Rijk om vooruitlopend op de verwachte herverdeling van het Gemeentefonds de systeemfout in de transitie van de zorg te corrigeren en compenseren: daar zetten wij samen met andere Overijsselse en P10 gemeenten vol overtuiging onze schouders onder.

Wij stellen u voor om deze programmabegroting 2019 vast te stellen.

Burgemeester en wethouders van Hof van Twente,
de secretaris, de burgemeester,

drs. D. Lacroix

drs. H.A.M. Nauta-van Moorsel (MPM)

Budgettaire perspectief

Perspectief begroting 2019	2018	2019	2020	2021	2022
Programmabegroting 2018	0	-396.932	30.065	178.264	-135.736
1e bestuursrapportage 2018	-846.059	-761.236	-340.447	7.572	730.144
2e bestuursrapportage 2018	757.510	-180.534	-171.243	-195.084	-494.925
Dekking algemene reserve	88.549	1.338.702			
Saldo inclusief autonome ontwikkelingen	0	0	-481.625	-9.248	99.483
Nieuw beleid	0	-891.617	-786.351	-785.078	-783.803
Dekkingsmaatregelen	0	742.805	851.200	849.073	846.922
Dekking algemene reserve		148.812			
Begroting 2019	0	0	-416.776	54.747	162.602
Waarvan incidentele baten en lasten	472.896	-1.302.514	-30.000	-25.000	-20.000
Structureel perspectief begroting 2019	472.896	-1.302.514	-446.776	29.747	142.602

Toelichting budgettair perspectief

- *De getallen op de lijn Programmabegroting 2018 sluiten aan bij de begroting 2018 die door de raad is vastgesteld op 8 november 2017.*
- *De 1e bestuursrapportage 2018 is door de raad vastgesteld in zijn vergadering van 12 juli 2018.*
- *De 2e bestuursrapportage 2018 wordt in een afzonderlijk document gelijktijdig aangeboden met deze programmabegroting 2019.*
- *De regel Dekking algemene reserve laat zien dat voor het lopende jaar 2018, na beide bestuursrapportages 2018 een negatief resultaat van € 88.549 is ontstaan. Dit wordt dan nu alvast ten laste van de Algemene reserve geboekt. Om de begroting voor 2019 in haar totaal sluitend te krijgen nemen we na de beide bestuursrapportages € 1.338.702 op ten laste van de Algemene reserve.*
- *De dekkingsmaatregelen zoals op pagina 9 opgesomd, hebben in totaal een budgettair effect zoals in deze regel opgenomen.*
- *Doordat het nieuw beleid niet geheel met dekkingsmaatregelen kan worden afgedekt in 2019 wordt er een bedrag van € 148.812 ten laste van de Algemene reserve genomen. Per saldo wordt er in 2019 € 1.487.514 (€ 1.338.702 + € 148.812) ten laste van de Algemene Reserve gebracht.*
- *De regel Begroting 2019 geeft meerjarig weer of er sprake is van een overschot (+) of een tekort (-).*
- *De regel structureel perspectief begroting 2019 geeft weer hoe de begroting er meerjarig uit ziet wanneer alle incidentele baten en lasten buiten beschouwing worden gelaten. De raming voor het begrotingsjaar 2022 is positief, daarmee is sprake van een structureel sluitend meerjarenperspectief.*

Nieuw beleid	2018	2019	2020	2021	2022
Reggehof (meerjarenonderhoudsplan)		-57.000	-57.000	-57.000	-57.000
Reggehof (bijdrage reorganisatie)		-72.500			
Werk en inkomen (jobcoaches)		-68.000	-136.000	-136.000	-136.000
Scholenbouw (kapitaallasten IKC's)		-82.117	-81.016	-79.916	-78.815
Transformatie Sociaal domein		-350.000			
Onderhoud civieltechnische kunstwerken (bruggen e.d.)			-290.000	-290.000	-290.000
Verbeteren paden begraafplaatsen			-10.335	-10.162	-9.988
Taakstelling APV schrappen		-45.000	-45.000	-45.000	-45.000
Belastingen (structurele personeelsformatie)		-80.000	-80.000	-80.000	-80.000
Veiligheid & ondermijning (projectbudget)		-50.000			
Participatie (o.a. wijkbeheer)		-87.000	-87.000	-87.000	-87.000
Totaal	0	-891.617	-786.351	-785.078	-783.803

Dekkingsmaatregelen	2018	2019	2020	2021	2022
Terugdraaien indexering materiële uitgaven 2019 (0,6%)		55.000	55.000	55.000	55.000
Niet aanschaffen software voor strategische personeelsplanning		15.000	15.000	15.000	15.000
Verhoging/samenvoeging verkoopprijs restgrond		10.000	10.000	10.000	10.000
Herstel paden begraafplaatsen, begraafrechten			10.335	10.162	9.988
Uitvoering Gemeentelijk Mobiliteits Plan, verlaging bestaande kredieten met 10%		4.923	4.839	4.758	4.677
Uitvoering Openbaar Verlichtingsplan, verlaging bestaande kredieten met 10%		977	2.230	3.464	4.677
Lagere rente nieuw aan te trekken leningen		75.000	75.000	75.000	75.000
Taakstelling programma 5 Sociaal domein			450.000	450.000	450.000
Inzet restant transformatie Sociaal domein		350.000			
IKC Markelo, dekking kapitaallasten (afschrijvingsreserve)		43.255	42.675	42.096	41.516
IKC Delden, dekking kapitaallasten (afschrijvingsreserve)		188.650	186.121	183.593	181.064
Totaal	0	742.805	851.200	849.073	846.922

PROGRAMMA 1

BURGER EN BESTUUR

Visieblad

1.1 Samenwerking

Hof van Twente werkt samen met andere gemeenten op het gebied van bedrijfsvoering, uitvoering, beleidsvoorbereiding en strategie. We gaan uit van onze eigen kracht, maar staan open voor kansen om via samenwerking de kwaliteit van de dienstverlening te vergroten en kwetsbaarheid te verkleinen.

1.2 Communicatie

Vanuit een heldere communicatievisie met inzet van nieuwe communicatiekanalen werkt de gemeente samen met onze inwoners/ondernemers aan een fijne woon- en leefomgeving.

1.3 Dienstverlening

Daar waar mogelijk bieden wij onze dienstverlening digitaal aan, maar waar noodzakelijk nemen we de tijd voor een persoonlijk adviesgesprek. Door de ontwikkeling van de digitale dienstverlening de afgelopen jaren kunnen wij nu onze persoonlijke aandacht geven daar waar dat nodig is.

PROGRAMMA 1 BURGER EN BESTUUR

1.1 Samenwerking

Wat willen we bereiken?

Hof van Twente wil een sterke en betrouwbare samenwerkingspartner zijn die positief kritisch kijkt naar nieuwe uitdagingen.

1.1.1 Omgevingsdienst Twente (ODT)

De veertien Twentse gemeenten en de Provincie Overijssel werken samen aan de vorming van de Omgevingsdienst Twente (ODT) die per 1 januari 2019 van start gaat. Dit betreft de Twentse uitvoeringsdienst waarbij medewerkers die uitvoerende taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht & handhaving (milieutaken) verrichten ook fysiek overgaan naar deze nieuwe organisatie. De ODT komt in de plaats van de netwerkorganisatie Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) waarbij medewerkers tot 31 december 2018 nog vanuit de verschillende gemeentehuizen samenwerken.

1.1.2 Samenwerkingsverband P10

Hof van Twente is sinds 2017 lid van de P10: het samenwerkingsverband van 17 plattelands-gemeenten in Nederland die veel dezelfde ambities en uitdagingen hebben waarvoor zij zich inzetten. In P10-verband brengen zij deze onder de aandacht van de landelijke en Europese politiek. De P10 is samen met andere organisaties zoals Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO), Vereniging Kleine kernen, Netwerk Platteland, één van de organisaties die de plattelandsthema's onder de aandacht brengt van diverse partijen.

Gesprekspartners van de P10 zijn onder andere de VNG en diverse ministeries. In 2019 wordt verder vorm en inhoud gegeven aan de deelname van Hof van Twente in de P10.

1.1.3 Regio Twente & Agenda voor Twente

Per 1 januari 2016 is een “gewijzigde regeling Regio Twente” van kracht. Ook in 2019 worden er in dit samenwerkingsverband van de veertien Twentse gemeenten taken vervuld op het gebied van onder andere economische zaken, recreatie & toerisme en vrijetijdseconomie.

In 2017 hebben de meeste gemeenteraden ingestemd met een nieuwe investeringsagenda: de Agenda voor Twente (2018-2022). De nieuwe

Agenda is sinds januari 2018 in uitvoering. Met de Agenda voor Twente investeren de samenwerkende partijen vanuit bedrijfsleven, overheden, kennis- en onderwijsinstellingen in de toekomst van de regio. Dat gebeurt aan de hand van vier actielijnen: Techniek als motor, Arbeidsmarkt & talent, Bereikbaarheid & vestigingsklimaat, Circulaire economie & duurzaamheid. In 2019 werken de betrokken partijen verder aan de uitvoering van de Agenda.

1.1.4 Interbestuurlijk toezicht

In het kader van interbestuurlijk toezicht (IBT) houdt de Provincie Overijssel toezicht op vijf beleidsdomeinen bij gemeenten: Wabo, Wro, financiën, huisvesting statushouders en het archief. Het IBT-beeld wordt inzichtelijk gemaakt aan de hand van een “stoplichtmodel” (groen, oranje of rood) voor het totaalbeeld en daarnaast voor de vijf domeinen afzonderlijk.

Het totaalbeeld voor Hof van Twente kleurde groen in 2018. De groene kleur geldt voor alle vijf afzonderlijke domeinen. Dit betekent dat Hof van Twente de werkzaamheden op alle vijf domeinen naar behoren uitvoert. De toezichtintensiteit bevindt zich nu op het laagste (toezicht)niveau. Dit betekent dat de Provincie Overijssel als toezichthouder op

afstand blijft. We streven ernaar om in 2019 wederom een groen totaalbeeld te behalen.

1.2 Communicatie

Wat willen we bereiken?

Inwoners betrekken bij de beleidsvoorbereiding en – uitvoering. Ook willen we goed en tijdig informeren, open communiceren met inwoners over het te voeren beleid en gebruik maken van hun inbreng.

1.2.1 Visie op communicatie

In 2018 is een visie op communicatie opgesteld en afgestemd met bestuur, management en medewerkers. Hierin staan vier thema's centraal:

- Omgeving als uitgangspunt
- Intern beginnen is extern winnen
- Faciliteren vanuit vakmanschap
- Optimaal online in relatie tot traditionele media

De visie wordt in 2019 verder uitgewerkt in jaarprogramma's met concrete acties.

1.2.2 Omgeving als uitgangspunt

Als we weten wat er leeft kunnen we als organisatie proactief inspelen op ontwikkelingen. Daarnaast willen we inwoners tijdig laten participeren. Vaker en vroeger contact tussen inwoners en medewerkers van de gemeente en de dialoog staan hierbij centraal. Het bestuur zal hierbij gericht communiceren vanuit de bestuurlijke doelen.

1.2.3 Intern beginnen is extern winnen

In 2019 gaan we inzetten op efficiëntere (lijn-)communicatie, medewerkers bewust maken van het perspectief 'van buiten naar binnen', aanleren van basisvaardigheden communicatie, hulpmiddelen ontwikkelen voor medewerkers (doe-het-zelf kits).

1.2.4 Faciliteren vanuit vakmanschap

Het team Communicatie coacht, faciliteert en biedt strategisch advies op het gebied van participatie, stakeholdermanagement, inzet van middelen en budget. Zij vergroten de basisvaardigheden van onze medewerkers op het gebied van participatie, communicatie met inwoners, door middel van workshops en trainingen.

1.2.5 Optimaal online in relatie tot traditionele media

Gemeente Hof van Twente wil haar digitale dienstverlening verbeteren. Hiervoor willen meer en beter gebruik maken van onze gemeentelijke website, projectsites en sociale media.

Om erachter te komen welke kanalen onze inwoners gebruiken en waar zij behoefte aan hebben, is in de zomer van 2018 een mediaonderzoek uitgezet. Op basis van de resultaten is in 2018 een actieplan opgesteld. De uitvoering van dit actieplan vindt plaats in 2019.

1.3 Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Optimale en klantgerichte dienstverlening waarbij digitaal en persoonlijk contact elkaar versterken.

1.3.1 Uitbreiding e-dienstverlening

In 2019 willen we de e-dienstverlening verder uitbreiden. E-dienstverlening moet hier worden uitgelegd als dienstverlening via de website waarbij inwoners waar mogelijk zelf wijzigingen kunnen doorvoeren in de basisregistratie personen. Dit zou kunnen worden gezien als een eerste aanzet naar Persoonlijk Datamanagement (PDM). De e-diensten 'wijzigen naamgebruik', 'wijziging geheimhouding persoonsgegevens' en 'aanvraag paspoort of ID kaart' worden geïmplementeerd.

1.3.2 Verschuiving werkzaamheden

In 2019 krijgen we te maken met minder aanvragen van reisdocumenten. Dit wordt veroorzaakt door de invoering van de 10-jaars geldigheid van reisdocumenten. Hierdoor worden directe baliecontacten steeds minder. Daar staat tegenover dat het werk bij de backoffice toeneemt. Dit komt omdat de rol van gemeenten bij het bestrijden van identiteitsfraude steeds groter wordt. Een goede

identiteitsvaststelling wordt één van de meest essentiële onderdelen van alle gemeentelijke processen, waarbij gecertificeerde medewerkers aan de balie en in de backoffice elk hun eigen taak hebben. Het is dus belangrijk voldoende aandacht te besteden aan de bevordering van de expertise bij de medewerkers. Hiervoor wordt een ontwikkelprogramma uitgevoerd.

1.3.3 Onderzoek bereikbaarheid/openingstijden

Er is een grote verschuiving gaande van offline naar online klantcontact. Onlinekanalen als WhatsApp en chat worden door onze inwoners steeds vaker gebruikt. Klantcontact via de traditionele kanalen als balie, telefoon en post nemen af. We gaan onderzoeken of de bereikbaarheid/openingstijden en digitale dienstverleningskanalen nog aansluiten bij de huidige behoefte van onze inwoners. Doel is het realiseren van effectieve bereikbaarheid.

1.3.4 Verkiezing Provinciale Staten en Europees Parlement

Op woensdag 20 maart 2019 is de verkiezing voor de leden van Provinciale Staten. Daarnaast is op 23 mei 2019 de verkiezing voor het Europees Parlement. Verder bestaat het voornemen om ook in 2019 deel te nemen aan het experiment centrale stemopneming. Dit was vorig jaar positief ervaren.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

1 Burger en bestuur	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	525	781	1.176	1.418	1.558	1.638
Baten	-1.384	-1.599	-1.363	-1.274	-1.198	-1.114
Totaal programma 1	-1.909	-2.380	-2.539	-2.692	-2.755	-2.752
Resultaatbestemming	-	65	1.752	264	264	264
Saldo programma 1	-1.909	-2.315	-787	-2.428	-2.491	-2.488

¹

¹ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

PROGRAMMA 2: VEILIGHEID EN REGELS Visieblad

2.1 Integrale veiligheidszorg

Ons uitgangspunt is dat inwoners, ondernemers en bezoekers aan Hof van Twente zich veilig voelen en dat wij een veilige gemeente zijn. Elke vier jaar stelt de Raad het Integrale Veiligheidsbeleid vast (nu voor 2017-2021). Op basis daarvan wordt elk jaar een uitvoeringsplan gemaakt waarin de prioriteiten worden uitgewerkt. Lokaal en regionaal wordt het plan afgestemd met onze partners. We zetten ons onder andere in voor het creëren en behouden van een veilige buurt voor iedereen, hierbij benutten we ook de eigen kracht van onze inwoners o.a. door het faciliteren van bijvoorbeeld WhatsApp-groepen. De aanpak van high impactcrimes zoals woninginbraken en de aanpak van ondermijnende criminaliteit staan hoog op de agenda. Voor de aanpak van ondermijnende criminaliteit is in 2018 een intern plan van aanpak opgesteld waarvan de uitvoering ook in 2019 capaciteit zal vragen van de gehele gemeentelijke organisatie en haar partners. De verbinding tussen het veiligheids- en sociaal domein blijft een pijler. Een effectieve aanpak van

onder andere huiselijk geweld, kindermishandeling, jeugdoverlast, personen met verward gedrag en de aanpak van zorgfraude is alleen mogelijk door goede samenwerking binnen en buiten het gemeentehuis. Het is belangrijk dat iedereen zich ervan bewust is dat hij/zij een taak heeft bij het onderkennen en aanpakken.

2.2 Vergunningverlening, toezicht en handhaving

In het belang van een goede dienstverlening hebben we voornamelijk aandacht voor:

- 1. Snelheid binnen proces (looptijd)*
- 2. Goede informatievoorziening*
- 3. Behulpzaamheid van medewerkers*

De taken op het gebied van vergunningverlening worden jaarlijks in het uitvoeringsprogramma VTH-taken gepland en uitgevoerd volgens het VTH beleid. Dit beleid is regionaal afgestemd.

De Omgevingswet treedt waarschijnlijk na 2021 in werking. De wet gaat zorgen voor minder regels, meer aandacht voor de woonomgeving, een grotere keuzevrijheid voor ondernemers en kortere procedures. Er gaan 26 wetten op in deze wet die niet uitgaat van verboden, maar juist uitnodigt tot

ontwikkeling. Hof van Twente zal anticiperen op de nieuwe regelgeving.

Als wettelijke regels of vergunningvoorschriften niet worden nageleefd bieden de Gemeentewet en de Algemene wet bestuursrecht de mogelijkheden om sanctionerend op te treden met een last onder bestuursdwang en/of het opleggen van een last onder dwangsom. Het optreden is er altijd op gericht de illegale situatie ongedaan te maken en herhaling te voorkomen. Basis hiervoor zijn de Nota integrale handhaving en het VTH beleid.

Jaarlijks worden in het Uitvoeringsprogramma VTH-taken de prioriteiten bepaald en vindt verantwoording aan de raad plaats.

PROGRAMMA 2: VEILIGHEID EN REGELS

2.1 Integrale veiligheidszorg

Wat willen we bereiken?

Alle inwoners van Hof van Twente hebben recht op een veilige en leefbare woonomgeving en een fijne plek om te verblijven. Het gaat hierbij om zowel een objectief veilige omgeving als een omgeving waar onze inwoners zich veilig voelen. We zetten dan ook in op het waarborgen van de openbare orde om bewoners dit te kunnen bieden.

De aanpak van nieuwe problematiek willen wij door samenwerking met onze partners realiseren. Een belangrijk aandachtspunt is de aanpak van ondermijnende criminaliteit, dit kan elke afdeling binnen onze gemeente raken. Het vakertoepassen van Bibob-toetsing op meer taakvelden en het versnellen van de juridische opvolging bij hennepkwekerijen zijn twee onderdelen die in ieder geval verder geïntegreerd worden in de reguliere werkprocessen.

2.1.1 Platform Integrale veiligheid

Vanuit ons 4 jarige beleidscyclus komen we volgend jaar met het 3e uitvoeringsprogramma integrale veiligheid 2019. Bij de uitvoering van dit programma werken we met de veertien Twentse gemeenten structureel en integraal samen aan de bestrijding van criminaliteit en overlast. Deze samenwerking wordt geborgd in het platform IVZ. We werken intensief samen op het gebied van de aanpak van ondermijnende criminaliteit. De gemeente Hof van Twente levert zowel bestuurlijk als ambtelijk een belangrijke bijdrage door te participeren in verschillende projectgroepen zoals de aanpak zorgfraude en het versterken van de weerbaarheid van de overheid. Hiervoor is eenmalig extra budget beschikbaar gesteld. De burgemeester van Hof van Twente is bestuurlijk trekker van de aanpak zorgfraude en van de aanpak mensenhandel.

2.1.2 Regionale en lokale samenwerking

We werken ook intensief samen met het Veiligheidshuis en Veilig Thuis Twente. Dit richt zich met name op de aanpak van verwarde personen, huiselijk geweld en kindermishandeling. In de veiligheidsdriehoek worden afspraken gemaakt tussen gemeente, politie en OM. In het strategisch politieoverleg bespreekt de burgemeester actualiteiten met de politie op strategisch niveau. Het

RIEC is daarnaast een belangrijke samenwerkingspartner voor de gemeente in de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

2.1.3 Verbinding Veiligheids- en sociale domein

Binnen onze gemeente ontmoeten beide domeinen elkaar regelmatig. Zo vindt binnen de Interne Zorg- en Veiligheidstafel beleidsmatige afstemming plaats en wordt actuele problematiek besproken. De doorgeleiding richting portefeuillehouders vindt plaats in het portefeuillehouders-overleg Veiligheid en Zorg. Periodiek ontmoeten beide domeinen elkaar ook in

het signaleringsoverleg risicojongeren en het integraal casusoverleg attentieadressen. Handhaving wordt gericht ingezet om zaken als adres- en zorgfraude te kunnen stoppen.

2.1.4 Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2014		2015		2016		2017	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
12. Winkeldiefstal			0,7	2,4	0,7	2,3	0,4	2,2
13. Geweldsmisdrijven			2,4	5,4	3,2	5,3	2,9	5,0
14. Diefstal uit woningen			2,6	3,9	2,3	3,3	1,7	2,9
15. Vernieling en beschadiging			4,4	6,1	3,0	5,6	2,7	4,8
16. Verwijzingen Halt			184,3	139,7	186,2	137,4	111	131
17. Harde kern jongeren	0,8	1,3						
18. Jongeren met delict voor rechter			0,81	1,45				

2.2 Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Wat willen we bereiken?

2019 is voor vergunningverlening, toezicht en handhaving een belangrijk jaar. Er staan ons veel grote veranderingen te wachten, waarop we adequaat willen inspelen.

2.2.1 Omgevingsdienst Twente

2019 is het 1e jaar dat de milieutaken door de ODT worden uitgevoerd. We willen er voor zorgen dat de kwaliteit van de dienstverlening aan burgers en bedrijven door deze samenwerking wordt vergroot. We zullen de processen zorgvuldig monitoren en bijstellen waar nodig.

2.2.2 VTH Beleid

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het eind 2018 vast te stellen VTH beleid 2019.

Dit beleid is voor het eerst regionaal afgestemd zodat wij in 2019 de taken steeds meer op een gelijke wijze als in omringende gemeenten uitvoeren. Dit vergt een goede monitoring en afstemming met de andere gemeenten.

2.2.3 VTH programma

In 2018 is wederom in afstemming met de provincie het VTH programma 2019 opgesteld.

De naleving van het programma wordt nauw gemonitord en bijgesteld waar nodig.

2.2.4 Richtlijn Bouw- en sloopveiligheid

We bouwen en slopen steeds meer in drukke en complexe bestaande omgeving. Hierdoor vormt het een steeds grotere uitdaging dit op een veilige en verantwoorde wijze uit te voeren. Naar verwachting wordt per 1 juli 2019 de regeling in de landelijke Richtlijn Bouw- en sloopveiligheid over de veiligheidsafstanden rechtstreeks aangestuurd vanuit het Bouwbesluit. Dat betekent dat toetsing en toezicht op deze veiligheidsafstanden onderdeel uitmaken van de beoordeling van aanvragen om omgevingsvergunning en bij sloopmeldingen. Het gevolg hiervan is dat er extra werkzaamheden uitgevoerd moeten worden. Voor nu is het moeilijk in te schatten hoeveel extra tijd dat zal kosten. Vanaf juli zal dit goed gemonitord worden.

2.2.5 Monitoring

Uit het voorgaande blijkt dat monitoring van aantallen, doorlooptijden en andere

kwaliteitsaspecten van belang is om in tijden van verandering grip te houden op de processen. Er zijn daarom extra uren geraamd voor accountmanager taken.

Ook onderzoeken wij of we de processen eenduidiger kunnen inrichten, wat ook ten goede komt aan de monitoring. Hiervoor wordt wellicht extra software aangeschaft.

2.2.6 Fijnstofveehouderij

De Regeling beoordeling luchtkwaliteit 2007 (Rbl) wordt gewijzigd. Daardoor moeten gemeenten vanaf 1 januari 2019 meer gedetailleerde berekeningen maken van de concentratie fijnstof bij veehouderijen. Dit heeft gevolgen voor het verlenen van een omgevingsvergunning milieu, een beperkte milieutoets of voor afwijking van het bestemmingsplan voor het gebruik van een agrarische bedrijfswoning als plattelandswoning. In de nieuwe regeling wordt meer rekening gehouden met omliggende veehouderijen omdat er in bepaalde gevallen een meer gedetailleerde cumulatieve berekening van de concentratie van zwevende deeltjes verplicht is. Er moeten bij het beoordelen van een vergunningaanvraag extra gegevens worden ingevoerd om te oordelen of aan de grenswaarden voor fijnstof wordt voldaan. Voor veehouderijen geldt

dat ze mogelijk tegen beperkingen aanlopen wat betreft de oprichting of uitbreiding van het bedrijf door de emissie van fijnstof. 'Voor omwonenden heeft de wijziging tot gevolg dat zij beter beschermd worden tegen de gevolgen van de emissie van fijnstof vanuit veehouderijen.

2.2.7 Personeel

Een knelpunt waar we de laatste jaren mee te maken hebben, is de toename van aanvragen in combinatie met de krapte op de arbeidsmarkt. Vanwege de structurele toename van aanvragen in de laatste jaren hebben we meer budget opgenomen om personeel aan te nemen voor vergunningverlening. Dit wordt gedekt uit de legesinkomsten. Aangezien het moeilijk is om aan geschikt personeel te komen, zetten we de komende jaren in op het werven van jonge mensen, die we zelf willen opleiden.

2.2.8 Onderzoek kwaliteit

In 2018 heeft het jaarlijkse onderzoek naar de kwaliteit van het proces van vergunningverlening plaatsgevonden. Met de conclusies en verbeterpunten gaan we in 2019 aan de slag. In 2019 vindt dan opnieuw een onderzoek plaats om te meten of er verbeteringen zijn waargenomen door de aanvragers om vergunning.

2.2.9 Themagewijs controleren

In het kader van handhaving zijn we van plan om meer themagewijs controles uit te voeren. Op deze wijze blijven alle thema's onder de aandacht en kunnen we op actuele thema's in spelen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

2 Veiligheid en regels	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	4.262	4.508	5.031	4.974	4.954	4.924
Baten	1.132	901	898	898	898	898
Totaal programma 2	-3.130	-3.607	-4.133	-4.076	-4.056	-4.026
Resultaatbestemming	-	-	-	-	-	-
Saldo programma 2	-3.130	-3.607	-4.133	-4.076	-4.056	-4.026

²

² Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

Programma 3: Wonen en werken Visieblad

3.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Na 2021 treedt de omgevingswet waarschijnlijk in werking. Deze wet zorgt er voor dat er minder wetten zijn waaraan getoetst moet worden en geeft gemeenten en initiatiefnemers meer ruimte om te komen tot maatwerk. In het licht van deze nieuwe wet wordt bekeken op welke wijze passende initiatieven sneller ontplooid kunnen worden, hoe ontwikkeling gestimuleerd kan worden en de gemeente haar veranderende rol kan vormgeven.

Niet langer is de ruimtelijke ontwikkeling leidend bij processen. Het gaat steeds meer om de samenhang en balans tussen maatschappij, economie, ruimtelijke kwaliteit, gezondheid en veiligheid. Deze integrale benadering vraagt om een gedegen afweging tussen gewenste ontwikkelingen en de gezamenlijke bepaling van de grenzen aan de groei.

De opgaven per kern zijn divers zoals vraaggericht wonen, ruimte voor werken en dit in een prettige omgeving. Juist door ruimte voor functiewijziging en

inbreiding ontstaan mogelijkheden. De aandacht gaat ook uit naar sterke centrumgebieden met detailhandel en voorzieningen. Het centrum van een kern is belangrijk voor de betreffende kern. Van oudsher vormt het centrum het trefpunt van mensen, de plaats van voorzieningen en veelal is het bepalend voor de identiteit van een kern. Verandering van de omvang van de centrumgebieden vraagt om flexibiliteit in de mogelijkheden en regelgeving.

3.2 Plattelandsontwikkeling

Het buitengebied heeft veel functies die bijdragen aan de ecologische en economische leefbaarheid. Door de investeringen en de wil om te komen tot ontwikkeling is het buitengebied nu een dynamische omgeving geworden. Dit willen we behouden en waar mogelijk verder uitbreiden. Hiervoor ontwikkelen we flexibele kaders waardoor ruimte ontstaat voor vernieuwing en verandering.

Recreatie en toerisme nemen ook een belangrijke plaats in het buitengebied. Opgaven liggen op het creëren van een topsegment en het opwaarderen van de kwaliteit van enkele ondernemingen. Kansen worden gezien in combinatie met vitale kernen en evenementen.

3.3 Wonen

De komende jaren blijft de aandacht naar het vraaggericht bouwen van de woningen op de juiste plek. Voor het bepalen van de vraag blijft onderzoek en het volgen van de markt essentieel. Over het algemeen geldt dat inbreiding voor uitbreiding gaat. Daar waar voor inbreiding geen ruimte beschikbaar is, worden aansluitend aan de kern de mogelijkheden verkend.

3.4 Werken

Hof van Twente is een gemeente met een gevarieerde economische structuur waar volop ruimte is voor bedrijven en ondernemers om zich te vestigen en te groeien. De gemeente zet in op nieuwe initiatieven en vooruitstrevende ideeën op het gebied van duurzaamheid, arbeidsparticipatie en vrijetijdseconomie. Daarnaast wordt inzet gepleegd om de al gevestigde bedrijven optimaal te faciliteren in hun bedrijfsvoering.

3.5 Duurzaamheid

Hof van Twente stelt zich een ambitieus doel: ze is in 2035 energieneutraal. Dan wekken we minimaal evenveel schone energie op als we verbruiken in de samenleving. Naast de energietransitie heeft de gemeente ook oog voor al die andere aspecten van

duurzaamheid. Gescheiden afval, ecologisch bermbeheer, een vruchtbare grond voor het agrarisch bedrijf en een maatschappelijk verantwoord inkoopbeleid.

3. Wonen en werken Programma

3.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

We willen initiatieven op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling initiëren, aanjagen en faciliteren.

3.1.1 Omgevingswet

In 2019 gaan we aan de slag met de implementatie van de Omgevingswet. De afgelopen jaren hebben we vooral energie gestoken in het werken vanuit de geest van de Omgevingswet; door ruimte te geven aan ontwikkelingen en vooral te kijken naar de bedoeling van onze inzet in de beoordeling van plannen van initiatiefnemers. Het komende jaar dient echter ook aandacht te worden besteed aan de implementatie van de technische kant van de wet. Dit zal projectmatig opgepakt worden. De wet treedt naar verwachting in 2021 in werking. Daarnaast willen we in 2019 gaan pionieren met het maken van een omgevingsplan.

3.1.2 Kwaliteitsimpuls bebouwde omgeving

Het Provinciale beleid gaat uit van inbreiding voor uitbreiding. In alle kernen bestaat behoefte aan nieuwe woningen. Waar mogelijk geven wij de voorkeur aan inbreiding op die plekken die een kwaliteitsimpuls kunnen gebruiken. Wij stimuleren en faciliteren dit door initiatiefnemers actief te wijzen op dit soort plekken en terughoudend om te gaan met uitbreidingsplannen.

3.1.3. Veegplan buitengebied

In 2018 is het eerste veegplan voor het eerst vastgesteld. Hiermee zijn 20 kleine initiatieven in één procedure mogelijk gemaakt. Vanwege dit succes, gaan we in 2019 opnieuw een veegplan maken. Lessen die we de eerste keer geleerd hebben, nemen we hierin mee. Voorbeeld hiervan is dat we in het najaar van 2018 ter voorbereiding hierop een aantal roadshows in het buitengebied hebben gehouden om inwoners beter en directer te informeren over de mogelijkheden.

3.2 Plattelandsontwikkeling

Wat willen we bereiken?

Uitvoering geven aan een programma om te komen tot een sociaal en economisch sterk én duurzaam buitengebied.

3.2.1 Integrale erfbenadering

In 2019 bouwen we het project toekomstgerichte erven en de daarvoor benodigde tools uit. De gemeente doet dit samen met de provincie. Er is aandacht voor alle voorkomende uitdagingen waar een erfeigenaar voor kan komen te staan. Eigen verantwoordelijkheid van de eigenaar blijft uitgangspunt van werken. Eind 2019 zijn 150 integrale erfplannen opgesteld en in uitvoering.

3.2.2 Mineral Valley Twente

Aanpak van bodem- en mestproblematiek is belangrijk. Deze gemeente heeft hierin met Mineral Valley Twente het voortouw genomen. Mineral Valley krijgt een definitieve status in de vorm van een stichting, met een stuurgroep bestaande uit verschillende partners waaronder de gemeente Hof van Twente. Er ontstaat een netwerk met een groeiend programma, dat op onderdelen cofinanciering van de gemeente nodig zal hebben.

Op diverse wijzen gaan boeren aan de slag in verschillende proeftuinen.

3.2.3 Plattelandsontwikkeling

Op dit terrein is er veel in beweging; we doen veel. Er zijn verschillende raakvlakken met andere beleidsterreinen en er wordt veelvuldig samengewerkt met andere gemeenten. Zo is er doorgaande aandacht voor planmatige kavelruil. De ontwikkelingen gaan zo snel dat hier constant werk aan de winkel is. Jaarlijks wordt ca 120 ha verruild van gebruiker. Streekproducten, baanbrekend landschap, oogsten hout, bermmaaiselverwerking, Groene Loper regionaal, biodiversiteitsprojecten en stadslandbouw behoren tot de projecten van de Groene Metropool Twente.

3.3 Wonen

Wat willen we bereiken?

Met behulp van de Woonagenda Hof van Twente houden we balans tussen vraag en aanbod.

3.3.1 Woonlocaties

Dit jaar worden diverse woonlocaties ontwikkeld.

Deze locaties liggen in de kernen, maar zijn ook rood voor rood locaties in het buitengebied.

Naast het ontwikkelen van woninglocaties worden verkennende onderzoeken afgerond naar initiatieven die vanuit de bevolking geïnitieerd worden. De onderzoeken geven een beeld van de woonbehoefte, noodzaak tot ontwikkeling, doelgroep en ruimtelijke inpassing. Waarna het college een besluit neemt over het vervolg.

3.3.2 Kennisontwikkeling

Nu de initiatieven uit de bevolking toenemen is het wenselijk om te onderzoeken hoe een toekomstbestendig woonbeleid ontworpen kan worden. Hoe ontwerp je een (vierjarig) beleidsagenda die past bij de dynamische omgeving. Dit vraagstuk gaan we samen met studenten onderzoeken.

3.3.3. Woningbouwprogramma

Het huidige programma biedt ruimte voor 550 woningen (met een bandbreedte +10% en -10%) in Hof van Twente. Er is geen sprake van overcapaciteit in het huidige woningbouwprogramma. Per 1 januari 2019 zal een nieuw programma worden opgesteld voor de periode 2019-2028.

3.3.4 Woningmarktontwikkeling

De woningmarkt is aangetrokken. Dit is ook zichtbaar in de verkopen van gemeentelijke kavels. Voor 2019 wordt ook nog een positieve woningmarkt verwacht. Kijken we naar de demografische ontwikkeling dan zien we op korte termijn nog een positieve trend, voor de langere termijn wordt een lichte krimp voorspeld.

3.3.3 Demografische druk

Uit de beleidsindicatoren blijkt dat de demografische druk in Hof van Twente steeds verder toeneemt. In 2017 was deze 85,6% welke in 2018 is toegenomen naar 86,7%. De demografische druk geeft een indruk van de mate waarin de 'werkenden' moeten voorzien in het onderhoud van de 'niet-werkenden'. In Hof van Twente is dus een relatief kleine groep mensen tussen de 20 en de 65 jaar.

De in 2018 opgerichte Stichting Hofmarketing heeft als één van de opgaven het promoten van wonen in

Hof van Twente. Hiermee willen we bereiken dat jongeren en jonge gezinnen in Hof van Twente komen en blijven wonen.

3.3.4 Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2013		2014		2015		2016		2017		2018	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
9. Nieuw gebouwde woningen	5,5	6,6	5,5	6,0	1,8	6,4						
21. demografische druk							65,9	53	85,6	69	86,7	69,6

3.4 Werken

Wat willen we bereiken?

De sociaal economische visie is geactualiseerd en is uitgebreid met de pijler Innovatie om nieuwe ontwikkelingen te stimuleren. Wij zetten ons in voor een economisch klimaat met een sterke detailhandelsstructuur, vergroting van de vrijetijdseconomie, een ondernemend buitengebied, hoogwaardige bedrijventerreinen, de versterking van het duurzame karakter en verbetering van arbeidsparticipatie. Hierdoor blijft de gemeente aantrekkelijk voor inwoners, waardoor voorzieningen op peil kunnen blijven.

3.4.1 Bedrijventerreinen

De vastgestelde bedrijventerreinenvisie 2017-2026 is actueel en steekt in op het faciliteren van bestaande bedrijvigheid in onze gemeente. Lokaal gewortelde bedrijven kunnen blijven groeien in de kern waar ze zitten als dat noodzakelijk is. Daarnaast is Zenkeldamshoek in Goor een geschikte locatie voor nieuwe of groeiende bedrijven. Voor deze bedrijven zullen via Ontwikkelmaatschappij Zenkeldamshoek (OMZ) ook de komende periode voldoende kleine en grote percelen beschikbaar komen met een hoge milieucategorie.

Bij een concrete vraag van lokaal gewortelde bedrijven wordt maatwerk toegepast om bedrijven te kunnen laten ontwikkelen.

3.4.2 Centrumgebieden

Vanuit de Sociaal Economische Visie is er veel aandacht voor de centrumgebieden in onze gemeente. In 2019 blijven we inzetten op deze gebieden, door samen met de ondernemers het in 2017 opgerichte ondernemersfonds verder uit te bouwen en de Hofpas verder in de markt te zetten. Het centrum van Goor krijgt via cofinanciering van de Provincie Overijssel (Stadsarrangement) een impuls in 2019. Zo gaan we onder andere werken aan het verplaatsen van winkels, groen toevoegen in het centrum en een gevelfonds in het leven roepen. Ook zijn er concrete plannen om het centrum van Markelo aan te pakken in het kader van de verkeersveiligheid in de Grotestraat.

3.4.3 Binnenhavens / Twentekanaal

De samenwerking tussen de 5 gemeenten aan het Twentekanaal zal de komende jaren versterkt worden. Door met elkaar te investeren in betere infrastructuur (diepere vaarwegen, kaders en havens geschikt voor klasse Va) willen we de bedrijvigheid die de havens met zich meebrengen verder benutten. We blijven contacten met de bedrijven onderhouden

om te zorgen dat bedrijven aan het water ook optimaal gebruik maken van vervoer over water.

3.4.4 Werkgelegenheid

De investeringen die Hof van Twente doet in de economische ontwikkeling dragen bij aan de leefbaarheid van de gemeente, maar ook aan de werkgelegenheid voor onze inwoners. In 2019 hebben we, net als in 2018, in onze gemeente ongeveer 15.000 arbeidsplaatsen bij onze werkgevers, terwijl onze beroepsbevolking uit ongeveer 18.000 inwoners bestaat. We streven ernaar om het aantal arbeidsplaatsen binnen onze gemeente meer te laten aansluiten bij de beroepsbevolking, we blijven in 2019 door middel van de hiervoor genoemde actielijnen werk maken van meer banen.

3.4.5 Vrijtijdseconomie

Vrijtijdseconomie is één van de pijlers onder de Sociaal economische visie. De in 2018 opgerichte organisatie Hofmarketing voert in 2019 verschillende (gemeentelijke) activiteiten uit op het gebied van recreatie en toerisme. Vanuit de gemeente wordt daarnaast gewerkt aan een beleid om de juiste evenementen naar de gemeente te halen of in de gemeente te houden.

3.4.6 Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2015		2016		2017	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
23. Banen	704,7	721,7	702	744	746,4	758,2
24. Vestigingen (van bedrijven)	144,3	122,4	147,9	134	174,3	139,7
25. Netto arbeidsparticipatie	67	67,2	65,4	65,8	68,6	66,7
26. Bruto gemeentelijk product verwacht/gemeten ³						
27. Functiemenging	49,8	49,8	51,3	52,1	51,3	52,4

³ Kengetal is vervallen sinds medio 2018

3.5 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

Uitvoering geven aan de Routekaart naar een energieneutrale gemeente in 2035.

3.5.1 Routekaart

In Hof van Twente houden we vast aan de doelstelling energieneutraal in 2035 en stemmen we onze beslissingen af op ons einddoel. De weg er naar toe is een kwestie van iedere keer aanpassen. Kansen grijpen, innovatie stimuleren, gebruik maken van de energie die er is onder bewoners en bedrijven en zelf het goede voorbeeld geven. We kiezen voor een organische groei van schone initiatieven (opwek) en vertrouwen op het groeiende duurzaamheidsbesef onder inwoners (besparing). Daar waar we actief kunnen inzetten op acties doen we dat. Dit leggen we vast in onze gemoderniseerde routekaart naar een energieneutraal 2035, die eind 2018 of begin 2019 aan de raad wordt aangeboden.

3.5.2 De groene Marke

In 2019 realiseren we een aantal kleinschalige zonneparken; de groene marken. Deze zonneparken worden aangelegd door de gemeente en komen geheel ten goede aan onze inwoners. Daarnaast faciliteren we een aantal grote zonneparken om op

die manier echte stappen te kunnen zetten naar een energieneutraal Hof van Twente.

3.5.3 Hofpower

Ook in het schooljaar 2018-2019 organiseren we weer het Hofpowerproject. Voor alle groepen op de basisschool en de onderbouw van de middelbare school is een lesprogramma beschikbaar over de thema's elektriciteit, warmte, voedsel, water, afval, biodiversiteit en mobiliteit. Hiermee is een menukaart samengesteld waar alle scholen voor alle groepen naar belangstelling gebruik van kunnen maken.

3.5.4 Gas erop!

Dat de werkelijkheid weerbarstig is, bleek toen vanuit het rijk begin 2018 de boodschap kwam dat Nederland in 2050 van het aardgas af moet. Een enorme operatie die veel vraagt en vergt van de Nederlandse samenleving. In Hof van Twente kiezen we in onze aanpak bewust voor:

- De inzet van biogas (mest, organische stoffen)
- De inzet van waterstof (indien mogelijk).

De aanpassing naar aardgasloos vraagt om inzet van de gemeente in samenwerking met een aantal stakeholders. Hiervoor starten we een project dat niet alleen deze collegeperiode loopt, maar inzet en afstemming vraagt tot 2050. Het projectplan 'Gas

erop!' beschrijft welke stappen de gemeente neemt.
Te beginnen met het maken van een warmteplan.

We activeren onze stakeholders: woningcorporaties, netbeheerders, bewoners en bedrijven om in afstemming met elkaar die stappen te nemen die leiden tot een energieneutraal 2035 waarbij aardgas verdwijnt uit de energiemix en alternatieven worden geboden.

3.5.5 Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2013		2014		2015		2016	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
11. Hernieuwbare elektriciteit	7,9				7,6	11,8	10,7	12,6

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

3 Wonen en werken	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	4.788	6.613	3.745	3.749	3.626	3.612
Baten	4.325	1.717	2.305	1.707	1.709	1.710
Totaal programma 3	-463	-4.897	-1.440	-2.042	-1.917	-1.902
Resultaatbestemming	-316	2.837	-456	144	144	141
Saldo programma 3	-779	-2.059	-1.896	-1.898	-1.774	-1.762

4

⁴ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

Programma 4: Leefomgeving Visieblad

4.0 Algemeen

De kwaliteit van de openbare ruimte is een samenspel tussen de gemeente en haar inwoners, maar ook tussen inrichting, aanleg, onderhoud en gebruik. Inwoners en ondernemers worden eerder betrokken bij veranderingen van hun woonomgeving en bij wat wij van plan zijn (participeren en wijkbeheer). We dagen inwoners uit om mee te doen. We investeren in de openbare ruimte om de leefbaarheid op niveau te houden voor nu en de toekomst en dragen zo bij aan het geluk van de inwoners. De uitgangspunten voor de investeringen zijn schoon, heel en veilig'.

In de afgelopen jaren zijn voor de verschillende producten zoals wegen, civieltechnische kunstwerken, riool, groen, bermen, bomen, gladheidsbestrijding en gebouwen beheerplannen gemaakt. Doel is om inzicht te geven in de samenhang tussen de kwaliteit en financiën voor het beheren van de openbare

ruimte. Investerings worden gedaan op basis van deze plannen.

Met de komst van de Omgevingswet zal de visie over de fysieke leefomgeving die nu nog verwoord staat in de diverse beleidsnota's (bijvoorbeeld in Gemeentelijk Rioleringsplan, Groen Structuur Plan) onderdeel gaan worden van de gemeentelijke omgevingsvisie met een doorvertaling naar het gemeentelijk omgevingsplan.

Gildebor werkt aan het onderhoud van de openbare ruimte. De basis voor dit onderhoud zijn de vastgestelde gemeentelijke beheer- en onderhoudsplannen voor in ieder geval de periode 2017 tot en met 2019. Jaarlijks worden de door Gildeborte leveren prestaties opgenomen in een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de gemeente en blijven we monitoren.

Bij aanbestedingen worden lokaal en regionaal gevestigde ondernemers betrokken. Bij Europese aanbestedingen mogen wij ons niet beperken tot deze groep.

Bij het beheer van het gemeentelijk vastgoed is investeren in duurzaamheid speerpunt. Waar mogelijk wordt een combinatie met asbestdaksanering en duurzaamheidsmaatregelen

gezocht. We werken toe naar een asbestarme gemeente. Het Masterplan asbest vormt hiervoor de leidraad. Het beheer laten we waar mogelijk over aan de maatschappijen we nemen hierin een faciliterende rol. Ook willen we overtollig vastgoed afstoten.

4.1 Milieu

Milieunormen beschermen de volksgezondheid en de fysieke leefomgeving (bodem, water, etc.). Lokaal worden milieunormen waar dat kan in overleg met burgers en bedrijven ingekleurd. Dit voor behoud en ontwikkeling van een sociale en economisch duurzame samenleving voor huidige en toekomstige generaties.

4.2 Bodem en asbest

De Wet bodembescherming wordt gewijzigd en opgenomen in de Omgevingswet op 1 januari 2021. De wijzigingen houden onder meer in een verschuiving van 'saneren' naar 'beheren' en een overheid die terugtreedt als het gaat om bodemsaneringen. Gemeenten worden verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving en dus ook voor een duurzaam beheer van bodem en ondergrond. Vanaf 2024 wordt het verboden om asbestdaken

voorhanden te hebben. Het Masterplan Asbest vormt voor Hof van Twente de leidraad om de sanering van asbest en stimulering van duurzaamheidsmaatregelen te bevorderen. Per 1-1-2025 zijn we een asbestarme gemeente door de aanpak van tuinen, erven en de openbare ruimte. De bodem onder onze voeten vormt een belangrijke drager voor vele functies. Denk hierbij aan voedselvoorziening, natuur en recreatie en energievoorziening. Dit krijgt vorm vanuit de regionale samenwerking Onder Twente.

4.3 Wegen, mobiliteit en verkeersveiligheid

Uitgangspunt van het gemeentelijk wegenbeheer is het op een sobere, maar verkeersveilige wijze zorg dragen voor het in stand houden en uitbreiden van het gemeentelijk wegennet door uitvoeren van klein en groot onderhoud en rehabilitatie (verbetering en vernieuwing). Het wegenbeleid- en beheerplan geven hiervoor richting.

Voor de ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit en infrastructuur zijn het Gemeentelijk Mobiliteitsplan, structuurvisies en de verkeersvisie Goor richtinggevend.

Hof van Twente participeert in het samenwerkingsverband gemeenschappelijk havenbeheer Twentekanalen, het zogeheten

Havenbedrijf Twente. De Binnenhavenvisie Twente en uitvoeringsprogramma 2018-2021 vormen het kader voor de acties op het gebied van gemeenschappelijk beheer en onderhoud, centrale registratie en branding.

Het beleidsplan openbare verlichting en de beleidsnotitie verduurzamen openbare verlichting geven richting aan het beheer en onderhoud van de openbare verlichting. Speerpunten in dit beleid zijn duurzaamheid o.a. het verminderen van de hoeveelheid licht en het besparen van energie (planmatige vervanging door energiezuinige systemen zoals LED).

4.4 Groen

De groene ruimte speelt een belangrijke rol in de beleving van de inwoners van Hof van Twente. Groen draagt in belangrijke mate bij aan het klimaatbestendig maken van de gemeente. Voor het openbaar groen is een beheerplan opgesteld waarbij de afgesproken kwaliteit in samenhang is gebracht met de onderhouds-maatregelen. Steeds vaker vormt het groenbeheerplan een handvat voor participatieve invulling van het openbaar groen. Wijkbeheer kan hierdoor met behulp van de schouw van de openbare

ruimte, samen met de inwoner op een effectieve manier over de functie van groen communiceren.

4.5 Riolering en water

Riolering is nodig ter bescherming van de volksgezondheid en het schoonhouden van bodem en oppervlaktewater. Om droge voeten te houden moet hemelwater worden afgevoerd via de riolering en oppervlaktewater. Het beheer (jaarlijks onderhoud) en de rioolvervangingen zijn vastgelegd in het Gemeentelijk RioleringsPlan, dat uitgaat van risicogestuurd beheer. Jaarlijks worden projecten uitgevoerd om 'versleten' riolen te vervangen of te renoveren. Bij de projecten wordt rekening gehouden met de klimaatverandering door duurzame maatregelen te treffen en de bovengrond daar waar

effectief robuust in te richten. De beheergroepen

Groen en Wegen worden daarom standaard in de rioolprojecten betrokken. Burgerparticipatie wordt ingezet om de doelen van klimaatadaptatie te bereiken, door bijvoorbeeld inzet van Steenbreek (ontharden van tuinen).

4.6 Afval

Een ander belangrijk aandachtsveld voor de kwaliteit van de leefomgeving is het afvalbeheer. Dit bestaat grotendeels uit het georganiseerd inzamelen van huishoudelijk afval van particulieren. De gemeente draagt hiervoor een zorgplicht. Centraal staat de gescheiden huisvuilinzameling op basis van het afvalstoffenbeleidsplan en de ambitie om in 2030 maximaal 50 kg restafval per inwonerte produceren door de toepassing van Diftar vanaf 2017.

PROGRAMMA 4: LEEFOMGEVING

4.1 Milieu

Wat willen we bereiken?

Een gezonde veilige woon-/leefomgeving met ontwikkelingsperspectief voor economische activiteiten.

4.1.1 Visie water en groen

Voor de opgaven op het gebied van water en groen mede in relatie tot klimaatadaptatie en duurzaamheid wordt in de tweede helft van 2019 een visie opgesteld.

4.1.2 Gebiedsgericht geluidbeleid

De bestaande nota gebiedsgericht geluidbeleid en beleid hogere grenswaarden geluid uit respectievelijk 2012 en 2008 worden geactualiseerd tot één nota geluidbeleid. De nota geluidbeleid maakt het mogelijk om bestaande en innovatieve economische activiteiten te beoordelen en maatwerk te leveren.

4.1.3 Geluidsanering woningen

In 2019 vindt afronding plaats van het in 2018 gestarte project sanering wegverkeerslawaai van een

80-tal woningen in Goor (Deldensestraat, Markeloseweg en Goorsestraat) met een te hoge geluidbelasting door wegverkeer.

4.2 Bodem- en asbestbeleid

Wat willen we bereiken?

Een samenhangende aanpak van bodem-verontreinigingen en het voorkomen van nieuwe verontreinigingen. Een duurzaam beheer van de bodem en ondergrond. Een asbestarme gemeente mede met het oog op het komende asbestdakenverbod in 2024 en aanpaktuinen en erven in 2025.

4.2.1 Asbestaanpak

Het Masterplan Asbest geeft een totaaloverzicht van de resterende asbestopgaves op daken of in bodem, erven en wegen. Uit de verschillende opgaves is overduidelijk geworden dat asbest integraal aangepakt moet worden om inwoners en bedrijven op basis van risico's en ruimtelijke en/of maatschappelijke dynamiek te helpen met het verwijderen van asbest uit de leefomgeving. De focus zal tot en met 2019 liggen op het experimenteren met pilots om haalbaarheid en toepasbaarheid van verschillende instrumenten te toetsen. Zo wordt een clusteraanpak van doorgaande agrarische bedrijven getest met als hoofdinsteek asbestdakensanering in combinatie met zonnepanelen en/of andere duurzaamheids-maatregelen.

Daarnaast loopt er een pilotaanpak door te kijken naar toekomstgerichte erven waar meer opgaves spelen zoals sloop, bedrijfsovername en –beëindiging. Daarbij spelen meer sociale problemen. Het doel is om mee te werken aan particuliere initiatieven voor het verwijderen van asbestdaken in collectief verband.

4.2.2 Koppelpilot Gijmink B

Door alle uitpandige asbest in de wijk Gijmink B nu te verwijderen wordt herverontreiniging van de gesaneerde bodem voorkomen. In 2019 wordt de koppelpilot afgerond.

4.2.3 Bodem- en asbestbeleid

In regionaal verband wordt beleid voor grondverzet, bouwen, ruimtelijke ontwikkelingen en bodeminformatie opgesteld.

De samenwerkingsovereenkomst in het kader van de asbestbodempgelden tussen 7 gemeenten en de provincie Overijssel biedt kansen voor een gezamenlijke aanpak. Het projectbureau is in 2018 formeel opgericht en gehuisvest bij de gemeente Hof van Twente. In 2019 gaat het projectbureau verder met de aanpak van de asbestbodempgaven in de 7 deelnemende gemeenten. Er zullen diverse projecten binnen de aanpak van het projectbureau in de gemeente Hof van Twente plaatsvinden. Verwachte projecten zijn onder anderen de Diepenheimsestraat en Slotsweg te Hengevelde, Kolhoopsdijk Markelo en diverse wegbermen.

Daarnaast is Hof van Twente namens de Regio Twente kartrekker van het landelijke lobbydossier asbest.

4.2.4 Visie op bodem en ondergrond

De Twentse gemeenten en de provincie werken samen binnen Onder Twente (netwerkorganisatie) aan het formuleren van uitgangspunten voor bodem en ondergrond. Hof van Twente gebruikt deze informatie om in de loop van 2019 een gemeentelijke

visie op bodem en ondergrond op te stellen en ter besluitvorming aan te bieden aan de raad.

4.2.5 Concrete bodemsaneringen

De grootschalige asbestbodemsanering van de tuinen in het Gijmink is afgerond. In 2019 wordt ook de aanpak van de Gondalaan, Oude Haaksbergerweg en Haaksbergerweg opgepakt (zie projectrapportage Nieuwe bodemsanering t Gijmink).

Vanuit het Projectbureau worden diverse bodemonderzoeken en –saneringen uitgevoerd.

4.3 Wegen/ mobiliteit/ verkeersveiligheid

Wat willen we bereiken?

Een sobere, verkeersveilige instandhouding van het gemeentelijke wegennet, gemeentelijke havens en vaarwegen met zorg voor bereikbaarheid, milieukwaliteit, leefkwaliteit en duurzaamheid.

4.3.1 Wegen

In 2019 wordt het onderhoud aan de gemeentelijke wegen uitgevoerd volgens het wegenbeleid- en beheerplan. Door de extra investering van 4 keer € 1.000.000 (2016 t/m 2020) wordt in 2019 gewerkt aan de vermindering van achterstallig onderhoud door herstraten, asfaltreparatie en –vervanging.

Waar mogelijk wordt gelijktijdig met riool- en of groenrenovatie geïnvesteerd.

Net als voorgaande jaren wordt in 2019 de onkruidbestrijding uitgevoerd op duurzame wijze door toepassing van borstel- en heetwatertechniek. Hierbij worden geen chemische middelen gebruikt. Het mechanisch onkruid bestrijden is in 2016 aanbesteed voor een jaarlijks bedrag van € 86.000. De ervaring leert dat dit bedrag aan de lage kant is om de afgesproken kwaliteit te kunnen waarborgen. Wij

zullen dit monitoren en wanneer dit structureel blijkt zullen we met voorstellen komen.

4.3.2 Reconstructie herinrichting Openbare Ruimte

Bij rioolprojecten zijn tot 2018 de wensen van burgers op het gebied van herinrichting (verharding en groen) daar waar mogelijk meegenomen. Hiervoor zijn extra budgetten beschikbaar gesteld. Reconstructiebudgetten kunnen namelijk niet ten laste worden gebracht van het GRP, omdat deze geen betrekking hebben op de wettelijke zorgplichten.

Ook vanaf 2019 verwachten wij dat er behoefte is aan reconstructiebudgetten. De rioolvervangingen spelen in 'oude' wijken. Vanuit inwoners zal de vraag blijven komen om hun woonomgeving gelijktijdig met de rioolvervangingen te verbeteren. Dit past binnen onze visie hoe wij met onze inwoners omgaan.

In 2019 zullen wij het resterende deel van de eerder beschikbaar gestelde reconstructiebudgetten voor dit doel inzetten

4.3.3 Bermen en sloten

We willen de bermen en sloten volledig ecologisch beheren. Het berm- en slootmaaisel wordt op duurzame wijze in bokhasiekuilen gebracht en verwerkt op landbouwpercelen. In het najaar van 2018 wordt een visie opgesteld waarbij wordt

bekeken hoe we dit zo ecologisch mogelijk kunnen blijven uitvoeren met oog voor veiligheid, duurzaamheid, biodiversiteit en het belang van onze inwoners en welke kosten daarmee gemoeid zijn.

4.3.4 Gemeentelijk Mobiliteitsplan

Begin 2019 wordt het Uitvoeringsprogramma 2019 van het Gemeentelijke Mobiliteitsplan vastgesteld. Hierin worden de projecten opgenomen die een belangrijke bijdrage leveren aan de veiligheid en bereikbaarheid in onze gemeente. De planvorming en voorbereiding wordt uitgevoerd in 2019. Met de realisatie van de werkzaamheden wordt in 2019 begonnen.

In 2018 is gezamenlijk met inwoners en ondernemers een plan uitgewerkt voor de verbetering van de verkeerssituatie in de Grotestraat kern Markelo en verfraaiing en verlevendiging van het dorpshart. Na besluitvorming hierover door de raad, wordt tot realisatie overgegaan.

In de zomer 2018 is de planvorming voor de inrichting van de Prinses Beatrixstraat in Markelo als 30 km weg opgestart. Er is informatie opgehaald bij de inwoners. Het werk wordt, in combinatie met rioleringswerkzaamheden, in 2019 uitgevoerd.

4.3.5 Spoorwegovergangen

Door ProRail is aangegeven, mede n.a.v. enkele recente ongevallen in Noord-Nederland, er naar te streven om alle onbewaakte (landelijk 125) spoorwegovergangen op te heffen, mogelijk met een alternatieve ontsluiting of spoortrap voor wandelaars/fietsers. Wanneer en overweg echt moet blijven bestaan, moet deze ook daadwerkelijk beveiligd worden. In Hof van Twente liggen 12 niet actief beveiligde overwegen. ProRail overlegt in goede samenwerking met alle stakeholders om tot een plan van aanpak komen, waarna in overleg moet worden bekeken welke plannen wanneer worden uitgevoerd. Dit met als doel om de door het Rijk landelijk genoemde einddatum uiterlijk 2028 te behalen. Daarbij heeft het Ministerie van I&W aangegeven dat 50% van de kosten van de maatregelen door de regio (gemeente en mogelijk Provincie Overijssel) gedragen moet worden.

4.3.6 Verkeersveiligheid

Het beleid, zoals vastgelegd in het Gemeentelijke Mobiliteitsplan, m.b.t. gedragsbeïnvloedingsmaatregelen wordt in 2019 voortgezet. Extra aandacht gaat uit naar twee belangrijke grote oorzaken van onveiligheid: afleiding in het verkeer als gevolg van smartphonegebruik en toenemend gebruik (ook door ouderen) van E-bikes.

4.3.7 Kunstwerken

In 2018 is een beleidsnotitie voor het onderhouden en vervangen van de civieltechnische kunstwerken opgesteld. Hiermee is inzichtelijk wat de kwaliteit van de kunstwerken is en welke financiële middelen nodig zijn om onderhoud en vervanging te kunnen doen. Daarom hebben wij met ingang van 2020 structureel een bedrag van € 290.000 opgenomen om het onderhoud op kwaliteitsniveau B te kunnen uitvoeren.

4.3.8 Openbare verlichting

In 2019 wordt volgens de beleidsnotitie verduurzamen openbare verlichting de vervanging

van openbare verlichting door LED armaturen voortgezet. Met de vervangingen wordt de openbare verlichting in onze gemeente volledig duurzaam gemaakt. Dit project loopt tot 2026. In het voorjaar 2019 wordt een tussenevaluatie opgesteld.

4.3.9 Vaarwegen en havens

In 2017 is Rijkswaterstaat begonnen met voorbereidende werkzaamheden verruiming Twentekanaal. Grotere schepen (klasse Va) kunnen dankzij de verruiming gebruik maken van de vaarroute. Dit is goed voor de economie en bovendien vermindert hierdoor het aantal vrachtwagens op de weg. In verband met de verbreding van het kanaal zal de haven Delden naar achteren verplaatst worden. De feitelijke uitvoering van de werkzaamheden zal vanaf 2019 plaatsvinden. Hiermee zijn alle havens in Hof van Twente (Markelo, Goor en Delden) geschikt voor grotere schepen.

In 2017 is de Binnenhavenvisie Twente en bijbehorend uitvoeringsprogramma 2018-2021 vastgesteld. Hof van Twente participeert in het samenwerkingsverband gemeenschappelijk havenbeheer Twentekanalen, het zogeheten Havenbedrijf Twente.

In 2019 maakt het Havenbedrijf Twente een beheersysteem voor de havengebieden operationeel. Dit maakt planmatig beheer en onderhoud mogelijk.

4.3.10 Aanleg glasvezel

Het buitengebied is bijna helemaal voorzien van glasvezel. Voor de onrendabele adressen (ca. 100) die door de markt niet worden ontsloten, bijvoorbeeld door asbestvervuiling of afgelegen ligging, is de gemeente nog in gesprek met de marktpartijen en provincie om alsnog een (eventueel andere vorm

van) breedband te realiseren. Tevens wordt er samen met de dorpsraden van Hengevelde en Bentelo druk gezet op Cogas om ook deze kernen te voorzien van glasvezel.

4.3. Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2014		2015	
	Hof	NL	Hof	NL
19. Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	15	7	5	8
20. Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	9	10	13	9

4.4 Groen

Wat willen we bereiken?

Het juiste groen op de juiste plaats met de juiste beheer kwaliteit levert een belangrijke bijdrage aan het welbevinden en een prettige leefomgeving. We geven inwoners een stem en rol, door ze uit te nodigen om mee te kunnen doen en te denken. Goede initiatieven vanuit de samenleving worden ondersteund en gefaciliteerd.

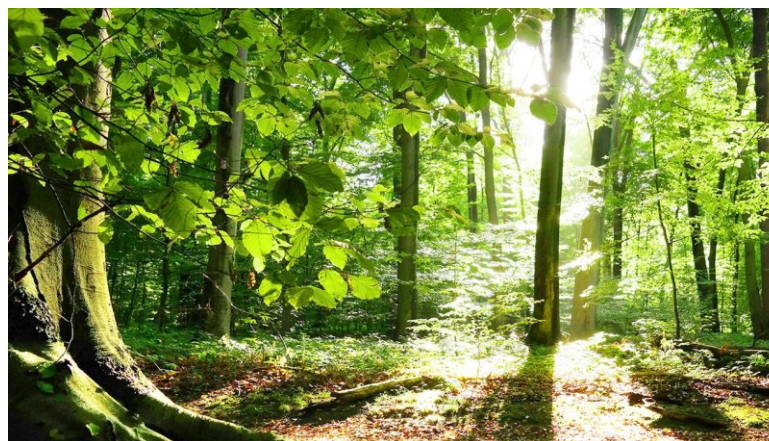
4.4.1 Openbaar groen

In 2019 wordt het groenonderhoud uitgevoerd volgens het vastgestelde Groenbeheerplan. Dit plan is het uitvoeringskader van het beleidsplan 'Beheren op beeldkwaliteit B'. Ook wordt het onderhoud daarmee zo functioneel, duurzaam en planmatig mogelijk uitgevoerd. Participatie-initiatieven van onze inwoners worden vaker opgepakt in samenwerking met wijkbeheer en er kan duidelijker worden gecommuniceerd over de kwaliteitsverbeteringen van groen.

In 2019 wordt het groen zodanig beheerd dat de biodiversiteit zal toenemen. Een meer biodivers groen zorgt naast een aantrekkelijker beeld ook voor minder explosieve uitbraak van soorten die overlast veroorzaken.

4.4.2 Bomenbeheer

Evenals in 2018 wordt in 2019 het eerder beschikbaar gestelde incidentele budget voor het wegwerken van een deel van het achterstallig onderhoud ingezet. In 2019 wordt bomenbeheer uitgevoerd op basis van meldingen en incidenten. Daarnaast gaan we bekijken hoe we het planmatig onderhoud van het bomenbestand vorm kunnen gaan geven. Bomenbeheer valt niet onder groenbeheer vanwege de wettelijke kaders voor veiligheid en gezondheid.

Door de participatieve aanpak van de uitvoering van de nieuwe Natuurwet met de provincie Overijssel en landschap Overijssel, worden afspraken gemaakt over behoud van houtopstanden in het karakteristiek

kleinschalig landschap. In 2019 zal intern nader afstemming plaatsvinden over vergunningverlening en handhaving bij bomenkap.

4.4.3 Eikenprocessierups

De eikenprocessierups heeft in 2018 ook in onze gemeente veel overlast voor de inwoners veroorzaakt. Voor het nieuwe seizoen zullen voorstellen ontwikkeld worden om de overlast te beperken bijvoorbeeld door de vergroting van biodiversiteit of preventieve maatregelen. Hierbij wordt ook naar de financiële gevolgen gekeken.

4.4.4 Speelvoorzieningen

In 2019 wordt noodzakelijk klein onderhoud aan speeltoestellen uitgevoerd op basis van uit te voeren wettelijke inspecties. Onherstelbare speelvoorzieningen worden verwijderd en niet vervangen. Bestaande speelvoorzieningen raken vaker aan het einde van hun levensduur, waardoor er meer toestellen zullen verdwijnen. In wijkbeheerplannen wordt opgenomen waar herverdeling en eventueel opheffing van locaties voor speeltoestellen mogelijk is.

4.4.5 Wijkbeheer Jij en wij(k) aan zet

Enkele jaren geleden zijn we gestart met het huidige wijkbeheer. Onze wijkbeheerders spelen in de

communicatie en samenwerking met inwoners in wijken en kernen een centrale rol. In 2019 wordt volgens de doelstellingen van het wijkbeheer uitvoering gegeven aan dit project. Het is belangrijk om wijkbeheer in de gemeente levend te kunnen houden als een verbindende schakel. Wijkbeheer stimuleert bewonersinitiatieven en faciliteert ideeën van inwoners, bijvoorbeeld over vervanging van openbaar groen, verbeteren woongenot of meer duurzaamheid. Om uitvoering te blijven geven aan wijkbeheer door de wijkbeheerders is in de begroting 2019 structureel € 87.000 opgenomen. Voor het faciliteren van initiatieven kan het al in de begroting aanwezige bedrag van € 20.000 worden ingezet.

4.4.6 Begraafplaatsen

In 2019 zal in lijn met het plan “Optimalisering begraafplaatsen”, naast het ruimen van graven ook heraanleg en ontwikkeling van nieuwe grafvelden en urnenveldjes plaatsvinden. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de wens van de burger. Denk hierbij aan de verschillende begraafmogelijkheden zoals groenbegraven in Delden. Dit voorziet in een behoefte en vanaf 2019 wordt dit ook in Diepenheim gefaciliteerd.

In 2017 zijn een aantal paden op de begraafplaats Goor gerenoveerd door het aanbrengen van een ander type verharding. Hierdoor is de begaanbaarheid enorm verbeterd. Om de paden op de begraafplaatsen van Diepenheim en Markelo te verbeteren wordt in 2019 € 150.000 geïnvesteerd, welke vervolgens wordt gedekt door een verhoging

van de begraafrechten. De paden worden gedeeltelijk voorzien van nieuwe halfverharding. Hierdoor worden deze begraafplaatsen ook toegankelijk voor mensen die minder mobiel zijn of in een rolstoel zitten.

4.4.7 Digitalisering/ dienstverlening

Sinds 2017 is het voor de begrafenisondernemers mogelijk om via een app een begrafenis digitaal te reserveren. In 2019 wordt verder onderzocht of dit kan worden uitgebreid met het reserveren van een plek.

4.5 Riolering en water

Wat willen we bereiken?

Een duurzame, toekomstbestendige- en klimaatbestendige doelmatige uitvoering van de zorgplichten voor grondwater, afvalwater, hemelwater en bescherming van drinkwater.

4.5.1 Planvorming en onderzoek

In 2017 is het gemeentelijk rioleringsplan 2017-2020 (GRP) vastgesteld. Het GRP geeft de kaders voor de uitvoering van de gemeentelijke watertaken. In 2019 zal de nadruk worden gelegd op de uitvoering van rioolprojecten, optimalisatie van de drukriolering. Er wordt een vervolg gegeven aan goed rioolgebruik door op ongewenste (hemelwater)lozingen te handhaven. De raad wordt een tussentijdse evaluatie van het GRP over de jaren 2017-2018 aangeboden. In 2019 wordt een begin gemaakt met de uitvoering van de verplichte Stresstest. Doel is om de kwetsbaarheid van de leefomgeving in beeld te brengen voor wateroverlast, droogte en hitte.

4.5.2 Projecten

In 2019 worden circa 5 rioolprojecten in voorbereiding/uitvoering genomen conform het Uitvoeringsprogramma 2018-2019 van het GRP.

De rioolprojecten worden getoetst aan de aspecten duurzaamheid, klimaatbestendigheid en afgestemd met opgaven vanuit andere openbare disciplines, zoals wegen en groen. Bij de voorbereiding wordt ingezet op burgerparticipatie, bijvoorbeeld het stimuleren van afkoppelen van hemelwater. Er wordt meegelift bij initiatieven van derden indien dit bijdraagt aan opgaven vanuit klimaatadaptatie.

4.5.3 Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud aan de gemeentelijke watervoorzieningen wordt in 2019 uitgevoerd volgens het Beheer-en onderhoudsplan (BOP). Bij de evaluatie van het GRP wordt het BOP geactualiseerd op risico's en kosten. Door risico gestuurd beheer en vervangen van 'versleten' riolen zijn de uitgaven de afgelopen jaren afgenomen. Dit heeft er toe geleid dat bij de vaststelling van het GRP in 2017 is besloten over de jaren 2018 en 2019 aan alle huishoudens een korting op de rioolheffing te verlenen van € 25 per jaar.

4.6 Afval

Wat willen we bereiken?

Een afvalloze leefomgeving waarbij afvalstoffen worden gezien als grondstoffen die geld genereren in plaats van geld kosten door afvalstoffen in te zetten voor de opwekking van duurzame energie.

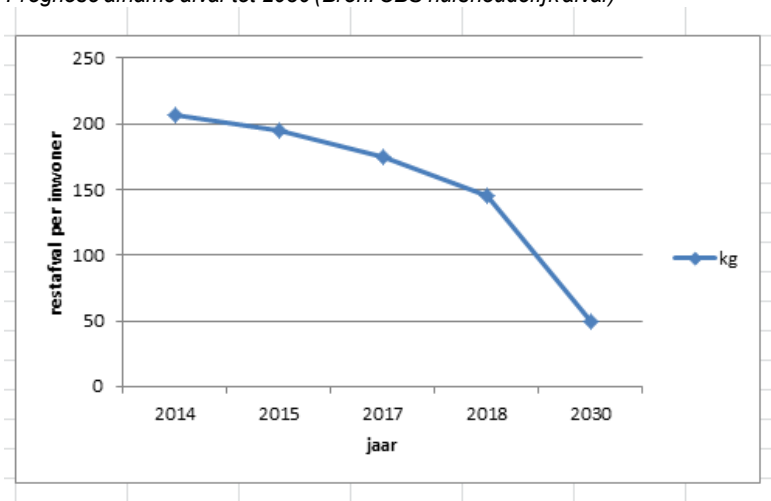
4.6.1 Vermindering huishoudelijk restafval

De ambitie van Hof van Twente is om in 2030 maximaal 50 kg restafval per inwoner te produceren. Dit heeft invloed op de beleidsindicator: 'omvang huishoudelijk restafval'.

Vanaf 2017 is diftar ingevoerd en betalen inwoners voor restafval per aanbieding. Ze hebben zelf invloed op de kosten en de vermindering van restafval verloopt voorspoedig. De afname van de hoeveelheid restafval gaat veel sneller dan verwacht. In 2018 is bekeken wat de werkelijke verandering is geweest in 2017. De prognose van afname van de hoeveelheid is aangepast. Naast reguliere monitoring wordt in 2019 de eerste 2 jaren diftar geëvalueerd en wordt een voorstel gedaan over hoe verder geacteerd moet worden om de hoeveelheid restafval verder te laten dalen naar maximaal 50 kg restafval per inwoner in 2030 om sneller bij het doel te komen.

Beleidsindicator afname huishoudelijk afval

Prognose afname afval tot 2030 (Bron: CBS huishoudelijk afval)

Werkelijke afname huishoudelijk restafval Hof

De hoeveelheid restafval is in 2017 verminderd tot 89 kg per inwoner (2015: 196 kg per inwoner en 2016: 178 kg per inwoner).

Bij voortzetting van de huidige werkwijze zal 2019 een verdere lichte daling laten zien.

4.6.2 Versterken zwerfafvalaanpak

In 2018 is een extra jaarplan ingediend om de nog niet gebruikte zwerfafvalvergoeding 2013-2017 alsnog in te zetten. In 2019 geven we hier uitvoering aan. Deze vergoeding biedt ruimte voor andere werkwijzen en het nemen van extra preventieve maatregelen voor een schonere openbare ruimte. In dit extra jaarplan wordt de subsidie gebruikt om bewustwording te vergroten en daarmee zwerfafval te voorkomen. Dit door scholingsprojecten met educatiepakket te introduceren of uit te breiden en

inwoners van onze gemeente te ondersteunen bij opschoonacties. Innovatieve verwerkingsmethodes en opruimmethodes kunnen in de ontwikkelfase ook steun van ons ontvangen.

4.6. Beleidsindicator

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2014		2015		2016	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
10. Omvang huishoudelijk restafval	207	205	196	200	178	189

4.7 Gebouwen

Wat willen we bereiken?

Onze eigen organisatie en andere gebruikers van gemeentelijke gebouwen doelmatig, veilig en duurzaam huisvesten. Het gemeentelijke voorzieningenniveau op peil houden en de gebouwen verduurzamen. Het beheer waar mogelijk over laten aan de maatschappijen hierin een faciliterende rol innemen. Overtollig vastgoed afstoten.

4.7.1 Onderhoud

Het onderhoud wordt in 2019 uitgevoerd volgens de in 2018 geactualiseerde en vastgestelde meerjaren onderhoudsplannen.

4.7.2 Verkopen en privatiseren

Het gebouwenbestand van Hof van Twente is de laatste jaren flink afgenomen. Gebouwen worden verkocht omdat gebouwen leeg staan of omdat Hof van Twente niet langer de beheertaken op zich wil

nemen. In 2019 zal het gebouwenbestand verder afnemen. Ontwikkelingen omtrent de gemeentewerven, de scholen en de kinderdagverblijven spelen hierbij een voornamelijk rol. Uiteindelijk wil Hof van Twente een zo klein mogelijk gebouwenbestand. Maatschappelijke gebouwen in gemeentelijk bezit zijn de laatste jaren voor een groot deel geprivatiseerd. In 2019 zal een aantal privatiseringstrajecten worden gestart dan wel worden voortgezet. De te verkopen en te privatiseren gebouwen staan genoemd in de Gebouwenbeheervisie Hof van Twente 2015-2019.

4.7.3 Verduurzamen

In 2019 zullen de gemeentelijke gebouwen verder worden verduurzaamd. Kansen die er liggen in combinatie met het groot-onderhoud zullen worden benut. Samen met de gebruikers van gemeentelijke gebouwen worden platte daken voorzien van zonnepanelen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

4 Leefomgeving	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	15.754	18.488	16.609	17.044	17.084	16.095
Baten	10.359	9.464	9.318	9.564	9.570	9.576
Totaal programma 4	-5.396	-9.024	-7.291	-7.481	-7.514	-6.518
Resultaatbestemming	853	3.600	1.525	1.390	1.379	281
Saldo programma 4	-4.543	-5.424	-5.766	-6.091	-6.135	-6.237

5

⁵ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

PROGRAMMA 5: SOCIAAL DOMEIN Visieblad

5.1 Algemeen

Binnen het sociaal domein staat de verantwoordelijke inwoner die regie voert over zijn leven centraal. De gemeente stimuleert, faciliteert en levert ondersteuning op maat wanneer een inwoner de eigen verantwoordelijkheid niet kan nemen.

De transformatie in het sociaal domein staat de komende jaren volop in de belangstelling. De beweging naar zoveel mogelijk oplossingen in het voorveld en het normaliseren van vraagstukken rondom jeugd zijn hierbij het doel. Daarbij is het van belang om vroegtijdig te signaleren en zo passend mogelijk hulp en ondersteuning in te zetten.

Het gezondheidsbeleid is voor alle beleidsterreinen binnen het sociaal domein een verbindende factor. Door in te zetten op positieve gezondheid leveren we een positieve bijdrage in de transformatie.

Multifunctionele accommodaties zijn de spil in zowel sport- als sociaal-culturele activiteiten. Ze leveren

een bijdrage aan zelfredzaamheid, participatie en versterken de kracht van de samenleving.

5.2 Sport

De nadruk ligt op de beoefening en ondersteuning van breedtesport. Sport wordt als middel ingezet om een positieve bijdrage te leveren aan gezond leefgedrag van mensen. Bestrijding van overgewicht en het terugbrengen van bewegingsachterstand zijn daarvan voorbeelden. Extra aandacht gaat uit naar jeugd, ouderen en gehandicapten. Gerichte (jeugd-) sportstimuleringsubsidies en buurtsportcoaches worden ingezet om mensen meer te laten sporten.

5.3 Cultuur

Cultuur blijft haar bijdrage leveren aan een krachtige samenleving. Cultuur maakt Hof van Twente aantrekkelijk om in te wonen, te recreëren en te bezoeken. Cultuur zorgt voor een levendige gemeente. Cultuureducatie en talentontwikkeling zijn daarmee belangrijke dragers voor een levendig cultureel klimaat nu en in de toekomst.

5.4 Maatschappelijke ondersteuning

Het doel van de Wmo is: meedoen! Meedoen door iedereen. Eigen verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid, samenhang en samenwerking,

maatschappelijke participatie, ondersteuning en een activerende omgeving, zijn kernbegrippen in de Wmo. Indien de zelfredzaamheid van de inwoner niet voldoende is, ondersteunt de gemeente. Waar mogelijk door algemene voorzieningen te stimuleren. Waar nodig met individuele maatwerkvoorzieningen als dagbesteding, begeleiding of een woon- of vervoersvoorziening.

5.5 Jeugd en onderwijs

Preventie staat centraal in het jeugdbeleid van Hof van Twente. Een goed aanbod aan voorzieningen draagt in positieve zin bij aan het welzijn van de jeugd. In de zorg voor de jeugd zetten we in op het versterken van de eigen kracht en leggen we nadruk op preventie en vroegsignalering. Ondersteuning die geboden wordt, organiseren we zo dichtbij mogelijk en integraal (één gezin, één plan). We bieden de ondersteuning zo intensief en zo lang als nodig en bieden het vraaggericht.

Nieuwe onderwijsvormen moeten op een verantwoorde wijze toegepast kunnen worden in daarop aangepaste gebouwen. Zowel de Scholenvisie Hof van Twente 2022-2032 als de aanpak om de vorming van integrale kindcentra

(IKC's) te stimuleren en te faciliteren vormen hiervoor uitgangspunt.

5.6 Werk en inkomen

Door de invoering van de Participatiewet en de focus op arbeidsparticipatie vanuit de sociaaleconomische visie komt de nadruk steeds meer op werk en meedoen te liggen. Door middel van een goed digitaal systeem worden vraag en aanbod steeds beter gematcht.

Ook het minimabeleid richt zich op het kunnen meedoen in de maatschappij. Door ondersteuning op maat wordt bereikt dat mensen die minder financiële draagkracht hebben toch kunnen participeren.

.

PROGRAMMA 5: SOCIAAL DOMEIN

5.1 Algemeen welzijnsbeleid

Wat willen we bereiken?

Een samenleving waarin onze inwoners optimale kansen krijgen om zich te ontwikkelen en te ontplooiën, waarbij zij zich op een waardevolle manier met elkaar kunnen verbinden en waarbij wederkerigheid van toepassing is; het versterken van de kracht van de samenleving.

5.1.1 Subsidies

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan de in 2017 vastgestelde Basisinfrastructuur Hof van Twente 2018-2022. Naast structurele subsidies bestaat de mogelijkheid om subsidies aan te vragen voor nieuwe activiteiten die een stimulans geven aan de samenleving. Subsidies aan tal van verenigingen leveren een bijdrage aan de transformatie.

5.1.2 Accommodaties

De beleidsnotitie accommodaties is vastgesteld voor de periode 2014 tot en met 2017. In het najaar van

2018 vindt op hoofdlijnen een evaluatie plaats van de behaalde resultaten. Aan de hand daarvan worden er mogelijk voorstellen gedaan voor nieuw beleid met ingang van 2019. Het zal er om spannen of de nieuwbouw van de multifunctionele sportvoorziening De Mors in Delden dit jaar kan starten. Een gedegen voorbereiding en de ontwikkeling van de bouwkosten vergen een mogelijk langere doorlooptijd.

5.1.3 Lokaal Gezondheidsbeleid

In 2019 wordt uitvoering gegeven aan het in 2018 vastgestelde nieuwe lokale gezondheidsbeleid. Omdat gezondheid veel facetten van het gemeentelijk beleid raakt, is dit integraal opgepakt. Op basis van een uitvoeringsplan worden in 2019 concrete acties uitgezet. Hierbij ligt de focus op de acties die een positieve bijdrage leveren aan de transformatieopgave.

5.2 Sport

Wat willen we bereiken?

We willen de potentie die sport en bewegen heeft nog meer benutten, want sport verenigt mensen zoals geen ander instrument dat kan. Jong en oud, arm en rijk, mensen met en zonder beperking, laag en hoog opgeleid treffen elkaar in de sport. Als vrijwilliger, als actief sporter of als supporter. Sport slaat bruggen tussen mensen, tussen sectoren en culturen. Ook draagt sport bij aan de gezondheid van onze inwoners.

5.2.1 Buurtsportcoaches

Dit willen we bereiken door bredere inzet van de buurtsportcoaches. Zij worden ingezet op het bij elkaar brengen van vraag en aanbod en het stimuleren van diversiteit. Waar nodig helpen zij bij het opzetten van sport- en beweegaanbod. Ook ondersteunen zij mensen die belemmeringen ervaren

bij het sporten, om te besturen of belemmeringen ervaren om als vrijwilliger aan de slag te gaan. Hof van Twente onderschrijft hiermee ook de Twentse Sportvisie en het Nationaal Sportakkoord die in 2018 zijn vastgesteld.

5.2. Beleidsindicator

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2014		2015		2016	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
22. Niet-sporters	49,2	49,9	-	46,6	44,2	48,7

5.3 Cultuur

Wat willen we bereiken?

Cultuur geeft mensen de mogelijkheid zich te laten zien en horen. Laten zien waar we vandaan komen, wie we zijn en wat ons heeft gemaakt. Cultuur geeft Hof van Twente een gezicht. In de Hof van Twente stellen we vast dat cultuur een belangrijke verbindingsfactor is in de samenleving. De cultuur bepaalt en vormt onze identiteit en draagt bij aan de economie en aan een aantrekkelijke woon- en werkomgeving.

5.3.1 De resultaten

- Culturele organisaties leveren een bijdrage aan cultuureducatie en het stimuleren van cultuurparticipatie.
- Culturele organisaties leveren een bijdrage aan de leefbaarheid in kernen en buurtschappen.
- Kinderen in Hof van Twente komen in aanraking met cultuureducatie en zijn in de gelegenheid culturele talenten te ontwikkelen.
- Sociaal culturele (multifunctionele) accommodaties hebben een spilfunctie binnen onze gemeente.

5.3.2. Cultuursubsidies

Om voorgaande resultaten te bereiken subsidiëren we een beperkt aantal instellingen, dat invulling geeft aan wettelijke kaders of bestuurlijke afspraken. Hieronder vallen cofinanciering op de rijks- en provinciaal gefinancierde instellingen en projecten. Daarnaast kennen we flexibele project- en programmafinanciering. Deze kan kortlopend of meerjarig zijn. Dit uitgangspunt betreft de gehele cultuursector, van podiumkunsten en erfgoed tot ondersteuning van het bibliotheekwerk.

In de begroting is met ingang van 2019 een extra bedrag opgenomen voor de gemeentelijke voorziening onderhoud en de subsidie aan de Reggehof wordt eenmalig verhoogd.

5.4 Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?

We willen inwoners optimaal ondersteunen in zelfredzaamheid en deelname aan de maatschappij. Hierbij wordt een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid, de eigen kracht en de sociale omgeving van mensen.

5.4.1 Inkoop en kwaliteit

Per 1 januari 2019 gaan de nieuwe contracten in met aanbieders van maatwerkvoorzieningen. Deze contracten zijn in 2018 tot stand gekomen na een aanbesteding die wij samen met de gemeente Almelo hebben uitgevoerd. In 2019 geven wij een impuls aan het contractmanagement, de toezicht op kwaliteit van de zorg en de rechtmatige besteding van middelen. Wij streven naar een goede maar zakelijke relatie met onze aanbieder, dat ruimte biedt voor ontwikkeling en transformatie.

5.4.2 Transformatie en kostenbeheersing

In 2019 werken we verder aan transformatie. De stappen die we hierin zetten zijn opgenomen in de eind 2018 vastgestelde Transformatie agenda. Geen revolutionaire plannen en projecten maar vooral kleine stappen die in de dagelijkse uitvoering worden

gezet. Onze welzijnsinstelling Salut is hierin een belangrijke partner. Met de transformatie wordt ook een bijdrage geleverd aan de kostenbeheersing binnen het sociaal domein.

5.4.3 Beleidsplan Wmo 2018-2022

In 2018 is een Wmo beleidsplan voorbereid en door de Raad vastgesteld. In 2019 geven wij uitvoering aan dit beleidsplan. Hiervoor zal in het 1e kwartaal van 2019 een uitvoeringsplan opgesteld worden. Hierbij geven wij aandacht aan de participatie van cliënten / inwoners.

5.4.4. Vervoer

Per 1 januari 2018 is het vervoer naar de dagbesteding anders georganiseerd. We zullen in de 1e helft van 2019 deze werkwijze evalueren en bepalen hoe we hier met ingang van 2020 mee verder willen (voortkomend uit de lokale vervoersvisie).

5.4.5 Beschermd wonen

De functie beschermd wonen is nu nog opgedragen aan de centrumgemeente Enschede. Per 1 januari 2021 worden wij zelf verantwoordelijk voor onze inwoners die zijn aangewezen op deze vorm van ondersteuning. Met een aantal regiogemeenten gaan wij de komende jaren werken aan een zorgvuldige

implementatie van het beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Kern van de verandering is dat daar waar mogelijk zowel beschermd wonen als maatschappelijke opvang veel meer lokaal en 'in de wijk' wordt georganiseerd en er verbinding met andere doelgroepen wordt gezocht.

5.4.6 Personen met verward gedrag

De gemeenten hebben vanuit de VNG de opdracht per 1 oktober 2018 te beschikken over een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag. In Twente is er per die datum een sluitende aanpak.

In 2019 worden een aantal pilots regionaal ingezet t.b.v. de lokale situatie (Streettriage, Regionaal

meldpunt, Triagetafel E33 meldingen).

Pilotgemeenten zijn Hof van Twente, Dinkelland en een wijk in Enschede.

5.4. Beleidsindicator

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2015		2016		2017	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
30. Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	-	56,9	65	54	67	57

5.5 Jeugd en Onderwijs

Wat willen we bereiken?

Jongeren een leef- en leeromgeving met optimale ontwikkelingskansen bieden.

5.5.1 Inkoop en kwaliteit

De inkoop voor de ambulante jeugdzorg hebben we in 2018 zelf vormgegeven. In 2019 zetten we daarom extra in op het contractmanagement, wat we nu ook deels lokaal invullen. Er wordt extra ingezet op een sterkere invulling van het toezicht op de kwaliteit van de zorg en de rechtmatige besteding van de middelen. Hierdoor zijn de lijnen met de aanbieders korter en verwachten we een extra slag te kunnen maken in de transformatie. Voor de modules van het Twents model, die betrekking hebben op de verplichte regionale samenwerking, sluiten we aan bij het regionale contractmanagement.

5.5.2 Kostenbeheersing

De uitgaven binnen het sociaal domein nemen vooral op het gebied van jeugdzorg toe. Dit vraagt om ombuigingen. Hiervoor is het project ombuigingen in het sociaal domein gestart; wat weer integraal onderdeel uitmaakt van de transformatieagenda. Hieraan wordt in 2019 verder uitvoering gegeven.

5.5.3 Beleidsplan Jeugd 2018-2022

In 2019 werken we met het recent vastgestelde beleidsplan Jeugd en geven we uitvoering aan de plannen die hierin zijn opgenomen.

5.5.4 Voor- en vroegschoolse educatie

In de vorige programmabegrotingen is aangekondigd dat het beleid voor Voor- en vroegschoolse educatie (VVE) door het Rijk zou worden aangepast. Echter elk jaar werd het VVE-beleid verlengd. Nu is de 'kogel door de kerk' en definitief besloten om het VVE-beleid per 1 januari 2019 te laten ingaan.

Eind 2018 hebben wij een werkgroep gevormd met vertegenwoordigers van de voorschoolse voorzieningen, onderwijs en Jeugdgezondheidszorg om het VVE beleid in 2019 op te stellen.

5.5.5 Integrale kindcentra

De gemeente blijft inzetten op de inhoudelijke samenwerking van onderwijspartners in Integrale kindcentra. Ook andere geïnteresseerde partijen die te maken hebben met het (jonge) kind (zoals de jeugdgezondheidszorg), betrekken wij hierbij. Om de inhoudelijke samenwerking te faciliteren met gezamenlijke huisvesting investeren wij in 2019

samen met de schoolbesturen in aanpassing van bestaande schoolgebouwen.

De nieuwbouw van de beide Kindcentra (IKC Magenta in Delden en Kindcentrum Markelo) gaat dit jaar van start. Na een ruime voorbereiding worden er twee klimaatneutrale kindcentra gerealiseerd waar alle gebruikers heel erg blij mee zijn. Uw scholenvisie wordt hiermee ten uitvoer gebracht. Onderwijs, kinderopvang in brede zin, Consultatiebureau en andere specifiek aan jeugd te relateren organisaties vinden hier onderdak. Een grote en waardevolle investering in de toekomst van de kinderen in Markelo en Delden.

5.5. Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2015		2016		2017	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
31. Kinderen in uitkeringsgezin	3,09	6,58				
32. Achterstandsleerlingen ⁶						
33. Werkloze jongeren	1,12	1,52				
34. Voortijdige schoolverlaters totaal (VO+MBO)			1	1,7		
35. Absoluut verzuim			0	2,01	0	1,87
36. Relatief verzuim			9,2	26,88	8,98	26,58
37. Jongeren met jeugdhulp	6	7,7	9	10,7	8,8	9,7
38. Jongeren met jeugdbescherming	0,8	1,1	1	1,2	1,1	1
39. Jongeren met jeugdreclassering	0,2	0,4	0,2	0,5	0,2	0,4

⁶ Dit kengetal is sinds 2012 niet meer bijgewerkt en betreft Hof: 3,65 en NL: 11,61

5.6 Werk en inkomen

Wat willen we bereiken?

Binnen de regels van de Participatiewet vertrouwen we op de wil, motivatie en de eigen mogelijkheden van mensen en streven we naar maximale participatie: het liefst in betaalde arbeid. Omdat het pad naar (zelf)redzaamheid per mens en per situatie verschilt, gaan we uit van eigen regie en maatwerk.

5.6.1 Arbeidsparticipatie

Begin 2018 heeft de gemeenteraad het Beleidsplan re-integratie/participatie vastgesteld. Maatwerk ten opzichte van de cliënt staat daarin centraal. Door intensivering van de begeleiding door inzet van gespecialiseerde werkcoaches, training van de professionals, inzet van lokale re-integratie en participatie en het versterken van de lokale werkgeversdienstverlening willen we onze cliënten zoveel mogelijk richting werk en/of vrijwilligerswerk te geleiden. In 2018 heeft deze geïntensiverde benadering goede resultaten opgeleverd. Daarom gaan we in 2019 op dezelfde voet verder.

Verder geven we in 2019 gedifferentieerd aandacht aan onze cliënten met een afstand tot de arbeidsmarkt. Als het gaat om de groep met de

kortste afstand tot de arbeidsmarkt onderzoeken we, in het licht van een toenemende mismatch op de arbeidsmarkt, of we in samenwerking met (lokale) werkgevers tot ontwikkelings-/scholingsarrangementen kunnen komen.

5.6.2 Gezondheidsbevordering

Als gaat om de groep met de grootste afstand tot de arbeidsmarkt, gaan we verkennen op welke vernieuwende wijze we gezondheidsbevordering naar het concept van Positieve gezondheid in kunnen zetten om deze groep meer en naar tevredenheid te laten meedoen. We zien gezondheid dan niet meer als de af- of aanwezigheid van ziekte, maar als het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren.

5.6.3 Minimabeleid

In 2019 gaan we verder met de pilot wanbetalers zorgpremie samen met Menzis. Aan deze pilot mogen nu alleen bijstandsgerechtigden meedoen. In regionaal verband gaan we onderzoeken of we de regeling toch kunnen uitbreiden met andere doelgroepen. Ook gaan we nog meer inzetten op vroegsignalering. Samen met onze maatschappelijke partners gaan we bekijken hoe we nog beter er voor

kunnen zorgen dat degenen die (tijdelijk) onze financiële ondersteuning nodig hebben, deze krijgen.

5.6. Beleidsindicatoren

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor deze paragraaf opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicatoren	2015		2016		2017	
	Hof	NL	Hof	NL	Hof	NL
28 Personen met een bijstandsuitkering	18,7	39,9	20,1	41,3	21,3	41,1
29. Lopende re-integratievoorzieningen	25,7	25	30,9	25,5	34,1	29

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

5 Sociaal domein	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	43.029	46.526	45.970	44.160	44.069	44.017
Baten	8.993	8.858	8.587	8.589	8.589	8.589
Totaal programma 5	-34.036	-37.668	-37.382	-35.571	-35.479	-35.428
Resultaatbestemming	4.075	4.941	1.952	1.382	1.379	1.367
Saldo programma 5	-29.961	-32.727	-35.430	-34.188	-34.101	-34.061

7

⁷ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

Overzicht 1. Algemene dekkingsmiddelen

Het programma Algemene dekkingsmiddelen omvat de lokale heffingen (OZB, baatbelasting, forensenbelasting, toeristenbelasting), de algemene uitkering uit het gemeentefonds, de dividenden uit nutsbedrijven en andere deelnemingen en rente eigen financieringsmiddelen. Deze inkomsten kennen in tegenstelling tot de rioolheffing of afvalstoffenheffingen geen vooraf bepaald bestedingsdoel en zijn vrij besteedbaar. Ze worden ingezet ter dekking van de lasten en baten van de overige programma's.

Lokale heffingen

Een nadere toelichting wordt in de paragraaf lokale heffingen gegeven.

Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2018 en bedraagt voor 2019 € 45,7 miljoen.

Met ingang van 2019 wordt de tot nu afzonderlijk gespecificeerde integratieuitkering Sociaal domein

voor een groot deel ingeweven in de algemene uitkering.

De algemene uitkering loopt mee met de ontwikkelingen van de rijksuitgaven. Dit betekent dat gemeenten meedelen in goede en in slechte tijden.

Dividenden

De gemeente ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen als rendement uit hoofde van haar deelname in maatschappelijk kapitaal van instellingen en ondernemingen. Zie ook de paragraaf verbonden partijen. Op basis van de resultaten uit het verleden en afspraken over mogelijke winstuitkering (dividend-beleid) is bij de deelnemingen een structurele dividenduitkering opgenomen in de begroting. De geraamde dividendopbrengst bedraagt € 2,1 miljoen.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De overige algemene dekkingsmiddelen betreft de rente eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen). Voor zover de rente niet wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserves wordt het ingezet als dekkingsmiddel. Bij de afschrijvings-reserves dient de rente ter dekking van de rentelasten van de betreffende investeringen. In 2019 bedraagt de rentecomponent over de reserves en voorzieningen € 2,1 miljoen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	131	124	107	69	59	50
Baten	57.033	56.465	57.387	57.509	57.731	57.770
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	56.902	56.341	57.280	57.440	57.671	57.720
Resultaatbestemming	-3.318	-357	-142	-154	-135	-115
Saldo Algemene Dekkingsmiddelen	53.584	55.984	57.139	57.285	57.537	57.605

⁸

⁸ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

Overzicht 2. Onvoorzien

In dit programma is een stelpost onvoorzien opgenomen voor uitgaven welke niet zijn begroot. Omvang € 25.000.

Het college kan tot maximaal € 10.000 per keer van deze stelpost gebruik maken zonder goedkeuring vooraf van de raad. Wel wordt de raad hierover geïnformeerd.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Onvoorzien	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	-	25	25	25	25	25
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Onvoorzien	-	-25	-25	-25	-25	-25
Resultaatbestemming	-	-	-	-	-	-
Saldo Onvoorzien	-	-25	-25	-25	-25	-25

⁹

⁹ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

Overzicht 3. Overhead

BBV-voorschriften

Conform het Besluit, Begroting en Verantwoording (BBV) worden met ingang van de begroting 2017 de kosten van overhead centraal begroot en verantwoord, in plaats van toerekening aan de afzonderlijke programma's.

Met deze systematiek is de verwachting dat meer inzicht ontstaat in de omvang, samenstelling en ontwikkeling van de totale kosten van overhead.

Definitie

De overhead wordt gedefinieerd als het geheel van functies gericht op sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Het betreft zowel de fysieke componenten, zoals huisvesting en automatisering, en de personele inzet. De personele inzet betreft met name bedrijfsvoering en de leidinggevende functies. (Bedrijfskundig wordt dit afgekort ook wel aangeduid als de PIOFACH-functies)

Toerekening overhead aan heffingen en tarieven

Het aandeel overhead in de heffingen en tarieven wordt extracomptabel berekend.

Conform de uitgangspunten van het BBV wordt een opslagpercentage gehanteerd als algemeen geldende verdeelsleutel voor overhead.

In de paragraaf lokale heffingen wordt de overhead meegenomen bij de berekening van de kostendekkenheid van de tarieven.

Grondexploitaties

Voor de rendabele activiteiten van de grondexploitaties is er nog wel sprake van een intracomptabele kostentoerekening.

Beleidsindicator

In de onderstaande tabel zijn de verplichte beleidsindicatoren voor dit overzicht opgenomen. De getallen die bekend zijn, zijn bij de betreffende jaartallen in de tabel vermeld.

Beleidsindicator	2017	2018	2019
5. Overhead	13,3%	13,0%	11,6%

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Overhead	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	11.463	12.340	10.104	9.946	9.851	9.794
Baten	811	678	518	518	518	518
Totaal Overhead	-10.651	-11.662	-9.586	-9.428	-9.333	-9.276
Resultaatbestemming	1.683	1.875	525	473	473	473
Saldo Overhead	-8.968	-9.787	-9.061	-8.956	-8.860	-8.803

10

¹⁰ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

Overzicht 4: Vennootschapsbelasting

Nederlandse overheidsondernemingen zijn vanaf 1 januari 2016 in principe belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Onderliggende wetgeving beoogt een gelijk speelveld te creëren tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen.

Inmiddels heeft onze gemeente over 2016 en over 2017 aangifte gedaan. Gemiddeld bedrag van de met een voorlopige aanslag vastgestelde aangiftes is ruim € 29.000. Dit loopt in de pas met onze meerjarenraming, want we houden er in onze begroting rekening mee dat we over onze eigen grondexploitaties de komende tien jaren circa € 320.000 vennootschapsbelasting moeten afdragen en over onze deelneming in Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek in die periode circa € 80.000 aan vennootschapsbelasting verschuldigd zijn. In totaal komt dit neer op een bedrag van € 400.000 voor de komende tien jaar,

gemiddeld € 40.000 per jaar. Deze bedragen kunnen ten gevolge van een ander verloop van de grondexploitaties dan nu geraamd uiteraard nog veranderen.

Overigens is er nog veel onzeker over de uitvoering van de vennootschapsbelastingplicht door gemeentelijke grondbedrijven, met name ook omdat over de interpretatie van de regelgeving veel onduidelijkheid bestaat. De Belastingdienst blijkt tot nu toe niet in staat deze onduidelijkheid op te heffen. Jurisprudentie zal op een aantal punten nog duidelijkheid moeten scheppen.

De vennootschapsbelasting over de eigen gemeentelijke exploitaties komt ten laste van de Reserve grondexploitatie. De belasting die we moeten afdragen over de fiscale winst van onze deelneming in Zenkeldamshoek ramen we ten laste van de algemene middelen.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Vennootschapsbelasting	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Lasten	27	40	40	40	40	40
Baten	-	-	-	-	-	-
Totaal Vennootschapsbelasting	-27	-40	-40	-40	-40	-40
Resultaatbestemming	-	-	-	-	-	-
Saldo Vennootschapsbelasting	-27	-40	-40	-40	-40	-40

11

¹¹ Resultaatbestemming: mutaties in de reserves in relatie tot de lasten en baten van het programma.

PARAGRAFEN BEHOREND BIJ DE PROGRAMMABEGROTING 2019

Paragraaf 1: Lokale heffingen

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Gemeenten kunnen de hoogte van de OZB-tarieven in principe zelf bepalen. Het totaal van de stijgingen van alle gemeenten samen mag echter de door het Rijk vastgestelde macronorm niet overstijgen.

De macronorm OZB voor 2018 is 3,10%. De werkelijke landelijke ontwikkeling OZB-opbrengst in 2018 was 2.37%. Daarmee wordt de macronorm in 2018 niet overschreden.

In deze programmabegroting 2019 wordt uitgegaan van een inflatoire opbrengststijging van 2,04%. De feitelijke tariefontwikkeling is afhankelijk van de waardewijziging van de onroerende zaken in de gemeente. Definitieve voorstellen worden zoals gebruikelijk gedaan bij de behandeling van de verordening OZB in de raadsvergadering van uiterlijk december.

Rioolheffing

Naast de zorg voor inzameling en transport van afvalwater, hebben gemeenten ook een taak voor de inzameling van regenwater evenals de zorg voor de grondwaterstand. De kosten die hier voor worden

gemaakt, worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen.

In de raadsvergadering van 31 januari 2017 heeft de gemeenteraad het nieuw verbreed gemeentelijk rioleringsplan (VGRP) vastgesteld. Volgens dit VGRP wordt over de jaren 2018 en 2019 een korting verleend op de rioolheffing van € 25 per jaar. Daarnaast is het voorstel om in afwijking van de gebruikelijke inflatoire opbrengststijging (2,04%), deze voor de rioolheffing niet toe te passen in 2019. Aan de hand van de op dit moment beschikbare informatie blijkt namelijk dat de kapitaallasten lager uitvallen dan begroot.

Tarief rioolheffing:	2017:	2018:	2019:
Basistarief (t/m 500 m³):	€ 310,80	€ 285,80(*)	€ 285,80(*)

(*) tarief zonder korting voor 2018 en 2019 is € 310,80

Afvalstoffenheffing

In 2017 is Diftar in onze gemeente ingevoerd. In dit systeem wordt naast het vaste basisbedrag per perceel een bedrag in rekening gebracht per inzamelmiddel en een bedrag per lediging van de restafvalcontainer.

Uit cijfers over het aanbodgedrag van restafval in het eerste halfjaar van 2018 is gebleken dat dit minder vaak is aangeboden dan een jaar eerder. Dit betekent dat Diftar zijn vruchten afwerpt. De 140 liter grijze container wordt gemiddeld 7 keer per jaar ter lediging aangeboden. Dit was vorig jaar 8 keer. De 240 liter grijze container wordt gemiddeld 8 keer per jaar ter lediging aangeboden. Dit was vorig jaar gemiddeld 9 keer. De ondergrondse restafvalcontainer is gemiddeld 38 keer ontgrendeld, vorig jaar was dit 46 keer. Het is een goed teken dat men afval beter scheidt.

De daling van de oud papierprijs leidt tot een inkomstendaling van € 75.000. Ook is rekening gehouden met de verdubbeling van de afvalstoffenbelasting door het Rijk. De extra kosten hiervan zijn begroot op € 39.000. Deze ontwikkelingen zijn de hoofdreden dat de huidige tarieven verhoogd moeten worden. De tarieven voor 2019 zijn als volgt berekend.

Tarieven afvalstoffenheffing:	2018	2019
Basisbedrag:		
- Vast bedrag per perceel	€ 88,96	€ 93,22
Containers:		
- Per inzamelmiddel (*)	€ 30,00	€ 30,00
Aanbieding ter lediging:		
- 140 liter grijze container	€ 4,80	€ 5,51
- 240 liter grijze container	€ 8,25	€ 9,46
- Ontgr. verz. cont 30 ltr.	€ 1,02	€ 1,18
- 140/240 liter GFT-container	€ 0,00	€ 0,00
- verpakkingencontainer	€ 0,00	€ 0,00

(*) Voor de verpakkingencontainer worden geen kosten in rekening gebracht

Hieronder wordt het verschil getoond van de kosten van het gemiddeld aantal aanbiedingen van restafval over 2018 en 2019.

Aanbieding	2018	2019
140 ltr. cont.	8 x €4,80 = €38,40	7 x €5,51 = €38,57
240 ltr. cont.	9 x €8,25 = €74,25	8 x €9,46 = €75,68
Lediging	46 x €1,02 = €46,92	38 x €1,18 = €44,84

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen. Toeristenbelasting wordt geheven van degene die tegen vergoeding gelegenheid tot nachtverblijf biedt.

In onze gemeente hebben we een gedifferentieerd tarief. Er wordt onderscheid gemaakt naar het soort accommodatie.

In de raadsvergadering van 30 september 2014 is aangegeven dat de vastgestelde tarieven voor de komende drie jaren zouden gelden. In 2018 zijn de tarieven eveneens niet verhoogd. Het voorstel is om ook in 2019, in afwijking van de programmabegroting, geen inflatoire opbrengstijging van 2,04% toe te passen voor toeristenbelasting.

De tarieven die voor 2019 zijn dan als volgt:

Tarief toeristenbelasting:	2017	2018	2019
-Per overnachting voor hotel, pension of bed en breakfast	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50
-Per overnachting voor overige accommodaties	€ 1,05	€ 1,05	€ 1,05

Forensenbelasting

De forensenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen van de gemeente. De belasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Door afronding op gehele euro's wordt het tarief € 325.

Tarief forensenbelasting:	2017	2018	2019
Per gemeubileerde woning:	313	318	325

Lijkbezorgingsrechten

De lijkbezorgingsrechten worden in rekening gebracht om de kosten van instandhouding van de begraafplaatsen te dekken. Het totaal van de gevorderde lijkbezorgingsrechten mag niet hoger zijn dan de kosten die de gemeente in zijn geheel hiervoor maakt. Voor het jaar 2019 wordt voorgesteld het tarief met het inflatoire percentage van 2,04% te verhogen.

Marktgelden

Marktgelden zijn rechten voor het innemen van standplaatsen op de markt of andere als zodanig aangewezen plaatsen.

Het voorstel is om de marktgelden met het inflatoire percentage van 2,04% te verhogen.

Haven-, kade- en opslaggeld

Haven-, kade- en opslaggeld kunnen worden geheven voor het gebruik van gemeentelijke havendiensten, water, havens, kaden, etc.. Wettelijk

is geregeld dat het kostendekkingspercentage maximaal 100% mag zijn.

Het is het voornemen om de tarieven met 0,6% te verhogen. Het havenbedrijf overweegt echter de methodiek voor de grondslag berekening te wijzigen. Of dit nog enigszins van invloed zal zijn op de hoogte van de tarieven is nu nog niet te zeggen. Dit zal in november bij de vaststelling van de verordening havengelden 2019 aan de orde komen.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor diensten of producten van de gemeente. Het totaal van de gevorderde leges mag niet hoger zijn dan de kosten die de gemeente in zijn geheel hiervoor maakt.

Door de goed lopende economie zijn de baten voor omgevingsvergunningen in 2017 meer dan evenredig gestegen. De verwachting is dat deze trend zich in 2018 en 2019 zal voortzetten. Dit onderdeel van de legesverordening is meer dan kostendekkend. De meer inkomsten worden gebruikt voor onderdelen in de legesverordening die niet kostendekkend zijn. Denk hierbij aan evenementen en kapvergunningen. Nu dit onderdeel meer dan evenredig is gestegen heeft dit als gevolg dat de tarieven voor leges over

belastingjaar 2019 niet verder mogen stijgen om een overschrijding van de opbrengstlimiet te voorkomen.

Het voorstel is om de leges voor belastingjaar 2019 niet te verhogen.

Lastendruk Hof van Twente

De gemiddelde woonlasten bestaan uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde woonlasten voor een eenpersoons- en een meerpersoonshuishouden komen voor 2019 uit op respectievelijk € 749 en € 786.

Voor de berekening van de OZB is gebruik gemaakt van de gemiddelde waarde van woningen in onze gemeente. Dit is € 225.000 voor 2018 (waardepeildatum 2017). Voor berekening van de OZB 2019 is gerekend met 2,04% aan inflatoire verhoging.

In de tabellen hieronder is weergegeven hoe de gemiddelde lastendruk is opgebouwd.

Beleidsindicator Lastendruk 2018	Hof 2017	Hof 2018	Hof 2019	Ned. 2017	Ned. 2018
6. Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	787	739	749	644	649
7. Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	821	775	786	723	721
8. Gemiddelde WOZ- waarde woningen (x€1.000)	222	225	(*)	228	216

(*) Voor 2019 is de gemiddelde WOZ-waarde nog niet bekend.

Hieronder zijn de lasten gespecificeerd naar heffingen over de jaren 2017 t/m 2019.

	2017 Eenp.	2017 Meerp.	2018 Eenp.	2018 Meerp.	2019 Eenp.	2019 Meerp.
OZB	€ 261	€ 261	€ 266	€ 266	€ 271	€ 271
Riool	€ 311	€ 311	€ 286	€ 286	€ 286	€ 286
Afvalst	€ 213	€ 248	€ 187	€ 223	€ 192(*)	€ 229(*)
totaal	€ 785	€ 820	€ 739	€ 775	€ 749	€ 786

(*) Voor het berekenen van het tarief 2019 is uitgegaan van respectievelijk 7 en 8 aanbiedingen voor een 140 ltr. en 240 ltr. grijze container per jaar

Uit de Atlas van de Lokale Lasten 2017 (COELO-atlas) blijkt dat het gemiddelde OZB-percentages voor woningen landelijk op 0,1180% van de WOZ-waarde ligt. In Hof van Twente is dit eveneens 0,1180%.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid 2018 van onze gemeente kent een aantal uitgangspunten. Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm.

Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:

- OZB woningen (maar dat komt na afschaffing van het gebruikersdeel nog maar zelden voor);
- rioolheffing voor het basisbedrag;
- afvalstoffenheffing voor basisbedrag met twee inzamelmiddelen en voor maximaal € 75,68 aan ledigingen.

Rond de 250 belastingplichtigen zullen in 2018 ambtshalve kwijtschelding krijgen. Daarnaast is de verwachting dat aan ongeveer 325 belastingplichtigen na het invullen van het aanvraagformulier gehele of gedeeltelijke kwijtschelding zal worden verleend.

Overzichten

In de tabellen op de volgende pagina's wordt een totaaloverzicht gegeven van de opbrengsten die door belastingen en rechten worden gegenereerd. Daarna volgt een, op grond van het besluit begroting en verantwoording (BBV), verplichte tabel met de geraamde baten en lasten van rechten die in onze gemeente geïnd worden.

Geraamde inkomsten belastingen en rechten

Bedragen in euro's X 1000

Soort Heffing:	Werkelijk 2017:	Raming 2018:	Raming 2019:
Algemene Belastingen:			
Onroerende-zaakbelastingen	6.658	6.636	6.771
Baatbelastingen	1	1	1
Toeristenbelasting	418	408	416
Forensenbelasting	83	80	82
Totaal:	7.160	7.125	7.270
Heffingen:			
Afvalstoffenheffing	3.220	2.922	3.011
Rioolheffingen	4.980	4.579	4.679
Marktgelden	34	31	32
Scheepvaartrechten	64	59	60
Lijkbezorgingsrechten	284	251	256
Leges	1.603	1.235	1.319
Totaal:	10.185	9.077	9.357
Totaal:	17.345	16.202	16.627

Geraamde baten en lasten van rechten die in onze gemeente worden geïnd in 2019

Rechten	Directe kosten	Inkomsten	Netto kosten	Overhead	BTW	Totale kosten	Baten begroot	Dekkings-percentage
Reinigingsheffingen	€ 2.336.817		€ 2.336.817	€ 156.566	€ 518.000	€ 3.011.383	€ 3.011.383	100,00%
Rioolheffing	€ 4.261.839	€ 55.500	€ 4.206.339	€ 408.741	€ 235.000	€ 4.850.080	€ 4.678.818	96,47%
Lijkbezorgingsrechten	€ 238.556	€ -	€ 238.556	€ 58.388		€ 296.944	€ 256.472	86,37%
Marktgelden	€ 32.534	€ -	€ 32.534	€ 236		€ 32.770	€ 31.632	96,53%
Havengelden	€ 255.132	€ -	€ 255.132	€ 8.351		€ 263.483	€ 59.050	22,41%
Leges - Titel 1 - Burgerzaken	€ 178.246	€ -	€ 178.246	€ 169.334	€ -	€ 347.580	€ 368.431	106,00%
Leges - Titel 1 - APV	€ 58.230	€ -	€ 58.230	€ 56.406	€ -	€ 114.636	€ 92.383	80,59%
Leges - Titel 1 - Totaal	€ 236.476	€ -	€ 236.476	€ 225.740	€ -	€ 462.216	€ 460.814	99,70%
Leges - Titel 2 - Totaal	€ 525.978	€ -	€ 525.978	€ 499.679	€ -	€ 1.025.657	€ 818.890	79,84%
Leges - Titel 3 - Totaal	€ 50.139	€ -	€ 50.139	€ 47.632	€ -	€ 97.772	€ 39.786	40,69%

PARAGRAAF 2: WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICOBEBEERSING

2.1 Algemeen

Volgens de BBV dient in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set financiële kengetallen opgenomen te worden. De bedoeling is dat deze kengetallen meer inzichtelijk maken over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om extra structurele of incidentele lasten op te kunnen vangen. Ze kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders, vanuit hun kaderstellende en controlerende rol, in hun

beoordeling van de financiële positie van de gemeente betrokken worden. De tabel met de financiële kengetallen en de toelichting daarop is in onderdeel 2.2 opgenomen.

Naast de kengetallen wordt in deze paragraaf in onderdeel 2.3 het risicoprofiel opgenomen. In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

2.2. Kengetallen

Kengetal	Jaarrekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Netto schuldquote	27%	65%	67%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	23%	61%	64%
Solvabiliteitsratio	69%	58%	55%
Kengetal grondexploitatie	12%	11%	11%
Structurele exploitatieruimte	8%	5%	1%
Belastingcapaciteit	113%	102%	109%

In de bovenstaande tabel zijn de kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen hebben we beoordeeld aan de hand van de in de VNG uitgave “Houdbare Gemeentefinanciën” opgenomen normeringen. In deze uitgave wordt een beoordeling van de kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente aanbevolen.

Dat hebben wij hieronder summier gedaan. Voor een uitgebreidere beoordeling wachten wij de ontwikkelingen af. Hierbij valt te denken aan vergelijking met andere gemeenten, normeringen door provincie Overijssel en ervaringscijfers over meerdere jaren.

Netto schuldquote / netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

De vaste schulden van de gemeente nemen op begrotingsbasis vanaf 2018 toe omdat diverse (flinke) investeringen niet met eigen middelen kunnen worden gefinancierd maar met een aangetrokken geldlening. Deze toename van de vaste schuld (met name van 2017 naar 2018) resulteert in een stijging van de netto schuldquote.

Netto schuldquote						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vaste schulden +	27.318.144	44.757.048	46.771.583	47.980.055	47.894.537	45.602.764
Netto vlottende schulden +	5.881.942	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Overlopende passiva +	3.650.963	3.660.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000
Totaal FVA (art 36. onderdelen d, e en f) -	1.243.858	951.564	659.270	366.976	74.692	74.692
Uitzettingen rentetyp.looptijd < 1 jaar -	10.610.691	1.462.852	1.854.648	1.854.908	1.855.168	1.655.421
Liquide middelen -	857.687	-	-	-	-	-
Overlopende activa -	2.363.142	2.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.400.000
Saldo =	21.775.672	49.802.631	52.117.665	53.618.171	53.824.677	51.532.651
Totaal Baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
Netto schuldquote	27%	65%	67%	69%	69%	66%

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Vaste schulden +	27.318.144	44.757.048	46.771.583	47.980.055	47.894.537	45.602.764
Netto vlottende schulden +	5.881.942	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000	6.000.000
Overlopende passiva +	3.650.963	3.660.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000	3.060.000
Totaal FVA (art 36. onderdelen b, c, d, e en f) -	4.722.872	4.339.353	2.973.916	2.589.655	2.207.357	2.121.557
Uitzettingen rentetyp.looptijd < 1 jaar -	10.610.691	1.462.852	1.854.648	1.854.908	1.855.168	1.655.421
Liquide middelen -	857.687	-	-	-	-	-
Overlopende activa -	2.363.142	2.200.000	1.200.000	1.200.000	1.200.000	1.400.000
Saldo =	18.296.657	46.414.842	49.803.020	51.395.492	51.692.012	49.485.786
Totaal Baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
Netto schuldquote	23%	61%	64%	66%	66%	63%

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het feit dat de reserves van de gemeente de afgelopen jaren flink zijn aangesproken, in combinatie met de stijging van het vreemd vermogen, heeft geleid tot een daling van de solvabiliteit.

Solvabiliteitsratio						
Hoe hoger, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Eigen vermogen +	93.073.535	80.111.903	74.955.488	71.457.533	67.954.513	65.543.625
Totaal vermogen /	135.052.571	139.297.896	135.486.016	133.409.223	130.026.473	125.507.474
	69%	58%	55%	54%	52%	52%

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten of provincies leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Dit percentage is de afgelopen jaren redelijk constant gebleken.

Grondexploitatie						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden) +	1.352.104	4.490.147	4.490.147	4.490.147	4.490.147	4.490.147
In Exploitatie Genomen gronden +	8.560.987	4.060.140	4.060.140	4.060.140	4.060.140	4.060.140
Totaal baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
	12%	11%	11%	11%	11%	11%

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Daarbij wordt het saldo van de structurele baten en lasten (inclusief structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves) gedeeld door de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Structurele exploitatieruimte						
Hoe hoger, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Totaal structurele lasten -	77.480.486	80.352.077	80.973.366	80.573.394	80.393.243	80.390.771
Totaal structurele baten +	80.415.054	80.824.973	79.670.852	80.126.618	80.422.990	80.533.373
Structurele toevoeging aan reserves -	1.535.907	1.605.755	485.601	498.312	478.830	459.173
Structurele onttrekkingen aan reserves +	5.098.483	5.309.439	2.641.188	2.635.453	2.626.036	2.606.061
Saldo =	6.497.144	4.176.580	853.073	1.690.365	2.176.953	2.289.490
Totaal baten /	81.269.000	76.482.281	77.649.664	77.511.165	77.816.954	77.947.312
	8%	5%	1%	2%	3%	3%

Belastingcapaciteit

De OZB en de opcenten zijn voor gemeenten respectievelijk provincies de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen en of ruimte is voor nieuw beleid.

Belastingcapaciteit						
Hoe lager, hoe beter 	Rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde +	269	266	271	271	271	271
Rioolheffing voor gezin +	311	286	286	311	311	311
Afvalstoffenheffing voor gezin +	240	223	229	229	229	229
Eventuele heffingskorting voor gezin -	-	-	-	-	-	-
Totaal woonlasten voor gezin =	819	775	786	811	811	811
Landelijk gem. woonlasten meerpers. t-1 /	723	723	721	721	721	721
	113%	107%	109%	112%	112%	112%

2.3 Risicoprofiel

In de door de gemeenteraad vastgesteld Nota risicomanagement 2015 is omschreven hoe onze gemeente omgaat met risico's, de bepaling van de weerstandscapaciteit en de ratio weerstandsvermogen.

In overeenstemming met deze nota zijn de risico's in kaart gebracht. Daarbij zijn de onderscheiden risico's onderverdeeld in 4 risicocategorieën: strategische risico's, marktrisico's, schaderisico's en operationele risico's. Binnen het totaal van deze risico's zijn 13 risicosoorten onderscheiden. Deze bestaan elk uit 1 of meerdere dossiers.

Per dossier is het risico beoordeeld. Daarbij wordt de netto omvang van het risico ingeschat. Dit wordt gedaan door de kans, dat een risico zich ook daadwerkelijk gaat voordoen, te vermenigvuldigen met het gevolg van het risico.

Bij het inschatten van deze kans worden 3 categorieën gehanteerd, namelijk 25%, 50% en 75%. In enkele gevallen is de omvang bepaald door gedifferentieerde percentages te gebruiken, voor bepaalde aspecten die betrekking hebben op een

risico. In de tabel is dit in de kolom kans aangegeven met G%.

Voor de bepaling van het gevolg van een risico wordt de omvang van de gevolgschade van een risico ingeschat. Indien er al bestaande maatregelen zijn, zoals een voorziening die is getroffen of een verzekering die geldt, dan wordt hier rekening mee gehouden.

Ontwikkelingen

Ten opzichte van het laatst vastgestelde risicoprofiel, opgenomen in het jaarverslag 2017, hebben zich enkele ontwikkelingen voor gedaan. De belangrijkste ontwikkelingen zijn (zie ook de tabel op de volgende pagina's) hieronder beschreven.

Nr 2.1 Taakstellingen

In de programmabegroting 2019 wordt de eerder voorziene ombuiging in het sociaal domein vergroot. Het risico bestaat dat het niet mogelijk zal blijken deze ombuiging geheel te realiseren.

Nr. 2.2 Realisatie bestuurlijke projecten

De risico's van de projecten zijn geactualiseerd. Bij het project bodemsanering Gijmink is het risico ontstaan dat de uitgaven voor de koppelpilot

250.000) niet gedekt kunnen worden uit het projectbudget.

Voor de Integrale kindcentra is het risico ongewijzigd gelaten. Wel dient het college nog een standpunt in te nemen rondom de gestegen bouwkosten.

Nr. 3.5 Zenkeldamshoek

In perspectiefnota grondexploitaties 2019 is aangegeven dat het risico op deze ontwikkeling is gestegen.

Nr. 3.16 AVG

Vanaf 1 januari 2016 is het wettelijk verplicht datalekken te melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens. In de Algemene Verordening gegevensbescherming is bepaald dat de verantwoordelijke bij een datalek boeteplichtig kan zijn. De boetes kunnen oplopen tot € 2 miljoen. Ook kunnen we geconfronteerd worden met schadeclaims van burgers of kosten om datalekken te verhelpen. Wij hebben de afgelopen periode diverse maatregelen getroffen om de kans op datalekken te verkleinen. Voor het risico is een bedrag van € 250.000 in het risico-overzicht opgenomen.

Omvang risico's

De omvang van de gekwantificeerde risico's (exclusief grondexploitaties) wordt als volgt ingeschat:

Strategische risico's:	c.a.	€ 2.788.000
Marktrisico's:	c.a.	€ 1.073.750
Schade risico's:	c.a.	€ 72.500
<u>Operationele risico's:</u>	<u>c.a.</u>	<u>€ 750.000</u>
Totaal risico's:	c.a.	€ 4.684.250

De omvang van de gekwantificeerde risico's betreffende de gemeentelijke grondexploitaties bedraagt circa € 1.493.084.

Omvang weerstandscapaciteit

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit richten we ons op de stand van eind 2022, omdat op die manier rekening wordt gehouden met de onttrekkingen c.q. toevoegingen die in de meerjarenbegroting worden voorzien. Hierdoor ontstaat een zo reëel mogelijk beeld.

Het totaal van de weerstandscapaciteit is ultimo 2022 circa € 4,8 miljoen (Algemene reserve € 4,8 miljoen en Reserve majeure projecten € 0) .

De reserve grondexploitaties heeft in de perspectiefnota een omvang van circa € 2,16 miljoen. In deze programmabegroting 2019 wordt als dekkingsmaatregel de reserve grondexploitatie afgeroomd met € 660.000. Deze reserve daalt hierdoor naar ca € 1,5 miljoen.

Ratio weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen algemeen komt uit op een ratio van 1,0 (€ 4,80 miljoen/ € 4,68 miljoen).

De ratio weerstandsvermogen grondexploitaties komt uit op een ratio van 1,0 (€ 1,5 /€ 1,49 miljoen).

Risicoprofiel

In de tabel op de volgende pagina is het risicoprofiel van de gemeente Hof van Twente weergegeven. De cursieve risico's vervallen. De bedragen tussen haakjes (in het blauw) betreffen de bedragen uit het jaarverslag 2017.

Strategische Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans	Netto omvang risico	Toelichting
1	RIJKSBEZUINIGINGEN/ NIEUWE WETGEVING	De uitkering uit het Gemeentefonds wordt beïnvloed door meerdere ontwikkelingen, o.a. door: 1.1 Kortingen op uitkering gemeentefonds 1.2 Herijking verdeelmaatstaven gemeentefonds 1.3 Kortingen op specifieke uitkeringen	50%	€ 690.000 (Jaarverslag 2017: € 600.000)	
2	BESTUURLIJKE DOELEN	2.1 Taakstellingen worden niet gerealiseerd. ¹²	75%	€ 472.500 (Jaarverslag 2017: € 0)	Vanaf 1 januari 2019 geldt een oplopende taakstelling binnen het Sociaal Domein. Het risico bestaat dat deze taakstelling niet geheel wordt gehaald.
		2.2 Realisatie bestuurlijke projecten ¹³	G%	€ 987.500 (Jaarverslag 2017: € 952.000)	
3	VERBONDEN PARTIJEN	3.1 Regio Twente (2% van € 1.700.000)	50%	€ 17.000 (Jaarverslag 2017: € 15.000)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
		3.2 Veiligheidsregio Twente (2% van € 2.400.000)	50%	€ 24.000 (Jaarverslag 2017: € 25.000)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
		3.5 Zenkeldamshoek	25%	€ 447.000 (Jaarverslag 2017: € 447.650)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
		3.6 Overige aandeelhouderschappen	25%	€ 150.000 (Jaarverslag 2017: € 157.500)	(Re-) actief volgen verbonden partijen
4	KRIMP	4.1 Op de lange termijn zal het voorzieningen/ accommodatie niveau onder druk komen te staan	p.m.	p.m.	Continu beleid evalueren en bijstellen.
Subtotaal Strategische risico's				€ 2.788.000	

¹² De omvang wordt bepaald o.b.v. de openstaande taakstellingen van de afgelopen jaren en worden gemonitord d.m.v. een bezuinigingsmonitor.

¹³ Op basis van de projectrapportages van de bestuurlijke projecten wordt een inschatting gemaakt van de netto omvang van de risico's.

Marktrisico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans	Netto omvang risico	Toelichting
5	GROND- EXPLOITATIES	5.1 MvA (voorheen NIEGG)	G%	€ 1.171.584 (Jaarverslag 2017:€ 1.171.584)	Zie paragraaf grondbeleid en perspectiefnota
		5.2 Gronden in exploitatie	G%	€ 321.500 (Jaarverslag 2017:€ 382.947)	
Totaal risico's grondexploitaties				€ 1.493.084	
6	RENTE/ TREASURY	6.1 Beleggingen/ uitzetting/aantrekken gelden.	50%	€ 55.000 (Jaarverslag 2017:€ 55.000)	Gemeente loopt risico op ontwikkelingen marktrente over bedrag financieringsbehoefte.
		6.2 Verstrekte leningen aan verenigingen en stichtingen.	25%	€ 50.000 (Jaarverslag 2017:€ 50.000)	Periodiek evalueren
		6.3 Gegarandeerde leningen.	25%	€ 135.000 (Jaarverslag 2017:€ 145.000)	Periodiek evalueren
7	ECONOMISCHE RECESSIE	7.1 Dalende inkomsten bouwleges.	25%	€ 12.500 (Jaarverslag 2017:€ 12.500)	Sturen op opbrengsten
8	OPENEINDE REGLINGEN	8.1 Participatiewet (uitkeringen levensonderhoud):	25%	€ 155.000 (Jaarverslag 2017: € 150.000)	Er is een risico van volumegroei.
		8. 2 Participatiebudget , onderdeel: - reïntegratiekosten - wsw	50%	€ 500.000 (Jaarverslag 2017:€500.000)	Er is een risico van volumegroei.
		8.3 WMO			
		8.4 Jeugdwet			
		8.5 Bijzondere bijstand	50%	€ 50.000 (Jaarverslag 2017:€ 50.000)	Er kan een stijging van het aantal aanvragen ontstaan tgv extra intensivering bij de uitvoering van het armoedebeleid
		8.6 Toename gebruik minimabeleid	50%	€ 50.000 (Jaarverslag 2017:€ 50.000)	Er kan een stijging van het aantal aanvragen ontstaan tgv stimuleringsmaatregelen om het niet-gebruik van regelingen tegen te gaan
		8.7 Stijging kosten Bijstands Besluit Zelfstandigen	50%	€ 25.000 (Jaarverslag 2017:€25.000)	
		8.8 Stijging opvang statushouders.	25%	€ 25.000 (Jaarverslag 2017:€ 37.500)	Het aantal statushouders stabiliseert zich. Wel zijn daarvoor hogere budgetten nodig
		8.9 Leerlingenvervoer.	25%	€ 11.250 (Jaarverslag 2017:€ 11.250)	Er wordt gerekend met 5% volumegroei.
		8.10 Toename aantal lijkbezorgingen van gemeentewegen	50%	€ 5.000 (Jaarverslag 2017:€5.000)	
Subtotaal marktrisico's (exclusief grondexploitaties)			€ 1.073.750		

Schade Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans	Netto omvang risico	Maatregelen
9	ASBEST- VERONTREINIGING	9.1 Sanering bodemverontreiniging	Nb	Uit ervaringen van de afgelopen 8 jaar blijken de gemeentelijke lasten van onverwachte saneringen/uitvoering asbestconvenanten binnen het beschikbare budget te blijven.	Projectbudget
10	FRAUDE		Nb	Risico en omvang wordt laag ingeschat.	Hiervoor is een verzekering ingesteld.
11	EIGENDOM	11.1 Brand-, storm-, fraude- en diefstal	Nb	Risico en omvang worden laag ingeschat i.v.m. dekking door verzekeringen.	- Verzekeringen - Hufterproof investeren - Watermanagement - Meerderjarige onderhoudsplannen
12	CONTRACTUELE VERPLICHTINGEN/ AANSPRAKELIJK- HEIDSTELLINGEN	12.1 Aansprakelijkheidstellingen/nadeelcompensatie	G%	€ 72.500 (Jaarverslag 2017: € 12.500)	Nadeelcompensatie sanering verkeerslawaaï Molenstraat 25% van 40.000= 10.000 dekking middels subsidie inkomsten mogelijk. We zijn verzekerd voor aansprakelijkheidstelling, maar er is sprake van een eigen risico variërend van € 250-500 Voor dit eigen risico en eventuele overige kosten reserveren we een bedrag van € 12.500. Ook is er een kans op aansprakelijkheidstellingen als er onvoldoende onderhoud aan bomen wordt gepleegd.. Visual Tree Assessment (VTA), is een manier om gebreken tijdig te constateren en aan de wettelijke zorgplicht te voldoen. Voor aansprakelijkheidsstellingen rondom een complexe vergunningprocedure reserveren we € 50.000.
Subtotaal schade risico's				€ 72.500	

Operationele Risico's				
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Maatregelen	Omvang Risico
13	BEDRIJFS- VOERING	13.1 Rechtmatigheid legesheffing	- Interne controle/ VIC/ - Functiescheiding - Procesbeschrijvingen.	€ 500.000 (Jaarverslag 2017: € 500.000)
		13.2 Debiteurenbeheer		
		13.3 Verplichte betaling dwangsommen bij niet tijdig beslissen.		
		13.4 Oninbare vorderingen		
		13.5 Vergoedingen bijzondere begraafplaatsen		
		13.6 Stroomuitval, storing, hacken computersysteem	- Er zijn inmiddels middelen gereserveerd voor structurele oplossing van het risico stroomuitval en storing. - Beveiliging van website en versleuteling bij versturen van vertrouwelijke gegevens	
		13.7 Wegvallen medewerkers op kwetsbare posities	- Afspraken taakoverdracht - formaliseren vervangingsmaatregelen - Interne controle/ VIC/ functiescheiding - Procesbeschrijvingen - Regionale samenwerking	
		13.8 fouten		
		13.9 Toename loonkosten (Fuwa, premiestijging)	- Jaarlijks doorrekenen prijzen in tarieven leges - Periodieke rapportage - Budgetbeheer - Mobiliteitsbeleid - Voordelen gezamenlijk inkopen	
		13.10 Stijging kosten door marktontwikkelingen		
		13.11 Langdurige uitval ziekte (door o.a. Agressie burgers, werkdruk, niet optimale werkplek)	- VCA certificering - Opleiding agressie en geweld - RIE - Aanpassing werkplekken aan arbo-eisen	
		13.12 Niet afdragen van belasting waar dat wel had moeten (Loonheffing, BTW)	Horizontaal toezicht	
		13.13 Extra personeel door o.a. herindicaties	Opgevangen met reserves (o.a. reserve transitie)	
		13.14 Beëindiging huurcontracten gemeentehuis en niet opnieuw kunnen verhuren.	Contracten lopen nog enkele jaren. Continue contact met huurders.	
		13.15 Risico Niet Actief Beveiligde Overwegen	Afhankelijk van besluitvorming	
		13.16 Risico's AVG	Voor boetes en schadeclaims rondom de Algemene Verordening	
Subtotaal operationele risico's (vast bedrag)				€ 750.000

Specificatie reserves in relatie tot de weerstandscapaciteit

(bedragen x € 1.000)

bedragen x € 1.000

Algemene Reserve	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	7.819	10.477	5.839	5.219	4.802	4.802
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	2.658	-4.639	-620	-417	0	0
Stand per 31 december	10.477	5.839	5.219	4.802	4.802	4.802
Totaal risico's conform berekening weerstandsvermogen	3.801	4.684	4.684	4.684	4.684	4.684
Nader te besteden	6.676	1.154	534	118	118	118

bedragen x € 1.000

Reserve Majeure Projecten	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	2.338	3.612	-1.915	14	5	0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	1.274	-5.527	1.930	-10	-5	0
Stand per 31 december	3.612	-1.915	14	5	0	0

bedragen x € 1.000

Reserve Grondexploitatie	Rek. 2017	2018	2019	2020	2021	2022
Stand per 1 januari	2.114	2.658	2.158	1.493	1.493	1.493
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	544	-500	-665	0	0	0
Stand per 31 december	2.658	2.158	1.493	1.493	1.493	1.493
Totaal risico's conform berekening weerstandsvermogen	1.555	1.323	1.493	1.493	1.493	1.493
Nader te besteden	1.104	835	0	0	0	0

Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen gaat in op de duurzame instandhouding van de gemeentelijke fysieke infrastructuur. De opzet is volgens de eisen uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en het overleg met de Provincie Overijssel. Uitgangspunt voor het begrotingsjaar 2019 is een sobere en doelmatige aanpak.

Onderwerpen zijn hierbij:

1. Wegen
2. Bruggen
3. Openbare verlichting
4. Groen
5. Riolering
6. Gebouwen

Voor de verschillende deelterreinen zijn plannen opgesteld waarin de beleidskaders openbare ruimte, functie en samenhang kwaliteitsniveau met financiële consequenties zijn opgenomen. De financiële gevolgen zijn één op één vertaald in de begroting. De bedragen genoemd in het financieel overzicht zijn exclusief interne uren en kapitaallasten.

Beleids- en beheerplannen 2019

Plan	Vast-gesteld	Looptijd t/m	Financieel vertaald in begroting	Achter-stallig onderhoud
Wegen	2018	2021	Ja	Ja *
Kunstwerken	2018	2021	Ja	Ja**
Bermen & sloten	2017	2020	Deels	Nee
Verlichting	2016	2026	Ja	Nee
Groen	2015	2025	Ja	Nee
Riolering	2016	2020	Ja	Nee
Gebouwen	2013	2024	Ja	Nee

* Door de extra investering van jaarlijks één miljoen in 2016, 2017, 2019 en 2020 zal het achterstallig onderhoud naar verwachting dalen tot 2,7 miljoen in 2020. Eén en ander is wel afhankelijk van het resultaat van de inspecties komende jaren en werkelijke uitvoeringskosten. Bij de actualisatie van het beheerplan wegen voorjaar 2019 worden de kwaliteit van de wegen en bijbehorende financiële middelen opnieuw in beeld gebracht.

** Betreft vervangingen. Wanneer dit aan de orde is worden incidenteel middelen gezocht. Voor onderhoud zijn vanaf 2020 structureel middelen in de begroting opgenomen.

Kerncijfers begroting 2019

Beheercategorie	Indicator	Hoeveelheid
Wegen	Aantal kilometers weg inclusief fietspaden	771 km
	Oppervlakte wegnnet	3.133.453 m ²
Water	Lengte watergangen	444 km
Openbare Verlichting	Aantal lichtmasten	8.226
Groen	Oppervlakte openbaar groen	396 ha
	Aantal bomen	30.715
Riolering	Aantal rioolaansluitingen	15.704
Gebouwen	Aantal woningen, sportfaciliteiten, zwembaden, cultuur- en welzijnsaccommodaties in eigendom en/of beheer	26

Beleidskader Wegen

Voor het onderhoud van wegen beschikt de gemeente Hof van Twente over een wegenbeheerplan. Op basis van dit plan en wegeninspecties wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma beheer- en groot onderhoud opgesteld.

Financieel overzicht Wegen

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Vegen/onkruidbestrijding	Klein onderhoud	274.984	274.815	278.113	277.214	277.214	277.214
Bermen en sloten	Klein onderhoud	554.382	501.916	452.833	451.428	451.428	451.428
Verharding en deklagen	Klein onderhoud	797.930	879.999	881.801	878.919	878.919	878.919
Verharding en deklagen	Groot onderhoud	686.645	770.901	745.901	745.901	745.901	745.901
Verharding en deklagen	Vervanging	519.898	2.173.587	1.192.016	1.255.000	-	-
	Totaal	2.7833.839	4.601.218	3.550.664	3.608.462	2.353.462	2.353.462

Stand reserve onderhoud wegen per 1-1-2019: 332.558

Beleidskader Kunstwerken

Voor het onderhoud van bruggen is in 2018 een beleidsnotitie opgesteld. In 2019 wordt een beheerplan opgesteld. Onderhoud wordt vanaf 2020 volgens dit plan uitgevoerd.

Financieel overzicht civieltechnische Kunstwerken

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Kunstwerken	Klein onderhoud	34.319	9.907	10.116	10.052	10.052	10.052
Kunstwerken	Vervanging	14.573	80.000		290.000	290.000	290.000
	Totaal	48.892	89.907	10.116	300.052	300.052	300.052

Beleidskader Openbare Verlichting

In 2013 is het Beleidsplan openbare verlichting vastgesteld en in 2015 de beleidsnotitie 'verduurzaming openbare verlichting'. Onderhoud en vervangingen geschieden volgens deze plannen.

Financieel overzicht Openbare Verlichting

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Verlichting	Klein onderhoud	127.423	96.223	95.049	95.032	95.032	95.032
Verlichting	Vervanging	421.573	1.046.005	201.750	201.750	201.750	201.750
	Totaal	548.996	1.142.228	296.799	296.782	296.782	296.782

Stand reserve openbare verlichting per 1-1-2019: € 384.072

Beleidskader Openbaar Groen

Voor het beheer van openbaar groen is in 2013 een beeldkwaliteitsplan vastgesteld. In 2015 het Groenbeheerplan vastgesteld. Het groenonderhoud wordt in 2019 uitgevoerd volgens deze plannen.

Financieel overzicht Openbaar Groen

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Groen	Onderhoud	1.532.955	1.975.780	1.826.454	1.691.774	1.691.774	1.691.774
	Totaal	1.532.955	1.975.780	1.826.454	1.691.774	1.691.774	1.691.774

Beleidskader Riolering

In 2016 is het geactualiseerde gemeentelijke rioleringsplan (GRP) 2017-2020 vastgesteld. De onderhoud, verbeter- en vervangingsmaatregelen worden uitgevoerd volgens dit plan.

Het onderhoud aan riool- en watervoorzieningen wordt in 2019 uitgevoerd volgens het in 2015 vastgestelde beheer- en onderhoudsplan. De dekking vindt plaats door het innen van rioolheffing.

Financieel overzicht Riolering

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Onderzoek	Klein onderhoud	63.046	55.605	75.825	75.825	55.605	55.605
Afvalwater	Klein onderhoud	626.842	641.543	638.558	708.715	708.715	708.715
Hemelwater	Klein onderhoud	80.167	62.914	62.914	62.914	62.914	62.914
Grondwater	Klein onderhoud	19.653	27.748	22.748	22.748	22.748	22.748
Riolering	Groot onderhoud	1.789.780	4.208.032	1.500.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000
	Totaal	2.576.590	4.990.842	2.300.045	2.370.202	2.349.982	2.349.982

Stand voorziening riolering per 1-1-2019: € 1.387.913

Beleidskader Gebouwen

In 2015 is de Gebouwenbeheervisie 2015-2019 vastgesteld. Dit plan is het beleidskader op basis waarvan jaarlijkse uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. Gebouwenbeheervisie is in overeenstemming met de accommodatievisie 2014-2023. Het onderhoudsniveau voor de gebouwen is in de komende jaren in overeenstemming met het huidige niveau (sober en doelmatig) en de beschikbare onderhoudsbudgetten. In 2013 is het Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) Gebouwen vastgesteld. In dit plan is voor de jaren 2014 tot 2024 de onderhoudsbehoefte gemeentelijke gebouwen bepaald. Deze wordt in 2019 geactualiseerd.

Financieel overzicht Gebouwen

Onderwerp	Omschrijving	2017 R	2018 B	2019 B	2020 B	2021 B	2022 B
Gebouwen	Klein onderhoud	239.966	218.419	220.076	219.853	219.853	219.853
Gebouwen	Meerjarig onderhoud	221.266	298.320	370.093	370.093	370.093	370.093
	Totaal	461.232	516.739	590.169	589.946	589.946	589.946

Stand voorziening groot onderhoud gebouwen per 1-1-2019: € 973.362

Paragraaf 4: Financiering

Geldstroombeheer van de gemeente

Inleiding

In deze paragraaf wordt informatie verstrekt over de financieringsfunctie van de gemeente Hof van Twente voor de jaren 2019 t/m 2023. Dit is opgedeeld in een algemeen deel over de algehele ontwikkelingen en een specifiek deel, toegespitst op de gemeente Hof van Twente. In het algemene deel wordt ingegaan op de (verwachte) renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. In het deel dat specifiek op Hof van Twente is toegespitst wordt onder andere een toelichting gegeven op het risicobeheer en de algehele financiering van de gemeente en een overzicht van feitelijke geldstromen.

Algemene ontwikkelingen

Renteontwikkelingen

De Europese Centrale Bank (ECB) voert het monetaire beleid voor het Eurogebied. Haar belangrijkste taak is het in de hand houden van de inflatie. De ECB kan door een verhoging/verlaging van de herfinancieringsrente de marktrente beïnvloeden. Vooralsnog laat de ECB haar huidige monetaire beleid ongewijzigd. De afgelopen jaren is de economie in de eurozone verder gegroeid en stijgt de inflatie naar de doelstelling van 2%. Echter zijn er onzekerheden rond deze groei die veroorzaakt worden door protectionistische maatregelen, stijgende olieprijsen

en onrust op financiële markten. Wat betreft het opkoopprogramma van de ECB is bekend dat dit in 2019 tot een eind zal komen; een verhoging van de rente zal op de lange termijn geleidelijk worden doorgevoerd, nadat het opkoopprogramma volledig is afgelopen.¹⁴

Het *driemaands-euribortarief*¹⁵ is het afgelopen jaar rond de -0,33% blijven hangen. Aangezien er geen aanleiding is om te verwachten dat de Europese geldmarkttarieven op de korte termijn zullen stijgen, wordt verwacht dat dit in 2019 ongewijzigd zal blijven.

Ontwikkelingen Hof van Twente

Treasuryfunctie

De treasuryfunctie omvat de financiering van de beleidsvoornemens en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. Het beleid van de gemeente voor de treasuryfunctie is vastgelegd in het Treasurystatuut; dit statuut is eind 2015 geactualiseerd. De gemeente voert, gelet op haar maatschappelijke taak om kapitaal te beheren, op centraal niveau een risicomijdend treasurybeleid. Financieringen worden enkel uitgezet en aangetrokken ten behoeve van uitoefening van de publieke taak. Financieringen met externe middelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen aan te wenden. Hierdoor worden renterisico's en het renteresultaat geoptimaliseerd.

¹⁴ Financieel Dagblad, 17 augustus '18

¹⁵ Gemiddelde Europese rente voor een 3-maands lening.

Risicobeheer

Het risicobeheer heeft als doel *'het beheersen van de mogelijke risico's die voortvloeien uit de afhankelijkheid van de rentestand op moment van financieren.'* Er zijn twee normeringen vastgesteld om het renterisico te kunnen becijferen die als richtlijnen gelden om de renterisico's te beperken. Dat zijn de *kasgeldlimiet* voor de korte termijn financiering, en de *renterisiconorm* voor de lange termijn financiering.

Kasgeldlimiet

De gemiddelde vlottende (kortlopende) schuld is voor gemeenten gelimiteerd tot 8,5% van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet 2017: 7,0 miljoen

Kasgeldlimiet 2018: 7,4 miljoen

Kasgeldlimiet 2019: 7,4 miljoen

Als de omvang van de vlottende schuld deze limiet structureel benadert wordt overgegaan tot het aantrekken van een langlopende lening. Afhankelijk van de geldbehoefte wordt eerst gekeken naar de mogelijkheden op de geldmarkt. Bij een positief saldo in rekening courant wordt het 'automatisch' bij de schatkist uitgezet. Sinds de invoering van het schatkistbankieren in 2014 dienen decentrale overheden hun tegoeden aan te houden bij het Ministerie van Financiën in plaats van bij een bank. Doel van dit schatkistbankieren is het verlagen van de EMU-schuld.

In onderstaande tabel is de gemiddelde netto vlottende schuld weergegeven.

Periode	Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (+) Overschrijding (-)
Q3 2017	244	7.034	7.278
Q4 2017	-100	7.034	6.934
Q1 2018	-36	7.384	7.348
Q2 2018	223	7.384	7.607

Bedragen x € 1.000

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft betrekking op het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de langetermijnfinanciering. De jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen mogen samen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal; het renterisico. Voor 2019 is de norm vastgesteld op € 17,3 miljoen. In onderstaande tabel is het verwachte renterisico weergegeven.

Nr. + Omschrijving	2019	2020	2021	2022
1. Begrotingstotaal	86.539	81.924	81.799	80.817
2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1x2)	17.308	16.385	16.360	16.163
4. Renteherziening	-	-	-	-
5. Aflossing	1.437	2.737	3.087	4.191
6. Renterisico (4+5)	1.437	2.737	3.087	4.191
7. Ruimte vs. Norm (3-6)	15.871	13.648	13.273	11.972

Bedragen x € 1.000

Financiering

Omschrijving	2019	2020	2021	2022
Totaal vaste activa	127	125	121	116
Af: Reserves en voorzieningen	-85	-80	-73	-71
Te financieren met vreemd vermogen	42	45	48	45
Af: Langlopende geldlening	-47	-48	-48	-46
Werkkapitaal (- = positief)	-5	-3	0	-1

Bedragen x € 1.000.000

Bovenstaande tabel toont dat in 2019 de lopende investeringen van de gemeente voor 67% (85/127) met eigen middelen zijn gefinancierd.

Het werkkapitaal bevat de kortlopende schulden, voorraden (incl. grondexploitatie), debiteuren/crediteuren en overlopende activa/passiva. Het weerspiegelt onder andere de liquiditeit van de gemeente als het aankomt op de dagelijkse uitgaven.

Leningenportefeuille

De omvang van de huidige leningenportefeuille bedraagt begin 2019 € 25,9 miljoen. Het rentepercentage van de leningen is 4,7%. Op basis van de financieringsbehoefte kan de omvang van de leningenportefeuille gewijzigd worden.

Koersrisicobeheer

Vanwege het verplichte schatkistbankieren zijn er geen koersrisico's in het kader van treasurybeleid. Aandelen van nutsbedrijven zijn uit hoofde van de publieke taak aangetrokken en worden niet als risicovolle beleggingen

beschouwd. Het betreft aandelen van de BNG, Twente-Milieu, Cogas, Enexis, PBE, Crematorium, Twence, Wadinko en Vitens.

Kredietrisicobeheer

Het uitzetten van middelen in het kader van treasury is alleen nog toegestaan binnen de kaders van de 'Regeling schatkistbankieren decentrale overheden'. Hierdoor doen zich geen (nieuwe) kredietrisico's voor.

Bij het verstrekken van leningen, garanties of borgstellingen uit hoofde van de publieke taak worden, indien mogelijk, zekerheden of garanties gesteld. Via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) fungeert de gemeente als achtervang voor leningen die woningcorporaties hebben aangetrokken voor de financiering van hun activiteiten binnen de gemeente.

Verstrekte leningen en garanties	1-1-2019	31-12-2019
Leningen aan verenigingen en stichtingen	1.978	1.926
Leningen aan financiële instellingen/ verbonden partijen	1.934	659
Hypotheek- en fietsprivéregeling	358	326
Deelnemingen	1.423	1.423
Totaal verstrekkingen	5.694	4.334
Garanties Woningcorporatie/stichting	5.419	4.843
Garanties WSW (achtervang)	30.971	30.971
Totaal garanties	36.390	35.814

Bedragen x € 1.000

Rente (resultaat)

In de begroting wordt voor de financieringsbehoefte rekening gehouden met een rentepercentage van 2,1% voor langlopende financieringen. Voor de interne doorberekening van de netto rentekosten naar de investeringen hanteert de gemeente een omslagpercentage dat voor 2019 is vastgesteld op 2,89%.

Met de groeiende behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de wijze van verantwoording van rente in de jaarrekening en begroting, is ervoor gezorgd dat de totale rentelasten en de daaraan gekoppelde financieringsbehoefte in onderstaande tabel inzichtelijk zijn.

Renteresultaat Taakveld Treasury		2019	2020	2021	2022	2023
Externe rentelasten over de korte en lange financiering		1.666.514	1.685.255	1.683.843	1.650.083	1.561.165
Externe rentebaten verstrekte leningen	-/-	-83.890	-39.832	-30.018	-27.720	-25.467
Saldo rentelasten en rentebaten		1.582.625	1.645.423	1.653.825	1.622.362	1.535.698
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-86.154	-87.871	-89.622	-91.409	-93.211
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-					
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (projectfinanciering) die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+					
Saldo toe te rekenen externe rente		1.496.471	1.557.552	1.564.203	1.530.953	1.442.487
Rente over eigen vermogen:						
- Algemene reserve		163.786	138.086	138.086	138.086	138.086
- Bestemingsreserves		269.986	257.758	232.999	208.064	204.689
- Afschrijvingsreserves		1.688.433	1.594.219	1.528.905	1.463.699	1.398.900
Rente over voorzieningen		95.379	93.979	98.233	102.348	106.022
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		3.714.055	3.641.593	3.562.426	3.443.150	3.290.185
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	-3.798.285	-3.677.285	-3.613.462	-3.509.155	-3.417.118
Renteresultaat op het taakveld treasury		-84.230	-35.692	-51.036	-66.005	-126.933

Bedragen x € 1.000

Kasstroomoverzicht

Om inzicht te krijgen in de begrote geldstromen die in de toekomstige jaren in- en uitgaan is het kasstroomoverzicht gepresenteerd, opgesteld conform de indirecte methode.

Bedragen x € 1.000

Kasstroom uit Operationele Activiteiten	2019	2020	2021	2022
Exploitatieresultaat	-5.156	-3.498	-3.503	-2.411
Aanpassing voor:				
Afschrijvingen MVA en waardeverminderingen	4.303	4.218	4.273	4.209
Afschrijvingen IVA en waardeverminderingen	583	577	577	574
Mutatie voorzieningen	-70	213	206	184
Mutatie vaste schulden (excl. Leningen og)	-	-	-	-
	4.816	5.007	5.056	4.967
Vorraden en onderhanden werk	-119	-113	-115	-116
Mutatie in werkkapitaal	8	-0	-0	-0
Kasstroom uit operationele activiteiten	-451	1.397	1.437	2.440
KASSTROMEN UIT INVESTERINGSACTIVITEITEN				
Investerings/Desinvesterings MVA, IVA en correcties	-2.929	-2.989	-1.734	-234
Mutatie leningportefeuille ug (woningcorporaties & verbonden partijen)	983	-	-	-
Mutatie leningportefeuille ug (overige leningen en uizettingen >1 jaar)	383	384	382	86
Mutatie kapitaalverstrekkingen	-	-	-	-
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-1.563	-2.605	-1.352	-148
KASSTROMEN UIT FINANCIERINGSACTIVITEITEN				
Mutatie leningportefeuille og	2.015	1.208	-86	-2.291
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	2.015	1.208	-86	-2.291
Mutatie geldmiddelen	-	-	-	-

Wet HOF

‘In de wet HOF (Houdbare Overheidsfinanciën) worden de Europese normen verankerd voor de hoogte van de overheidsschuld en de jaarlijkse groei van de overheidsschuld. Deze normen raken ook gemeenten aangezien schulden en financieringstekorten van de gemeenten meetellen in de overheidsschuld van Nederland. Alle gemeenten samen krijgen een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten in een jaar. Voor 2019 tot en met 2022 bedraagt het plafond voor de gezamenlijke gemeenten 0,4% van het bruto binnenlands product. Met het plafond wordt de groei van de netto schuld (volgens de definitie voor het EMU-saldo) van de gezamenlijke gemeenten in een jaar beperkt.’¹⁶

Naast het plafond krijgt iedere gemeente een individuele referentiewaarde voor het EMU-tekort in een jaar. Voor 2019 is de referentiewaarde van Hof van Twente vastgesteld op € 3,9 miljoen.

¹⁶ VNG – Financiële positie gemeente

Paragraaf 5. Bedrijfsvoering

Organisatie

Het uitgangspunt is dat op 1 januari 2019 de Omgevingsdienst Twente (ODT) operationeel zal zijn. Daar worden de taken op het gebied van milieu qua vergunningverlening, toezicht en handhaving uitgevoerd. De betrokken medewerkers van het team VTH van de afdeling Leefomgeving zijn dan bij deze organisatie werkzaam.

Op basis van de LEV-waarden (Leiderschap, Eigenaarschap en Vertrouwen) en de ervaringen opgedaan in de kuiertochten gaan we verder met organisatieontwikkeling. Ieder team geeft aan op welke wijze zij een bijdrage levert aan het realiseren van de organisatiedoelen, hierbij rekening houdend met het feit dat niet alleen de samenleving blijft veranderen, maar ook de arbeidsverhoudingen. De organisatie is én blijft in beweging. De digitaliseringsslag gaat steeds verder. Hierdoor verandert het werk en dit vraagt flexibele medewerkers die openstaan voor persoonlijke ontwikkeling. De tendens is dat lager geschoold werk zal verdwijnen.

Strategisch HRD-beleid

In ons HRD-beleid zijn vergrijzing en verjonging belangrijke onderwerpen. In het verlengde daarvan gaan wij naast strategische personeelsplanning met duurzame inzetbaarheid aan de gang. Daarnaast zal in het kader van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren (WNRA), die per 1 januari 2020 in werking treedt, de rechtspositie van de ambtenaren onder de loep moeten worden genomen en in beeld worden gebracht wat de gevolgen hiervan zijn.

Informatieveiligheid

Als gemeente werken we veel met waardevolle en privacygevoelige informatie, die veelal tijd- en plaatsonafhankelijk beschikbaar moet zijn. Informatiebeveiliging en dus ook het nemen van allerlei beheersmaatregelen om de risico's te beperken, wordt daarom steeds belangrijker.

Vanaf 1 januari 2019 gaat de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) in werking. Dit is een gezamenlijk normenkader voor alle overheidslagen. Die bestaat uit diverse informatiebeveiligingscontroles en – maatregelen met het oog op risicomanagement. Zo wordt de

beveiliging van informatie op orde gebracht en beheerst.

In 2019 zullen onze acties op het gebied van informatiebeveiliging zich met name richten op:

- Bewustwording: de mens is en blijft de meest cruciale schakel in de informatiebeveiliging. Daarom zal regelmatig aandacht worden geschonken aan het vergroten van het risicobewustzijn van de medewerkers.
- Verantwoording: Wij dienen elk jaar zowel horizontale verantwoording (naar de raad) als verticale verantwoording (naar de ministeries) af te leggen over onze informatieveiligheid.
- Ontwikkeling: 2019 is het overgangsjaar waarin de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) wordt vervangen door de BIO. Er worden maatregelen genomen om te voldoen aan de normenkader van de BIO.

Integriteit

In onze organisatie blijven wij aandacht houden voor integer en transparant handelen en is dit onderwerp van gesprek.

Inmiddels hebben alle medewerkers de ambtseed of ambtsbelofte afgelegd. Ook is in het werkproces

geborgd dat bij de aanstelling van nieuwe medewerkers een verklaring omtrent gedrag (VOG) wordt gevraagd. Van ingehuurd medewerkers vragen wij of zij in het kader van informatieveiligheid een formulier willen ondertekenen waarin zij verklaren betrouwbaar om te gaan met informatie. Procedureel hebben wij zaken vastgelegd in bijvoorbeeld het gemeentelijk integriteitsbeleid, maar ook hebben wij een klokkenluidersregeling én vertrouwenspersonen (2 interne, 1 externe).

Inkoop-en aanbesteding

Via een in 2018 afgerond digitaal contractenbeheersysteem wordt nog beter toezicht gehouden op de afgesloten contracten. Als gemeente kopen wij vele soorten roerende zaken (leveringen), werken en diensten in. Een goed werkend digitaal contractenbeheerssysteem zorgt voor betere (management-)informatie, kosten/tijdbesparing en minder risico's voor wat betreft de rechtmatigheid van de handelingen. Het gehele proces Inkoop en Aanbesteding (inclusief Contractbeheer) zal begin 2019 in het zaakstelsel operationeel zijn. Daarmee is de rechtmatigheid en volledigheid nog meer gewaarborgd.

De Groslijstensystematiek (= digitale lijsten waarop per vakgebied aannemers, leveranciers en dienstverleners staan) zal in 2019 verder worden uitgebreid met een aantal lijsten, zodat er een breder aanbod is van leveranciers. Op basis van deze lijsten worden leveranciers uitgenodigd voor meervoudige en enkelvoudige onderhandse aanbestedingen.

Regionaal zal er ook in 2019 bij verschillende aanbestedingen weer worden samengewerkt.

Huisvesting

Naast de gemeente en het RIEC is ook het projectbureau Asbest gehuisvest in het gemeentehuis te Goor. In 2019 zal samen met het projectbureau Asbest, vanwege haar groeiambitie, worden gekeken of de huidige ruimte nog passend is. Medio 2018 heeft Arcadis, die deels op de 2e verdieping van het gemeentehuis gehuisvest was, haar huurcontract opgezegd. De vrijgekomen ruimte wordt door ons zelf benut, waardoor het ruimtegebrek voor onze eigen organisatie wordt opgelost.

Informatiemanagement

In 2019 wordt gestaag verder gewerkt aan de digitale transformatie en aan het bestendigen van de

fundamentele rol van informatie en informatiesystemen. Hieraan dragen de gerealiseerde uitbesteding van het systeembeheer en de personele versterking op het i-terrein bij. De geplande vervanging van het huidige zaaksysteem zal een grote inspanning van de organisatie vragen. Dit zal leiden tot een betere digitale dienstverlening en verdere digitalisering van de interne bedrijfsvoering.

Rekenkamercommissie

Als eerste initiatief na het afronden van een tweetal onderzoeken in 2017 heeft de Rekenkamercommissie het voornemen om samen met die van Almelo, Borne, Dinkelland, Enschede, Haaksbergen, Hengelo, Oldenzaal en Tubbergen onderzoek uit te voeren naar de Veiligheidsregio Twente (VRT). De centrale onderzoeksvraag hierbij luidt: welke sturingsinstrumenten worden ingezet om de gestelde doelen te behalen, wat zijn de financiële kaders waarbinnen de VRT moet werken etc. Doel is te achterhalen of het functioneren van de VRT ook bijdraagt aan de doestellingen van de gemeenten. Verdere uitwerking in deelvragen en de inzet van de verschillende Rekenkamercommissies moet nog plaatsvinden.

In verband met vacatures in de Rekenkamercommissie zijn in mei 2018 nieuwe leden van de Rekenkamercommissie benoemd. In september is voorzien in een overdrachtsmoment tussen de 'oude' Rekenkamercommissie en de 'nieuwe' Rekenkamercommissie. Daarbij zal ook de 'overdracht' van het VRT-onderzoek aan de orde komen en welke inspanning van onze Rekenkamercommissie wordt verlangd. Het ligt daarbij in de rede dat de nieuwe Rekenkamercommissie, net als de oude, ook streeft naar twee onderzoeken en twee brieven per jaar. Ondersteuning van de Rekenkamercommissie geschiedt door de raadsadviseur.

Doelmatigheidsonderzoek

Conform de in 2016 vastgestelde onderzoeksverordening wordt door ons jaarlijks een doeltreffendheids- en doelmatigheidsonderzoek uitgevoerd. Voor het onderwerp van het onderzoek sluiten wij aan bij de beleidsagenda 2019 die uit de programmabegroting 2019 voortkomt. Het voornemen is om hierbij een verbinding te maken met de tussenevaluatie van de Beleidsnotitie verduurzamen openbare verlichting, die in programma 4 is aangekondigd.

Rechtmatigheid

Over boekjaar 2017 is een goedkeurende accountantsverklaring ontvangen, ook al werden er nog steeds onzekerheden waargenomen binnen het sociale domein. In 2018 en 2019 wordt geprobeerd de onzekerheid te verkleinen door gerichtere controles uit te voeren. Tevens wordt in 2019 nagedacht over de ontwikkeling van een "in control statement" op de rechtmatigheid. Vanaf 2020 dienen gemeenten een "in controle statement" te verstrekken voor de rechtmatigheid. Nu wordt dat door de accountant afgegeven. Die hoeft dat straks niet meer te doen. Wel moet de accountant aangeven of de rechtmatigheidsverklaring getrouw is. De accountant blijft dus wel over de schouder mee kijken.

Beleidsindicatoren

Het is verplicht een aantal beleidsindicatoren in de programmabegroting op te nemen. Voor het onderdeel bedrijfsvoering zijn de volgende beleidsindicatoren van toepassing:

- Formatie
- Bezetting
- Apparaatskosten
- Externe inhuur
- Overhead

Onderstaand een overzicht van de beleidsindicatoren.

Formatie				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Aantal inwoners	35.000	35.000	34.930	35.000
Aantal fte's formatie	233	201	203	214
Fte's per 1.000 inwoners	6,66	5,74	5,81	6,11

Externe inhuur				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Externe inhuurkosten	2.842.946	2.660.107	2.321.263	1.045.821
Totale loonsom + inhuur	18.762.791	17.380.835	17.611.082	17.340.141
Inhuurkosten als % van totale loonsom + totale kosten externe inhuur	15,2%	15,3%	13,2%	6,0%

Bezetting				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Aantal inwoners	35.000	35.000	34.930	35.000
Aantal fte's bezetting	240	206	201	211
Fte's per 1.000 inwoners	6,87	5,88	5,75	6,04

Overhead				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Overheadkosten	N/A	10.651.255	11.662.143	9.586.410
Totale kosten	N/A	79.978.931	89.443.915	82.806.079
Overheadkosten als % van totale lasten	N/A	13,3%	13,0%	11,6%

Apparaatskosten				
	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019
Totale apparaatskosten	19.648.739	18.746.043	19.119.840	18.765.531
Aantal inwoners	35.000	35.000	34.930	35.000
Kosten per inwoner	€ 561,39	€ 535,60	€ 547,38	€ 536,16

Paragraaf 6. Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf verschaft inzicht in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen.

Voor de uitvoering van een aantal taken heeft de gemeente Hof van Twente zich verbonden met andere partijen. Daarbij kent de regionale samenwerking verschillende varianten.

Wat wordt verstaan onder verbonden partijen

Verbonden partijen zijn, op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), die rechtspersonen waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Onder financieel belang wordt verstaan: beschikbaar gestelde middelen, die kwijt zijn in geval van faillissement van de verbonden partij of waarvoor

aansprakelijkheid van de gemeente bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet na kan komen.

Over het algemeen gaat het bij verbonden partijen om vennootschappen waar de gemeente aandelen in heeft en gemeenschappelijke regelingen, zoals de Regio Twente en de Veiligheidsregio, waarin bij wijze van verlengd lokaal bestuur publieke belangen worden gediend.

Het beleid van overheden is over het algemeen niet gericht op het hebben van aandelen in vennootschappen, omdat beleggen nu eenmaal geen publieke taak is. Hof van Twente heeft, net als andere overheden, een aantal aandelen in bezit. De deelname in rechtspersonen is voor een deel historisch gegroeid. Deze zijn vooral ingegeven door het feit dat private partijen in het verleden bepaalde publieke belangen niet of onvoldoende konden waarborgen.

Instellingen waar de gemeente door een subsidierelatie uitvoering van beleid tracht te bereiken, behoren in dit kader niet tot de verbonden partijen. Vormen van samenwerking die niet in

rechtspersonen zijn ondergebracht behoren eveneens niet tot verbonden partijen. Uiteraard blijft de gemeente de beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheden houden ten aanzien van deze partijen, direct dan wel indirect.

In paragraaf 2 wordt gekeken naar de risico's en het (benodigde) weerstandsvermogen van de verbonden partijen.

Grip op verbonden partijen

De Nota verbonden partijen van 24 november 2015 is een leidraad voor het beleid, structuur, sturing en grip op de verbonden partijen vanuit het college en de raad en hun afgevaardigde bestuursleden.

Vanuit de 14 Twentse gemeenten vindt afstemming plaats om te komen tot jaarlijkse afspraken over begrotingsrichtlijnen met de gemeenschappelijke regelingen.

Van alle verbonden partijen is een “top X” benoemd waarvan het wenselijk wordt geacht om die nadrukkelijker te monitoren gezien de belangen die hiermee kunnen spelen. Tot deze top X rekenen wij de verbonden partijen:

1. Regio Twente
2. Omgevingsdienst Twente
3. SWB
4. Twence
5. Cogas

Ontwikkelingen verbonden partijen

Per verbonden partij wordt kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen (BBV-voortschriften) en, voor zover van toepassing, relevante ontwikkelingen beschreven.

Daarna is op grond van de BBV een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze zijn deels op basis van vastgestelde gegevens, deels op basis van (afgegeven) indicaties.

Gemeenschappelijke regelingen

Regio Twente

Regio Twente voert voor en met de Twentse gemeenten taken uit op het gebied van gezondheid, economie, belangenbehartiging, zorg en jeugdhulp en recreatievoorzieningen. Verbetering van de economische structuur gebeurt mede aan de hand van de regionale investeringsagenda: Agenda voor Twente 2018-2022.

Veiligheidsregio Twente

In de Veiligheidsregio Twente (VRT) werken de brandweer, geneeskundige hulpverlening (GHOR), de politie en de 14 Twentse gemeenten samen aan een veilig Twente. De VRT zet zich in voor effectieve voorbereiding op en bestrijding van crises en rampen (wettelijke verplichting).

Euregio

De grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerking die plaatsvindt in Euregio-verband kent belangrijke toeristische en economische pijlers.

De Euregio houdt zich bezig met:

- Belangenbehartiging
- Samenwerking op sociaal-cultureel gebied
- Advisering met betrekking tot grensoverschrijdend werknemersverkeer
- Het versterken van de economische structuur via Interreg-fondsen
- Intergemeentelijke samenwerking in de meest brede zin van het woord.

SWB

De SWB ontwikkelt mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt tot waardevolle medewerkers. De SWB

voert voor de gemeente Hof van Twente de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) uit en is de uitvoerende organisatie als het gaat om re-integratietrajecten. Onder de naam Gildebor wordt het beheer en onderhoud van de openbare ruimte voor de gemeenten Hengelo en Hof van Twente uitgevoerd.

De Rijksbijdrage voor de Wsw zal in 2019 en 2020 verder dalen. Vooralsnog kan dit opgevangen worden zonder aanvullende verhoging van de gemeentelijke bijdrage.

Stadsbank Oost Nederland

De Stadsbank is een kredietbank en heeft tot doel om vanuit bedrijfseconomische en maatschappelijke optiek een verantwoord pakket van (financiële) dienstverlening aan te bieden aan mensen die financiële problemen ondervinden. Het gaat hier om deelnemen aan kredietverlening, budgetbeheer, schuldhulpverlening en bij bewindsvoering schuldsanering.

Voor een kwaliteitsimpuls van de schuldhulpverlening worden vanaf halverwege 2018 structureel extra middelen beschikbaar gesteld om de mensen sneller

uit de schuldhulpverlening te krijgen en de werkdruk te verlagen. Met deze extra tijd kan er meer geïnvesteerd worden in mensen, zodat ze binnen de huidige complexe samenleving een adequaat schuldhulpverleningsaanbod krijgen.

Crematoria Twente

Deze organisatie zorgt voor het in stand houden en exploiteren van de crematoria in de regio. De deelname wordt beschouwd als een publieke taak bij een brede invulling van de Wet lijkbezorging. Op basis van het strategisch meerjarenplan 2012 zijn voor een betere spreiding en verbetering van de dienstverlening van de crematievoorzieningen nieuwe locaties in Oldenzaal en Borne en renovatie van de bestaande voorzieningen in Almelo gerealiseerd. Renovatie van de voorzieningen in Enschede is de volgende fase.

Omgevingsdienst Twente (ODT)

De Omgevingsdienst Twente gaat per 1 januari 2019 voor de Twentse gemeenten en de provincie Overijssel de wettelijke milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving uitvoeren.

Deze nieuwe organisatie komt in de plaats van de netwerkorganisatie Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) waarbij medewerkers nu nog vanuit de gemeenten samenwerken.

Aandeelhouderschappen

Twence

Het doel van Twence is de terugwinning van grondstoffen en energie uit afval door duurzame en betaalbare verwerking van afval en bevordering van de samenwerking op het gebied van innovatief afvalbeleid (circulaire economie).

In het Strategisch beleidsplan 2016-2019 is de focus meer gelegd op de bijdrage aan de circulaire economie en aan duurzame oplossingen.

In 2018 en 2019 wordt het strategisch beleidsplan 2020-2023 uitgewerkt. Dit wordt eind 2019 vastgesteld door de aandeelhoudersvergadering na consultatie van de gemeenteraden.

Twente Milieu

Twente Milieu is actief op het gebied van afvalinzameling, om uitvoering te geven aan de wettelijke zorgplicht van de deelnemende gemeenten. Daarnaast voert men het beheer van de

openbare ruimte uit voor enkele van die gemeenten. Bij het inzamelen van afval richt Twente Milieu zich op hergebruik van grondstoffen.

Cogas

Cogas zorgt voor het beheren, onderhouden en verbeteren van infrastructuur in Oost-Nederland voor gas en elektriciteit en stadsverwarming, glasvezel voor kabel- en telecommunicatie en duurzame energie.

De wet VET (Wet Voortgang Energie Transitie) legt beperkingen op aan de activiteiten die een netwerkbedrijf mag ontwikkelen.

In relatie tot de impact en de (gewenste) versnelling van de energietransitie wordt door Cogas gekeken naar een herijking van de eerder vastgestelde strategie 2017-2021.

De ambitie van Cogas blijft om in de energietransitie een belangrijke rol voor haar aandeelhouders en daarmee voor de regio te vervullen.

Vitens

Dit waterleidingbedrijf wil op een duurzame basis een uitstekende kwaliteit drinkwater leveren met een excellente dienstverlening (leveringszekerheid).

BNG Bank

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De BNG biedt financiële diensten op maat zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering, elektronisch bankieren en beleggen.

Gemeente Hof van Twente neemt deel om toegang te behouden tot geld- en kapitaalmarkt (financiële markten). De BNG Bank is tevens onze huisbankier.

Wadinko

Wadinko is een participatiemaatschappij, die vooral in Overijssel actief is. Het voornaamste doel is bevordering van de regionale werkgelegenheid.

Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek

Het industrieterrein Zenkeldamshoek in Goor wordt in het kader van een publiekrechtelijke samenwerkingsovereenkomst ontwikkeld door de gemeente en BNG Gebiedsontwikkeling. De verdere ontwikkeling geschiedt vanuit de samenwerkingsovereenkomst Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek (OMZ) en een eind 2013 daaraan

toegevoegde Allonge. De gemeente is voor 20% risicodragend in deze participatie.

Enexis

Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt. De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.

Overige deelnemingen naar aanleiding van verkoop Essent

De vennootschappen PBE, Vordering Enexis, Verkoop Vennootschap, CBL Vennootschap, Extra Zekerheid Vennootschap, Claim Staat Vennootschap zijn opgericht bij de verkoop van Essent in 2008 ter afwikkeling van leningen, garanties, vrijwaring en juridische claims. In 2014 is daar de afwikkeling van de verplichtingen bij de verkoop van Attero aan toegevoegd. Naar verwachting worden deze deelnemingen in 2019 beëindigd.

Zuiver Hof van Twente

Een energieneutraal Hof van Twente in 2035. En beoogt dat te bereiken door (bevordering van) doelmatig energiegebruik en energiebesparing, de lokale levering en productie van duurzame energie en verspreiding van kennis over duurzaamheid.

In 2018 is Zuiver getransformeerd tot een BV waarvan de gemeente enig aandeelhouder is. Hierdoor kan Zuiver effectiever en doeltreffender handelen en zich focussen op het uitvoeren van projecten die bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstelling van de gemeente. De werkzaamheden van de BV worden onder andere gefinancierd met een in 2016 door de gemeente verstrekte achtergestelde geldlening van € 100.000, een extra bijdrage van de gemeente van € 30.000 en de sluitende businesscases die er moeten zijn voordat wordt overgegaan tot uitvoering van een project..

Verenigingen en stichtingen

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)

Belangenbehartiging van alle gemeenten bij andere overheden, waaronder de provinciale overheden, de

Tweede Kamer en het kabinet. Daarnaast advisering aan alle leden over actuele ontwikkelingen.

VNG Overijssel

Provinciale afdeling van de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Behartiging van de gezamenlijke Overijsselse belangen (adviseren, coördineren en stimuleren).

P-10

Een samenwerkingsverband tussen 17 plattelandsgemeenten in Nederland. Samen trekken deze gemeenten op in de behartiging van plattelandsbelangen richting de landelijke overheid, Brussel en de VNG.

VEGANN

Vereniging van gemeentelijke aandeelhouders binnen Noord Nederland van netwerkbedrijf Enexis. Namens deze gemeenten is VEGANN lid van de Aandeelhouderscommissie en Aandeelhoudersvergadering Enexis en verwoordt hierin de stem van de aandeelhoudende noordelijke gemeenten.

Financiële gegevens verbonden partijen

Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel Hof van Twente	Eigen vermogen 31-12-2017	Eigen vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2019	Vreemd vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 31-12-2019	Resultaat 2017	Resultaat 2018	Resultaat 2019	Dividend / Bijdrage (-) 2017	Dividend / Bijdrage (-) 2018	Dividend / Bijdrage (-) 2019
------------------	-----------------	------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------	----------------	----------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

Gemeenschappelijke regelingen														
Regio Twente	Hoog	5,57%	6,3 mln	6,4 mln	6,3 mln	14 mln	13,8 mln	13,7 mln	-	-	-	- 1,6 mln	- 1,6 mln	- 1,7 mln
Veiligheidsregio Twente	Hoog	5,57%	1,1 mln	1,5 mln	1,4 mln	57,2 mln	55 mln	59,6 mln	-	-	-	- 2,5 mln	- 2,4 mln	- 2,4 mln
Euregio	Laag	0,76%	1,3 mln	1,6 mln	1,7 mln	34 mln	46,8 mln	46,9 mln	38.500	35.500	35.000	-10.000	-10.000	-10.000
SWB	Gemiddeld/ Hoog	33,33%	5,9 mln	5,6 mln	4,8 mln	6,2 mln	6,2 mln	6,2 mln	489.000	-243.000	-676.000	- 3,9 mln	- 3,7 mln	- 3,7 mln
Stadsbank Oost Nederland	Gemiddeld	4,55%	1,3 mln	1,3 mln	1,3 mln	19,7 mln	19,5 mln	19,3 mln	-113.000	-	-	-235.000	-256.000	-273.000
Crematoria Twente	Laag	5,00%	1,6 mln	1,6 mln	1,6 mln	-	-	-	359.000	359.000	358.000	17.000	13.000	13.000

Aandeelhouderschappen														
Twence	Gemiddeld	5,45%	130,3 mln	-	-	147,5 mln	-	-	14,4 mln	-	-	195.000	259.000	130.000
Twente Milieu	Gemiddeld	7,87%	9,4 mln	-	-	17,4 mln	-	-	448.000	-	-	-	33.000	-
Cogas	Gemiddeld/ Hoog	13,15%	171,8 mln	-	-	95,8 mln	-	-	16 mln	13 mln	-	3.967.000	1.338.000	1.338.000
Vitens	Laag/ Gemiddeld	1,16%	533,7 mln	537,1 mln	552,9 mln	1.194,4 mln	1.240 mln	1.294 mln	47,7 mln	20,5 mln	14 mln	224.000	220.000	65.000
BNG Bank	Laag/ Gemiddeld	0,28%	4.953 mln	-	-	135.041 mln	-	-	393 mln	-	-	258.000	398.000	200.000
Wadinko	Laag	6,00%	67,6 mln	68 mln	68,5 mln	1,5 mln	1,5 mln	1,5 mln	3,2 mln	1,1 mln	1,25 mln	72.000	72.000	72.000
Ontwikkelings- maatschappij Zenkeldamshoek BV	Gemiddeld/ Hoog	20%/ 50%	37.000	-	-	9.000	-	-	3.000	-	-	-	-	-
Ontwikkelings- maatschappij Zenkeldamshoek CV	Gemiddeld/ Hoog	20%/ 50%	4,7 mln	-	-	6,2 mln	-	-	88.000	-	-	-	-	-

Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel Hof van Twente	Eigen vermogen 31-12-2017	Eigen vermogen 31-12-2018	Eigen vermogen 31-12-2019	Vreemd vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 31-12-2019	Resultaat 2017	Resultaat 2018	Resultaat 2019	Dividend / Bijdrage (-) 2017	Dividend / Bijdrage (-) 2018	Dividend / Bijdrage (-) 2019
Enexis	Laag/ Gemiddeld	0,28%	3.808 mln	3.804 mln	-	3.860 mln	4.052 mln	-	207 mln	200 mln	-	290.000	291.000	275.000
PBE	Laag	0,28%	1,6 mln	1,6 mln	1,6 mln	123.000	113.000	93.000	-18.000	-10.000	-20.000	-	-	-
Vordering Enexis	Laag	0,28%	9.000	-	-	356,3 mln	356,5 mln	-	-15.000	-10.000	-20.000	-	-	-
Verkoop Vennootschap	Laag	0,28%	151.000	138.000	125.000	20.000	7.500	7.500	-67.000	-12.500	-12.500	-	-	-
CBL Vennootschap	Laag	0,28%	148.000	135.000	125.000	16.500	5.000	5.000	-19.000	-10.000	-10.000	1.500	-	-
Extra Zekerheid Vennootschap	Laag	0,28%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CSV Amsterdam	Laag	0,28%	870.000	770.000	670.000	65.000	-	-	-110.000	-100.000	-100.000	-	-	-
Zuiver Hof van Twente	Gemiddeld	100,00%	-94.000	-	-	103.000	-	-	3.000	-	-	-	-	-

* Financiële informatie verbonden partijen voor zover (actueel) bekend opgenomen.

* Het eigen en vreemd vermogen ultimo 2018 en 2019 is gebaseerd op het verwachte vermogen.. Dit geldt ook voor het resultaat 2018 en 2019.

* Dividend betreft de uitkering over het jaar waarin het resultaat wordt uitgekeerd.

Paragraaf 7. Grondbeleid

Beleid

Uitgangspunt vormt de in 2015 vastgestelde Nota Grondbeleid. Het uitgangspunt is hierbij dat de gemeente, uitgezonderd de ontwikkeling van eigen gronden, een faciliterende rol inneemt. Indien de gemeentelijke regie zeer gewenst is, kan de gemeente een actieve rol innemen en gebruik maken van een budget voor strategische verwerving.

Strategische verwerving

Jaarlijks wordt bij de vaststelling van de begroting door de raad een raamkrediet (€ 1,0 miljoen) voor strategische verwerving van gronden beschikbaar gesteld, bedoeld om slagvaardig te kunnen handelen. Dit budget kan slechts worden aangewend voor reguliere verwervingen, waarvoor reeds een exploitatieopzet door de gemeenteraad is vastgesteld of voor anticiperende verwervingen die passen binnen door de gemeenteraad vastgestelde kaders, zoals structuurvisie of masterplan.

Particuliere Plannen

Uiteraard kent deze gemeente ook particuliere plannen. Het betreft hierbij veelal binnenstedelijke herontwikkelingsgebieden. Op basis van ruimtelijke

uitgangspunten is de gemeente veelal bereid om een overeenkomst te sluiten over de herontwikkeling van een dergelijke locatie. Daarbij is het uitgangspunt dat de kosten gedragen worden door de ontwikkelende partij. De gemeente heeft de mogelijkheid om te kiezen voor de meest optimale vorm van kostenverhaal voor gerealiseerde openbare voorzieningen, bijvoorbeeld via het exploitatieplan.

Grondprijzen

Voor 2019 gelden dezelfde grondprijzen als in 2018 en dat zijn onderstaande grondprijzen (excl. BTW).

	<i>Hoekwoning/Rijen:</i>	<i>2¹kapwon.:</i>	<i>Vrij:</i>
:: Goor	€ 200	€ 205	€ 225
:: Hengevelde	€ 200	€ 205	€ 225
:: Diepenheim	€ 200	€ 205	€ 225
:: Bentelo	€ 200	€ 205	€ 225
:: Markelo	€ 215	€ 220	€ 240
:: Delden	€ 225	€ 230	€ 250

Tevens is er de mogelijkheid om de kavels middels erfpacht af te nemen.

Voor reststroken worden de volgende ongewijzigde prijzen gehanteerd (exclusief overdrachtsbelasting):

- Lage grondprijs € 56 per m²
- Hoge grondprijs € 96 per m².

Bij grondprijzen voor bedrijventerreinen wordt vooralsnog uitgegaan van de grondprijzen van Zenkeldamshoek. Op Zenkeldamshoek wordt een bandbreedte gehanteerd van:

- € 110 tot € 130 per m².

Weerstandsvermogen (zie ook paragraaf 2)

Het noodzakelijk weerstandsvermogen voor het opvangen van risico's binnen de grondexploitaties is binnen de reserve grondexploitatie ruim afgedekt. De ratio tussen het aanwezige weerstandsvermogen en het noodzakelijk weerstandsvermogen is (door de vaststelling van de perspectiefnota grondexploitaties in oktober 2018) 1,4 en bevindt zich daarmee binnen de daarvoor geformuleerde marge van 1,0 tot 1,4. In deze programmabegroting 2019 wordt als dekkingmaatregel de reserve grondexploitatie afgeroomd met € 660.000. Dan resteert nog een reserve van ca € 1,5 miljoen. Hierdoor daalt de weerstandsratio voor grondexploitaties naar 1,0. Vanuit het risicoprofiel is aangegeven dat voor de gronden in exploitatie alle risico's door de jaarlijkse herziening van de grondexploitaties actueel zijn en benoemd in de vastgestelde grondexploitaties. Voor

de gronden niet in exploitatie moeten de risico's apart beoordeeld worden vanuit de benoemde systematiek. Dit gebeurt elk jaar in de jaarrekening en in de perspectiefnota grondexploitaties. Daarbij wordt het benodigde weerstandvermogen berekend en afgezet tegen de omvang van de reserve grondexploitatie.

Winstneming grondexploitaties

Gerealiseerde winsten worden toegevoegd aan de reserve grondexploitatie. Indien voor een plan geen sluitende begroting is, wordt ten laste van de reserve grondexploitatie een voorziening getroffen ter grootte van het exploitatietekort. Daarnaast kan er vanuit het realisatiebeginsel ook onder voorwaarden tussentijds winst worden genomen indien er sprake is van gerealiseerd en voldoende zekerheid. Resultaten van winstgevende complexen worden dan genomen op basis van "percentage of completion" waarbij het percentage van de gemaakte kosten wordt vermenigvuldigd met het percentage van de gerealiseerde opbrengst (stel 60 % realisatie kosten en 50% realisatie opbrengst = 30% winstneming van de winstverwachting).

Bij de jaarlijkse vaststelling van de Perspectiefnota wordt een noodzakelijke omvang bepaald van de reserve grondexploitatie en vindt zo nodig uitkering naar de algemene dienst plaats. In principe is

uitkering aan de orde als de weerstandsratio boven de 1,4 uitkomt.

Zie voor een gedetailleerd overzicht van de financiële stand van zaken, de verwachtingen en de in ontwikkeling zijnde complexen de Perspectiefnota grondexploitaties 2018. In het bijlagenboek bij de begroting 2019 is ook een samenvattend overzicht opgenomen met de stand van zaken van alle grondexploitaties.

Invoering Vennootschapsbelasting 2016

Vanaf 1 januari 2016 is de invoering van de vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven een belangrijke wijziging die veel gevolgen heeft voor met name de opzet van en administratie rond grondexploitaties.

Eerste berekeningen wijzen uit dat onze gemeente over haar grondexploitaties circa € 320.000 vennootschapsbelasting moet afdragen. Dat is gemiddeld per jaar circa € 30.000. Deze bedragen kunnen ten gevolge van een ander verloop van de grondexploitaties dan nu geraamd uiteraard nog veranderen. Ook over onze deelneming in Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek zijn we mogelijk een bedrag in de orde van € 60.000 aan vennootschapsbelasting verschuldigd. Over nieuw in

exploitatie te nemen gronden zijn we relatief meer vennootschapsbelasting kwijt omdat de winsten vanaf het begin belast worden, terwijl dat bij lopende exploitaties pas over de vanaf 2016 te realiseren fiscale winsten het geval is. Overigens is er nog bijzonder veel onzeker over de uitvoering van de vennootschapsbelastingplicht door gemeentelijke grondbedrijven en zal jurisprudentie op een aantal punten nog duidelijkheid moeten scheppen.

BBV- verslaggeving regels rondom grondexploitaties

Voor een goede uitvoering van deze nieuwe belastingplicht heeft de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in maart 2016 een Notitie Grondexploitaties opgesteld. In deze Notitie Grondexploitaties zijn richtlijnen gegeven over de afbakening van grondexploitaties en aan de grondexploitaties toe te rekenen kosten.

Bijlage: Overzicht beleidsindicatoren

Algemeen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is gewijzigd. Deze wijzigingen komen voort uit het BBV-vernieuwingstraject van de commissie-Depla. In het herziene BBV wordt voorgeschreven dat gemeenten een basisset van beleidsindicatoren opnemen in de begroting bij de programma's. Doel hiervan is de begrotingen inzichtelijker te maken voor raadsleden die niet met financiën zijn belast en een betere onderlinge vergelijkbaarheid van de gemeentebegrotingen mogelijk te maken.

Dit jaar zijn de hiervoor bedoelde verplichte beleidsindicatoren voor het eerst opgenomen in de programmabegroting.

In de tabel op de volgende pagina wordt een samenvatting gegeven van deze indicatoren. Tekstueel wordt, voor zover relevant, in de teksten van de programma's of paragrafen nader ingegaan op de beleidsindicatoren.

Hierbij wordt opgemerkt dat niet alle beleidsindicatoren even relevant zijn voor onze gemeente. De indicatoren zijn, met uitzondering van de indicatoren die betrekking hebben op de

bedrijfsvoering, afkomstig van externe instanties. Dat is ook de reden dat de periode waarop de indicator betrekking heeft, varieert van 2012 tot 2017.

Gelet op het voorgaande verbinden wij aan deze beleidsindicatoren op dit moment nog geen harde conclusies.

Het jaar 2019 zullen wij benutten om te onderzoeken hoe wij in de toekomst met deze systematiek willen omgaan. Uiteraard zullen wij de gemeenteraad daarbij betrekken.

Tabel Beleidsindicatoren¹⁷

Nr.	Indicator	Programma, overzicht of paragraaf	eenheid	periode	Hof van Twente	NL
1	Formatie	Paragraaf 5	Fte per 1.000 inwoners	2019	6,11	-
2	Bezetting	Paragraaf 5	Fte per 1.000 inwoners	2019	6,04	-
3	Apparaatskosten	Paragraaf 5	Kosten per inwoner	2019	€ 536,14	-
4	Externe inhuur	Paragraaf 5	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2019	6%	-
5	Overhead	Overzicht 3	% van totale lasten	2019	11,6%	-
6	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Paragraaf 1	euro	2018	748	649
7	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Paragraaf 1	euro	2018	790	721
8	Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Paragraaf 1	dzd euro	2015	224	206
9	Nieuw gebouwde woningen	Programma 3	aantal per 1.000 woningen	2015	1,8	6,4
10	Omvang huishoudelijk restafval	Programma 4	kg	2016	178	189
11	Hernieuwbare elektriciteit	Programma 4	%	2016	10,7	12,6
12	Winkeldiefstallen	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2017	0,4	2,2
13	Geweldsmisdrijven	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2017	2,9	5,0
14	Diefstallen uit woning	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2017	1,7	2,9
15	Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2017	2,7	4,8
16	Verwijzingen Halt	Programma 2	per 10.000 inw.	2017	111	131
17	Harde kern jongeren	Programma 2	per 10.000 inw.	2014	0,8	1,3
18	Jongeren met een delict voor rechter	Programma 2	% 12 t/m 21 jarigen	2015	0,81	1,45

¹⁷ Bron: Www.Waarstaatjegemeente.nl , geraadpleegd op 19-7-2018

19	Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	Programma 4	%	2015	5	8
20	Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	Programma 4	%	2015	13	9
21	Demografische druk	Programma 3	%	2018	86,7	69,6
22	Niet-sporters	Programma 5	%	2016	44,2	48,7
23	Banen	Programma 3	per 1.000 inw 15-64jr	2017	746,4	758,2
24	Vestigingen (van bedrijven)	Programma 3	per 1.000 inw 15-64jr	2017	174,3	139,7
25	Netto arbeidsparticipatie	Programma 3	%	2017	68,6	66,7
26	Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	Programma 3	index	2013	125	100
27	Funciemenging	Programma 3	%	2017	51,3	52,4
28	Personen met een bijstandsuitkering	Programma 5	per 10.000 inw 18jr eo	Tot 2 ^e helft 2017	21,3	41,1
29	Lopende re-integratievoorzieningen	Programma 5	per 10.000 inw 15-65jr	Tot 2 ^e helft 2017	34,1	29
30	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Programma 5	per 10.000 inw	Tot 2 ^e helft 2017	67	57
31	Kinderen in armoede	Programma 5	%	2015	3,09	6,58
32	Achterstandsleerlingen	Programma 5	%	2012	3,65	11,61
33	Werkloze jongeren	Programma 5	%	2015	1,12	1,52
34	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	Programma 5	%	2016	1	1,7
35	Absoluut verzuim	Programma 5	per 1.000 leerlingen	2017	0	1,87
36	Relatief verzuim	Programma 5	per 1.000 leerlingen	2017	8,98	26,58
37	Jongeren met jeugdhulp	Programma 5	% van alle jongeren tot 18 jaar	Tot 2 ^e helft 2017	8,8	9,7
38	Jongeren met jeugdbescherming	Programma 5	%	Tot 2 ^e helft 2017	1,1	1
39	Jongeren met jeugdreclassering	Programma 5	%	Tot 2 ^e helft 2017	0,2	0,4

Toelichting op tabel beleidsindicatoren

Nr.	Indicator	Programma of paragraaf	Bron	Toelichting
Nr.	Indicator	Paragraaf 5	Gemeente	Fte per 1.000 inwoners
1	Formatie	Paragraaf 5	Gemeente	Fte per 1.000 inwoners
2	Bezetting	Paragraaf 5	Gemeente	Kosten per inwoner
3	Apparaatskosten	Paragraaf 5	Gemeente	
4	Externe inhuur	Paragraaf 5	Gemeente	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen
5	Overhead	Overzicht 3	Gemeente	% van totale lasten
6	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Paragraaf 1	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
7	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Paragraaf 1	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
8	Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Programma 3	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
9	Nieuw gebouwde woningen	Programma 4	ABF - Systeem Woningvoorraad	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
10	Omvang huishoudelijk restafval	Programma 4	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
11	Hernieuwbare elektriciteit	Programma 2	RWS Leefomgeving	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
12	Winkeldiefstallen	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

13	Geweldsmisdrijven	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
14	Diefstallen uit woning	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
15	Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
16	Verwijzingen Halt	Programma 2	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
17	Harde kern jongeren	Programma 2	Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)	% 12 t/m 21 jarigen
18	Jongeren met een delict voor rechter	Programma 4	Verwey Jonker Instituut-Kinderen in Tel	Het aantal harde kern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
19	Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	Programma 4	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
20	Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	Programma 3	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
21	Demografische druk	Programma 5	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
22	Niet-sporters	Programma 3	RIVM - Zorgatlas	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
23	Banen	Programma 3	LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
24	Vestigingen (van bedrijven)	Programma 3	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

25	Netto arbeidsparticipatie	Programma 3	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
26	Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	Programma 3	Atlas voor Gemeenten	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt ge
27	Functiemenging	Programma 5	LISA	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
28	Personen met een bijstandsuitkering	Programma 5	CBS - Participatie Wet	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.
29	Lopende re-integratievoorzieningen	Programma 5	CBS - Participatie Wet	Het aantal lopende re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar
30	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Programma 5	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 137 deelnemende gemeenten.
31	Kinderen in armoede	Programma 5	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

32	Achterstandsleerlingen	Programma 5	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.
33	Werkloze jongeren	Programma 5	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).
34	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	Programma 5	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
35	Absoluut verzuim	Programma 5	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
36	Relatief verzuim	Programma 5	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
37	Jongeren met jeugdhulp	Programma 5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
38	Jongeren met jeugdbescherming	Programma 5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
39	Jongeren met jeugdreclassering	Programma 5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).